

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo
Yéesu Kiristaa ee
Mëccëe
bínda
Wo'eencii légís Këyítfiida

Wii wërí en Hewhewii Mëccëe bínda. Mëccëe yërí en juutaa Yéesu bayee tummbari tëelíbéeci. Ya bok ga apotaa'caa Yéesu wosee wo'aba kiyéegalohnee Hewhewii winéwí'wii na kituuki' kikerceen.

Mëccëe bín ga këyítfi daa kilímukkaa Yéesu eneeda, iñcaa ya tumee ga ëldúnada, iñcaa ya jégíree buwaada, kikaankaagari na kimílískaagari ga buwaa kaaninda. Yéesu jégíree buwaa ee yërëméeríi wo'eenci; ya yaa wëkí' d'úukoolí'caa, ya yaa kaal rabcaa ga buwaa, ya yaa tum enaama cidóoyí'-waa'.

Hewhewii winéwí'wiima Mëccëe bídi'wa yaawúu'caa fodaagari kiteebba an kayoh-kayohda Yéesu yërí en Músalkaatii seldíiga-Koohcaa wo'ee ga looci ga Këyítfaa fisela'í'faa; ee béeb iñaa wo'see gari balaa ya hay ëldúnada laakka. Yéesu yërí en buuraa jomee kihayda. Iñama tah biyewin bayeeri "ku-caasamunkii Dëwít" ndaga Dëwít yërí enee buuraa yiyaakyaa bu-Isarayeel, heetaa Kooh tanukda. Ee hidaa daa Yéesu teebba heetaa Isarayeel daa Nguuraa Kooh manda tooh, buwaa kuliyuk gabada, ba ga kihafba bëri sagohsee nari. Ga waa Yéesu kaandada, ba

kaalla tēelíbēecaagari, hoonohussaba ki'aas jaangu-yaawú'caagaba. Baama ga kihaffa tasaarukohussa daa en béeb ga ǎldúna, ba baa jangat Hewhewii winéwí'wii.

Kēyítŋi Měccēe bínda tíidoh anee:

- 1 - Caasamuncaa Yéesu na kilímukkaagari (1: 1-2: 23)
- 2 - Jangataa Saŋ-Bētís (3: 1-12)
- 3 - Bētísaa Yéesu, na fíraa Seytaani na Yéesufa (3: 13-4: 11)
- 4 - Yéesu yaa lēgēy ga gohaa Gēlílée (4: 12-18: 35)
- 5 - Yéesu meyoŋha Gēlílée yaa yah Yéerúsaleem (19: 1-20: 34)
- 6 - Bescaa mēeñjoh ga kipeskaa Yéesufa (21: 1-27: 66)
- 7 - Yéesu mílissa ga kikaankaa (28: 1-20)

Caasamuncii Yéesu

¹ Níilii caasamuncii Yéesu Kiristaa, ku-caasamunkii Dēwít, ee Dēwít yiima en ku-caasamun Abarahamda, wērí wii: ² Abaraham límmba Ísaak. Ísaak límmba Yakoop. Yakoop límmba Yúdaa, ya na bikēmēeŋkíci ³ Yúdaa límmba Farees na Sara, eewba teeksee Tama'. Farees límmba Esarom. Esarom límmba Aram. ⁴ Aram límmba Amínadap. Amínadap límmba Naason. Naason límmba Salmoon. ⁵ Salmoon laakka na Rahap Boos. Boos laakka na Rut Yobet. Yobet límmba Yesee. ⁶ Yesee límmba buu' Dēwít. Dēwít laakka na beti Úrí' Salmoon. ⁷ Salmoon límmba Robowaan. Robowaan límmba Abíyaa. Abíyaa límmba

Asaf. ⁸ Asaf límmba Yosafat. Yosafat límmba Yoraam. Yoraam límmba Osiyaas. ⁹ Osiyaas límmba Yotaam. Yotaam límmba Akaas. Akaas límmba Esekíyaas. ¹⁰ Esekíyaas límmba Manasee. Manasee límmba Amoos. Amoos límmba Yosiyaas. ¹¹ Yosiyaas límmba Yekoñaas na bikëmëeṅkíci ga jamaanaa bu-Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa Babíloonda.

¹² Ga waa bu-Isarayeel toolu Babíloonda, Yekoñaas límmba Salaceel. Salaceel límmba Sorobabeel. ¹³ Sorobabeel límmba Abíyút. Abíyút límmba Elíyakím. Elíyakím límmba Aasoo'. ¹⁴ Aasoo' límmba Sadok. Sadok límmba Akím. Akím límmba Elíyút. ¹⁵ Elíyút límmba Eleyasaa'. Eleyasaa' límmba Matan. Matan límmba Yakoop. ¹⁶ Yakoop límmba Yoseef, yaal Mariyaama, yaa en eew Yéesu yii baysi Kiristaaniida.

¹⁷ Iña aboh ga Abaraham bi ga buu' Dëwít, laakin kon jamaanu-fo' cidaaṅkaah na cinikiis; lëehí'ta iña aboh ga buu' Dëwít bi ga daa bu-Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa Babíloonda laakin jamaanu-fo' cidaaṅkaah na cinikiis, ee baawaagaḃa ga kúlkaa Babíloon bi ga kilímukkaa Kiristaanii, laakin jamaanu-fo' cidaaṅkaah na cinikiis.

Kilímukkaa Yéesu

¹⁸ Kilímukkaa Yéesu Kiristaa laakoh anee: Eeci Mariyaama enee jowu Yoseef. Ee balaa ḃa bok túuyaa, Mariyaama ennda na look ga tumeenaa Helaa yisela'í'yaa. ¹⁹ Yoseef fiilaagari enee fo' yijúwí', ee iñaama tah ya waaréeríri kiwíiñ ga fíkíi ḃuwaa, ya nammbari

kiheel kifoñ ee ken yéegoo. ²⁰ Lak ya yaa lís kihalaat ga iñaama, dalla kilaak malaakaaHa'-mudii, yaa feeñukki ga ðuuy heey, wo''ari an:

- Yoseef, kucaasamunkii Dēwít, kaa niik kibeb Mariyaama ya en betifu ndaga lookaa ya bayða meyoh ga tumeenaa Helaa yisela'í'yaa.

²¹ Ya hay kilaak kowu kiyaal, ee fu teekanka Yéesu, ndaga yëri yah kimúsal buwiigari ga baakaa'ciigaba.

²² Tóoh iñcaama laakka doonaa iña Ha'-mudii, wo'ee kooroh ga kúuwkaa seldiiga-Koohaada mat. ²³ Ya wo'ee an:

«Oomaa-jowaa ínohoo yaal hay ki'en na look, ya laak kowu kiyaal kaa yah kiteeku Emanuweel.»

Teekaama wëri en “Kooh yii naruu.”

²⁴ Ga waa Yoseef yúudukða, ya tummba fodaa daa malaakaa Ha'-mudii nakeerikada: ya haydohha betici Mariyaama kaanci. ²⁵ Wayee ya ínohhiiri bi ga daa Mariyaama laak kowu kiyaalda, ya teekkaka Yéesu*.

2

Bibo' bilëekí'-hamham ga loo ol hayussa kimalak Yéesu

¹ Ga waa Yéesu límu ga teeraa Betlee'em ga kúlkaa Yúudée, lakanaa Eroot en buu' daamaða, laakka bibo' bilëekí'-hamham ga loo ol, ba meyoh Penku hayussa Yéerúsaleem, ² ba meekisohha an:

---

* **1:25** 1: 25 Yéesu ga ki'Eberëe, waa' kiwo' «kimúsal, kisom.»

- Yada buurii yaawúu'cii han kilímufa? Dí hotin ku'olkaagari ga Penku ee dí hay kijaa-mukki.

³ Ga waa Eroot buuraa kelohkaɗa, ya jaahli''a lool, ya na bu-Yéerúsaleem béebba.

⁴ Ya hídírohha sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa bu-dëkaa. Ya meekissaba dekataa Kiristaanaa jom kilímohufa. ⁵ Ba taassari an:

- Ya jom kilímohu Betlee'em ga kúlkaa Yúudée, ndaga inii yii yéri seldíiga-Koohaa bídee:

⁶ «Ee fu, Betlee'em, ga kúlkii Yúudée, enndii an kay fu wěñ kijutuut ga dëkcii Yúudée, ndaga ha'-kúlkii yah kiníi' bu-Isarayeel, heeti-igooda, meyohan garaa.»

⁷ Waa ennda da, Eroot bayya ha'-hamhamcaa ga pet, meekissaba wahtaa olaa mey siiyɗa. ⁸ Lëehí'ta, ya wossaba Betlee'em, wo''aba an:

- Karat, dú meekisoh dijófi' ga loo ku'oomaakaa. Dú hotjanaa, yéegalattoo doonaa mi ban mi ka'ja kijaamuknee.

⁹⁻¹⁰ Ga waa buuraa wo''a naba bi lëehí'ta, ba ammba waas. Ee ga waa ba en ga waasda, ba hotissa ku'olkaa ba séenee ga Penkuda. Daa ba hotja hen keeñba soossa lool. Ku'olkaa kuliyukka ga fíkíiba bi ga dekataa oomaanaa enohɗa, ja tuukka da. ¹¹ Fodaama, ba aassa duuy kaanfaa. Ba hotta ku'oomaakaa na eeci, Mariyaama. Ba yí''a, jaamukussa ku'oomaakaa. Lëehí'ta ba pëkíssa hëmbú-caagaba, ba e'tari cikëñí'caa: enee wúrúus,

cúuraay, na míi*.¹² Waa ennda da, Kooh yéegallaaba ga heey an ba hanat kiboyukoh ga Eroot. Ba boykohha waas wiliis baa yah kúlba.

Yéesu núpídohussa kúlkaa Esípti

¹³ Laakka malaakaaHa'mudii feeñuk Yoseef ga heey, lak ha'-hamhamcaa karuunun, wo''ari an:

- Kolka, bewaa oomaanii na eeci, núpaa kúlkaa Esípti, ndaga buu' Eroot hay kiraasluk oomaanii ki'aplukki. Tesaa daama bi ga daa mi wo'sanndaa yen yiliis.

¹⁴ Yoseef kolukka ga wek, beɓpa oomaanaa na eeci, ka'neera naba kúlkaa Esípti. ¹⁵ Ya tessa daama bi ga daa Eroot kaanda. Fodaama iñaa Ha'mudii wo'ee, koorohha ga kúuwkaa seldíiga-Koohaada matta. Ya wo'ee an: «Mi bayya kowukaagoo ka meyoh kúlkaa Esípti.»

Buu' Eroot aplukka tu'oomaa ga Betlee'em

¹⁶ Eroot ínohha an buwaa bilëekí'-hamhambaa ga loo olda dúkuununndi, ya aylukka lool. Ya dalla ki'ebil bisoldaa' Betlee'em na dëkcaa wílwada, ba ap béeb tu'oomaa-yaaltaa laakin tíkiis tanak aawwa taahay. Ndaga tíkiistaama méenɓgoh na jamaanaa ha'-hamhamcaama wo'seerida.

¹⁷ Fodaama, iñii yii ee Yéremíi seldíiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an:

¹⁸ «Laakin koonakaa kelohuk ga teeraa Ramaa,

tikodukoh na tilooyoh timéeskí' taa da.

Rasel yéerí en na kikoduk towutaagari,

* **2:11** 2: 11 Míi' muluuy kedik mi'éeñí', en fan la'koleñ.

ee ya waa'tii ken dĕkóhí'ti, ndaga ta lísissii.»†

Yoseef na Mariyaama na Yéesu kúlkohussa Esípti

¹⁹ Waama, lak buu' Eroot kaanin. Laakka malaakaa Ha'mudii feeñuk Yoseef ga heey, ga kúlkaa Esípti, ²⁰ wo''ari an:

- Buwaa heelsee ki'ap oomaaniífa kaanuu-nun. Kolka, bewaa oomaanii na eeci, boykaa kúlkaa Isarayeel.

²¹ Yoseef kolukka, bebpa oomaanaa na eeci, ya boyukka kúlkaa Isarayeel. ²² Ee daa Yoseef kelohee an Arkelawoos yĕrí lam Eroot, paamci ga kibuu'kaa kúlkaa Yúudée, ya niikka da kika'. Kooh wo''a nari ga heey, ya ka'neera gohaa Gĕlílée. ²³ Ya dĕkka ga teeraa wo'u Nasareetfa. Fodaama iña sĕldíiga-Koohcaa wo'ee ga Kiristaaniífa matta. Ba wo'ee an: «Ya dakantiloosan ga Nasareet.»✧

3

Jangataa Saŋ-Bĕtís

(Mĕccĕe 1: 2-8; Lúkkaa 3: 1-18; Tumeen 19: 4; Saŋ 1: 6-8,15-37)

¹ Ga jamaanaama, Saŋ-Bĕtís hayya ga, ya yaa jangat ga dŕuuy ĕgí'-dúndagaa kúlkaa Yúudée an:

² - Súpítat kipeskiigarúu, ndaga Nguurii ga dfookfa deeyin!

---

† **2:18** 2: 18 Malkat Yéremii 31: 15 Rasel abu fodii eew yaawú'cii ee ya yaa ga loy ndaga daa tu'oomaataa en na ki'apufa. ✧ **2:23** 2: 23 Malkat Marka 1: 24; Lúkkaa 2: 39; Saŋ 1: 45.

³ Saŋ yërí en ɓaa Ísayíisëldúiga-Koohaa wo'ee gari an:

«Laakin koonaa-ɓo', kaa en na kiwo' didóolí' ga ëgí'-dúndagaa an:

“Waayukɗat Ha'mudii waasii, júwí'ɗatti tuwaas-waastii!”»

⁴ Saŋ ekukee kúltífaa terohu na fënúf geeleem, ya pëkírukka liiɓ-on ga kenohkaa. Ya daanee kiŋam pay na kúum. ⁵ Buwaa ɓaa meyoŋ Yéerúsaleem, na ɓéeɓ kúlkaa Yúudée na ɓéeɓ dëkcaa deey húlúwaa Yúrdeŋɗa, ɓaa hay gari. ⁶ Ba ɓaa récuk baakaa'caagaba ga fíkii ɓéeɓ ee Saŋ yaa bëtísi'ba ga húlúwaa Yúrdeŋ. ⁷ Daa Saŋ hotee ɓiFërisiyeeŋ na ɓiSaduseyeeŋ ɓiyewin ɓaa hay gari kibëtísi'uk, ya wo''aba an:

- Heet goŋ-saamaancii, ɓii lëdí'túu ɓa iŋaa tahanndúu kirëc ga aylukaa Kooh yah kihayɗa? ⁸ Kon tumat iŋcaa teewohin an dú récukin baakaa'ciigarúu. ⁹ Ee kaa abat ga hel-lúu an: “Abaraham en caasambíi”. Ndaga mi wo''úu man Kooh mínin kibeeɓ atohcii cii, ya meydoh ga tucaasamun Abaraham! ¹⁰ Diima deŋ kékúsaa tíimin boscaa tediktaa, kigú' níilcaa. Kon kedikkaa límbii towu tijóffí' tóoh, gúru, jafu ga kiwii. ¹¹ Mi, mi bëtísi''úu ga músú kiteewoh an dú súpítin kipeskiigarúu. Wayee ɓaa en na kihay ga fenooroɗa yahhúu kibëtísi' na Helaa yisela'í'yaa na ga kiwii. Yërí wëñnjoo kimat: mi jutuutin ga kidol ñafa'caagari. ¹² Kankaa kaa ga yahci ee ya yah kifaa' yonaagari, ya ek tohootaagari ga

dapaa; wayee feki'faa, ya hayfa kitėkí' ga kiwiikaa yímoo taa'da.

Bėtísaa Yéesu

¹³ Waa ennda da, Yéesu kúlkohha Gėlílée hayya kibėtísi'uknee ga Saŋ ga húlúwaa Yúrdeŋ. ¹⁴ Wayee Saŋ tookkii, ya wo''a Yéesu an:

- Mi yėrí sooluk kihay garaa fu bėtísi''oo, fu namma garoo kihay!

¹⁵ Wayee Yéesu loffari an:

- Tookaa hen rek, ndaga du jomin kimėtí' ińaa Kooh waa'da.

Waa ennda da, Saŋ tookka. ¹⁶ Daa Yéesu bėtísi'see bi lėehí'ta, ya meyca músúmaa. Ga saasi asamaanaa lėgísukka, ya hotta Helaa Kooh yaa yoosuk ga dookci en fan ho'.

¹⁷ Laakka koonaa meyo dook wo''a an:

- Bii yii yėrí en Kowukiigoo mi keeńukda, keeńjoo soosin gari!

4

Seytaani fí'ta Yéesu

¹ Waa ennda da, Helaa yisela'í'yaa woocca Yéesu, bayyari ga dekat, ěgí'-dúndaŋ doonaa Seytaani fí'ti. ² Ga waa Yéesu oo'ta noh-noh cidaańkaah-nikiis na wekcaagaca, faf kiyaaf ammbari. ³ Waa ennda da, Seytaani deeyca Yéesu kifí'ti. Ya wo''ari an:

- En lak fu yėrí en Kowukii Koohaa, nakaa atohcii ca súpítuk mbúurú.

⁴ Wayee Yéesu loffari an:

- Kĕyítfaa wo' an: «Bo' pesohanndii na mbúurú doŋ, wayee ban, na tóoh wo'eenaa meyohin ga kúuw Kooh.»

⁵ Waa ennda da, Seytaani bayyari Yéerúsaleem, teeraa wisela'í'waa, yíppari ga dook Kaanfaa Kooh, ⁶ wo''ari an:

- En lak fu yĕrí en Kowukii Koohaa, yípukaa kakay, ndaga Kĕyítfaa wo' an:
«Kooh hayyaa kinaki' malaakacaagari, ba teeŋga ga yahcaagaba, doonaa kotfu kĕftukoo ga atoh.»[☆]

⁷ Yéesu loffari an:

- Bíduunun ban an: «Kaa jéematuk Ha'-mudii, Koohyiigaraa.»

⁸ Waa ennda da, Seytaani bayissa Yéesu ga dook janjan wihóorí', ya teebpari dĕkcií ga ěldúnada tóoh na ndamaa nguuraagaca, ⁹ wo''ari an:

- Mi hayyaa ki'on iñcuma tóohca binaa fu yí' ga fíkíiroo, fu jaamukkoonaa.

¹⁰ Wayee Yéesu wo''ari an:

- Nískaa dii Seytaani! Ndaga Kĕyítfaa wo' an:

«Fu yí'dan Ha'-mudii, Koohyiigaraa ee fu jaamukanndi ya doŋ.»

¹¹ Waa ennda da, Seytaani hannda Yéesu ki'íis kimma, laakka malaakacaa Kooh hayu ga Yéesu ba baa toputu''i.

*Yéesu dalla lĕgĕyaagari ga gohaa Gĕlílĕe
(Marka 1: 14-15; Lúkkaa 4: 14-15)*

[☆] 4:6 4: 6 Malkat Kañcaa 91: 11-12.

12 Ga waa Yéesu kelohha an Saḡ-Bētís abunun ga kasu, ya ka'ta gohaa Gëlílée. 13 Ya yuḡngii ga Nasareet, ya ka'ta kidëknee ga teeraa Kafarnawom en ga gohaa Sabulon na Neftalíi. Teeraama en ga yahaa giiyaa Gëlílée.

14 Iñaama laakka fodaama doonaa iñaan Ísayí, seldíiga-Koohaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:

15 «Dú bu-Sabulon, dú bu-Neftalíi;
Gohcii deey ga giiyii bi ga bakaa hanoh
húlúwaa Yúrdenḡ gaada;
Fu Gëlílée, kúlkii buwii enussii yaawúu' dëko-
hda!

16 Heetii dëkee ga ñúusda, hotin lee'laat
wiyaak,
buwaa dëk ga kúlkaa kiñúusí'kaa kikaan eno-
hda, lee'laat hayin gaba!»

17 Waa ennda da, Yéesu aawwa kijangat an:
- Súpítat kipeskiigarúu, ndaga Nguurii ga
dookda deeyin!

Yéesu bayya tëelíbee binikiis
(Marka 1: 16-20; Lúkkaa 5: 1-11)

18 Yéesu enee na kitíidisuk ga seereenaa giiyaa Gëlílée. Ya hotta bo' banak baa bokoh. Enee Simoḡ yaa teeku Pee'da na Andari këmëenjkíci. Ba baa wees mbaal ga giiyaa Gëlílée. Ba enee bimbaaloh jën. 19 Yéesu wo''aba an:

- Taabukattoo, mi hayyúu kitum bimbaaloh bo'! 20 Ga saasi ba foñnja mbaalcaagaaba, baa taabukki. 21 Ga waa Yéesu ka'ta bi ga fikíi, ya hotta bo' banak biliis baa bokoh. Enee towutaa Sebedee: Saak na këmëenjkíci

Saŋ. Ba enee ga dūuy gaal-loocaa na Sebedee paamba, baa hēwíraat mbaalcaagaba. ²² Yéesu bayyaba; ga saasi, ba foñnja paamba na gaal-loocaa, baa taabukki.

Yéesu yaa jégíroh ee ya wēkí' dúukoolí'caa

²³ Yéesu yaa wíil gohaa Gélílee béebwa, yaa jégíroh ga jaangu-yaawúu'caa, yaa yéegaloh Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Nguuraa ga dookda, ee ya yaa wēkí' dúukoolcaa buwaa béebca na béeb iñcaa mesik buwaada. ²⁴ Teekaagari síwwa ga béeb kúlkaa Sírii. Ya yaa komu béeb buwaa dúukool, ee dúukoolcaagaba na mesiklaatcaagaba bokkii. Ennda buwaa raɓ abee na baa laakee cikeen-keen, na lafañcaa, ya yaa wēkí'ba. ²⁵ Mbooloo wiyaak waa taabukki: buwaa meyohee gohaa Gélílee na gohaa Teerucaa Cidaaŋkaahcaa, na teeraa Yéerúsaleem, na gohaa Yúudée, na gohaa hanoh húlúwaa Yúrdeŋ gaada.

5

Jangataa Yéesu ga dook janjagaa

¹ Daa Yéesu hotee mbooloomaa, ya lappa dook janjagaa, ya yuñnga, tēelíbéecaagari hayussa ga yahaaci. ² Ya aawwaba kijégí' wo'eencii cii:

³ - Ba yewinin múu', buwii tookuunun ga keeñba kinduulkaagaba ga fíkíi Koohda, ndaga Nguuraa ga dookda wuuba!

⁴ Ba yewinin múu', buwii en na kikoduk watida, ndaga Kooh hayba kidékóhí'!

- 5 Ba yewinin múu', buwii yewinin jamda, ndaga bĕrí yah kilam ěldúna!
- 6 Ba yewinin múu', buwii díibuk kipes ga ińaa Kooh nakohda, ndaga Kooh haybaka kitumi'!
- 7 Ba yewinin múu', buwii laakin yĕrmaandi ga mooroombada, ndaga Kooh hay kilaak yĕrmaandi gaba!
- 8 Ba yewinin múu', buwii setin keeńda, ndaga ba hay kihot Kooh!
- 9 Ba yewinin múu', buwii saki jam daa ba enoh toohda, ndaga ba hay kibayu bitowu Kooh!
- 10 Ba yewinin múu', buwii hatalu ga kipesba, ndaga kitum ińaa Kooh nakohda; Nguu-
raa ga dookda wuuba!
- 11 Dú yewinin múu', binaa mi tah dú bassi, dú hatalsi ga kipessúu, dú wo'dusi enaama yibóní' yaa en béeb ee saboh!
- 12 Leenaa keeńjúu soosat, dú nebluki, ndaga neehalaagarúu ga dookda hay kiyak. En ki'ena, seldiiga-Koohcaa debpúu kihayda hatalsee ga kipesba fodaama.

*Ki'en maraa na lee'laat ga ěldúna
(Marka 9: 50; Lúkkaa 14: 34-35)*

- 13 - Dú bĕrí en maraamii ěldúna. Binaa maraa safissiinaa, ma daanohsan na ya? Ma laaksisoo jeriń, ma aamsan ga leedúu, buwaa togisohma. 14 Dú bĕrí en lee'laatii ěldúna. Teeraa tawahu ga dook tĕgĕl mínoo kidaakuk. 15 Ken taaloo lampu lí' kanu ga dookgaanaa. Wayee fu líkanwa hen doonaa wa mín kilee' ga

béeb buwaa enu ga túuyaada. ¹⁶ Kon lee'laatii en garúuda jom kimelic fodaama ga fíkíi buwii. Doonaa ba mín kihot tumeencaagarúu cijófi'caaa, ee ba mín kikañ Paambúu yii en ga dookda.

Yéesu na Waasaa Móyíis

¹⁷ - Kaa foogat an mi hay kinís Waasii Móyíis wala íñii seldíiga-Koohcii jégírohda. Kinísca haydohhiiroo, wayee mi hayca kiméti'si'. ¹⁸ Mi wo''úuka ee kayoh; en an asamaanii na kakayfii cii lís diinaa, ku'oc jínoo wala kuffiiskaa wěñ kijutuut ga Bíncii Waasii nískoo ga, bi ga daa tóoh laakan. ¹⁹ Kérí tah, baa fu foñ enaama yínoo doṅ yaa wěñ kijutuut ga íñcii nakohu kitumda, fu jégí' buwaa kitum fodaamanaa, fu tíksan baa wěñ kijutuut ga Nguurii yii ga dookda. Wayee baa fu taabukca, fu jégí' buwaa kitum fodaamanaa, fu tíksan bo' yiyaak ga Nguurii yii ga dookda. ²⁰ Mi wo''úu man: jégíroh-waascii na Fěrésiyeençii, binaa dú wěñnjiiba kitaabuk íña Koooh nakohdanaa, dú aasoo ga Nguurii yii ga dookda.

Ki'aylukoh na kijúwoh

²¹ - Dú kelohin an wo'see caasamuncaa an: «Kaa laṅ kumuun bo'. Baa laṅ kumuun bo' béeb hay kibayu ga waas.» ²² Ee mi wo''úu man: Baa ayluk mooroomcinaa, gënin gari ya bayu waas. Baa bas mooroomci an “Fu enndii dara” béeb, gënin gari ya bayu ga fíkíi paanaa yaawúu'caaa wiyaakwa. Baa wo''i an “Hafiigaraa líiffii” béeb, gënin gari ya jafu ga kiwiikaa safara. ²³ Binaa book, baa fu tuuk

ki'e' KooH sarah ga loteelaa, ee daama fu níindísuk an mooroomfu amdínndaa aylookaa, ²⁴ foñaa sarahaa daama ga loteelaa. Kara, fu júwohnee na mooroomfu paay. Lēehíraa, boyka, fu eroh sarahaagaraa. ²⁵ Binaa fu laakoh na bo', d'ú taam kilayohneenaa, gaawaa nari kijúwoh ga waasaa. En d'anaa ya tíkoora ga yah atti'ohaa, yaama tíkkaa ga yah élkēetaa, fu tēcu ga kasu. ²⁶ Mi wo''úuka ee kayoh; fu meyohoo daama ee fu fayyii iñaa fu laaki'tida bi ga fiftínaa mēeñjohda.

Kidúk yaalfu wala betifu fu faanuk na bo' yiliis

²⁷ - D'ú kelohin an wo'see an: «Kaa d'úk yaalfu wala betifu, fu faanuk na bo' yiliis.» ²⁸ Ee mi, mi wo''úu man: baa fu malak beti mooroomfu bi helpu tes garinaa, fu d'úkin betifu, fu faanukka na betifaama ga helpu. ²⁹ Binaa en lak kuhaskaagaraa ñaabaa tahhaa kitum baakaaraa, lukitaaja fu jafja di'úsaayí'. Iñaa gēn garaada wērí en kiñak bak wínoo ga faanfigaraa loo faanfigaraa tóohfa jafu ga safara. ³⁰ Ee en lak yah-ñaabaaagaraa tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa, fu jafwa di'úsaayí'. Iñaa gēn garaada wērí en kiñak bak wínoo ga faanfigaraa loo faanfigaraa tóohfa jafu ga safara.

Yéesu wo''a ga loo kifasi'

³¹ - Laakin iñaa wo'see an: «baa fu foñ betifunaa, eraari jikēyítjaa teewoh an fu fasi'in-ndi.» ³² Wayee mi wo''úu an: bēeb baa fu foñ betifu, ee enndii an ya d'úkkaa hen faanukka

na yaal yiliisaa, fu ekki ga kifaanuk na bo' yiliis. Ee baa fu pañ betifaa fasi'u henaar, iñaa kidúk betifu fu faanuk na beti filiis.

Yéesu wo''a ga loo kiwaatuk

³³ - Dú kelohin ban an wo'see caasamuncaa an: «Kaa waatuk sooy, wayee iñaa fu waatukin kitum ga fíkí Ha'mudiinaa, tumaari»; ³⁴ wayee mi, mi wo''úu man: Kaa waatat hen dara. Enndii ga teekii dook-Kooh, ndaga Kooh yuñ daama kinguuruk. ³⁵ Enndii ga teekii kakayfii ndaga Kooh tum da ditogaa' kotci. Enndii ga teekii Yéerusaleem, ndaga daama en teeraa buurii yiyaakyii. ³⁶ Kaa waatuk ga hafigaraa ndaga fu minoo kiyaanaawi' wala kisúusúusí' kufen jíinoo ga. ³⁷ Wo'eenndúu en “Eheenaar”, enat “Ehee”. En ó'oonaa enat “ó'oo”. Iñaa baatuk ga béeb, meyoh ga Seytaani.

Iñaa Yéesu jégíroh ga loo ki'eldúka

³⁸ - Dú kelohin wo'u an: “Kobot baam fayohsi baam”*; ³⁹ wayee mi, wo''úu an: bo' tummbúu iñaa meskinaa, kaa öldúkat. Binaa bo' múttaa pa' ga ñaamaagaraa ñaabaanaa, eraari wiinoowaa ban. ⁴⁰ Binaa bo' waa'taa kibay waas kite' túrkaagaraanaa, íisdaari ban sibidooraa. ⁴¹ Binaa bo' gítinndaa kitíin gaaf cijúnninaa, tíidaa nari cijúnni-kanak. ⁴² Bo' kíimmbaanaa onaari, ee kaa sañ kilúun baa hayinndaa kilúuduk.

* **5:38** 5: 38 Yéesu bewaat wo'eenaa bídu ga Këyítfaa kifiliimunkaa kudewaakaada an: «kuhas na kuhas, síis na síis, yah na yah, kot na kot», ee waa' kiwo' an ki'eldúk hídat na tooñaa fu tooñuda, hanat kiweñ. Eksoot 21: 24; Léwítík 20: 40; Deteronom 19: 21.

Yéesu nakoh kiwaa' baa saŋgaa

⁴³ - Dú kelohin wo'u an: «Waraa baa en filiifu, fu saŋ baa waa'tii garaa kihot»; ⁴⁴ wayee mi, mi wo''úu an: Waarat buwii waarussii garúu kihotda ee buwii hatallúu ga kipesda, dú kíimdíba Kooh. ⁴⁵ Dú tumkanaa, dú hay ki'en towutii Paamudiigarúu en ga dookda. Ndaga nohiigari ya oninwa buwii joffii na buwii jofinda. Ya towi ga dook buwii júwinda na buwii júbpiida. ⁴⁶ Binaa en lak dú waa' buwii waa'túuda rekaa, neehalii wiida wërí dú laakan ga iñaama? Iñaama, bi ga juuticii sah tumsinndi. ⁴⁷ En lak dú kēñdohi na bo''úu dogaa, dú tum ya daama yiyëkí'? Iñaama, bi ga yiifa'cii tumsinndi. ⁴⁸ Kon enat buwaa matin, fodii dii Paammbúu yii ga dook matda.

6

Iña Yéesu wo' ga loo kisarahohda

¹ - Binaa dú en na kitum iñii Kooh nako-hdanaa, abukat ga kiheel kihotuk bi tah dú tumika ga fíkíi buwii béeb. Enndiikanaa, dú laakanndii neehal wínoo ga Paammbúu yii ga dookda. ² Kon binaa fu en na kisarah baa laakoonaa kaa típ han, kiwaa' kiyéeguk, fodaa daa buwaa bíinoo jófjófduki tumsi ga dúuy jaangu-yaawúu'caa na mbedicaa, kiheel buwaa ndamba. Mi wo''úuka ee kayoh; ba laasin neehalaagaba kumëéñí'. ³ Wayee fu, binaa fu en na kisarah baa laakoonaa, yah-segaagaraa hanat ki'ínoh iña

yah-ñaabaagaraa tumda, ⁴ doonaa sarahaagaraa daakuk, ee paamfu yii hotin ga iña daakukinda, hayyaaka ki'ík.

⁵ Ee binaa dū en na kikiim Koohaa, kaa madat na buwii biinoo jófjófdukida. Ba waari kituuk ba kiimi Kooh ga duuy jaanguyaawuu'cii na sal-waascii doonaa beeb hotba. Mi wo''úuka ee kayoh; ba laasin neehalagaaba kumeeñi'. ⁶ Wayee fu, fu en na kikiim Koohaa, aasaa túuyaagaraa weñ kidaakuk ga kaanfuda, fu laŋ halaa, fu kiim Paamudiigaraa. Ya yaa da, ga dekataa widaakukí'waama. En dānaa, Paamudiigaraa hotin ga iña daakukinda hayyaaka ki'ík.

Yeesu yeedi'ta buwaa kikiim Kooh

⁷ - Binaa dū en na kikiim Koohaa kaa madat na yiifa'cii, dū am ga kiwo' rek dū inohoo killee-hí'. Ba foŋ an ba yewin tiwo'aa Kooh tumi'ba iña ba kiimda. ⁸ Kaa öldúkohatba. Iña dū sooluk, balaa sah dū kiimmbi Kooh, Paamudiigarúunaa, lak ya inohinndi haat. ⁹ Kon dū jom kikiim Kooh anee:

«Paammbii yii ga dookda,
beeb buwii inohat kisela'kii teekiigaraa,

¹⁰ Nguuriigaraa le'at dii,
Iña fu waa'da laakat ga kakay,
fodaa ka laak ga dookda.

¹¹ Onaarii iñaa dí jom kiñam ga besii watida.

¹² Bayalaarii baakaa'cii dí tumida,
fodaa dí ban, dí bayalin buwaa tooñjiiida.

¹³ Ee kaa iissii dí keen ga fi' Seytaani,
wayee músalaarii ga sépí'í'-ga-nofii,

[ndaga fu yĕrí laak kinguuruk,
fu yĕrí laak kimín, fu yĕrí laak ndam, bi taa'.
Aameen]*.»

¹⁴ En ki'ena, binaa dŭ bayal buwii iñcii
ba tooñirúudanaa, Paammbúu yii ga dŭokda
hayyúu kibayal ban. ¹⁵ Wayee binaa dŭ bay-
allii buwiinaa, Paammbúu yii ga dŭokda ban
bayaloorúu baakaa'ciigarúu.

Yéesu wo' ga loo ki'oo'

¹⁶ - Binaa dŭ en na ki'ooraa, kaa súuñdukat
fodii dii buwii jófjófduki tumsida: ba api
faancaagaba kiteeb buwaa béeb an ba oorin.
Mi wo''úuka ee kayoh; ba laasin neehalaa-
gaba kuméeñí'. ¹⁷ Wayee fu, binaa fu en
na ki'ooraa, sēmúluka bi set, fu la'koleñ
hafaagaraa, ¹⁸ doonaa fu teewoo buwaa an
fu en na ki'oo'. Paamudiigaraa hotin ga iñaa
daakukinda doŋ ínohanka. Ee Paamudiigaraa
hotin ga iñaa daakukinda hayyaaka ki'ík.

Heelat kilaak alalaa ga dŭokda

(Lúkkaa 12: 33-34)

¹⁹ - Kaa nĕgírohdat haffúu alal ga ěldúna.
Dii, maasoh na homaak míninwa kilaas, yaso-
hwa, ee lokcii mínin kihay pook kaan, bayuwa.
²⁰ Namat kinĕgírohi' haffúu alal ga dŭok,
daa maasoh na homaak mínsoowa kiyasoh ee
lokcii mínsoo kihay, pooku kaan, ba baywa.
²¹ En ki'ena, daa alalfu enoh béeb, keeñfu
waa da ban.

Kuhas, lampu ga faan

* **6:13** 6: 13 Lóogísohcii deβda laakoo wo'eencii ga dŭuy
hĕlí-júβciida

22 - Kuhas kĕrĭ en lampii faanfii. Kon binaa dara enndii na kuhasfunaa, faanfaagaraa tóohfa yah ga lee'laat. 23 Wayee binaa tuhas-taagaraa mesikaa, faanfaagaraa béebfa en ga ñúus. Kon binaa lee'laatii en garaada ñúusaa, waama ñúus hídan na kitĕrúus!

Yéesu nakoh ki'óoluk Kooh

24 - Ken mínoo kisúrگا'uk ga ha'-kaan banak. Faw fu saŋ yíinoo, fu waa' yaa tesda; wala fu taabuk yíinoo, fu foñluk yaa tesda. Dú mínoo ki'atukoh kitop Kooh na kitop hĕelís.

25 - Iñaama tah mi wo''úu an: kaa bítukat ga ñamahaa [wala anahaa] dŭ laakan sooli kipesoh wala yĕerĭcaa dŭ laak sooli ki'ekuk ga faandúufa. Ndaga kipes kĕrĭ wĕñ kilaak solu ñamah ee faan fĕrĭ wĕñ yĕerĭ kilaak solu. Enndii dee? 26 Malkat ga selii púdida. Ba sokoo, ba píikoo, ba laakoo dap, ee Paammbúu yii ga dookda yii ñĕmí'ba. Enndii dŭ wĕñ selii púdida kilaak solu fúufe? 27 Bii yiida garúu mín kibaat iña hín na siñdaa jokon ga kipesci, bi ya bítuki ga coonucaagari?

28 Kon iñii tahhúu kibítuk ya ga iñcaa dŭ ekukan? Malkat ga pĕegí-nduhumfii fimórĭ'fii ga ĕgírĭida na ga dii fa kolukida: fa lĕgĕyoo, fa foliloo. 29 Wayee mi wo''úuka, bi ga buu' Salomon na alalaagari tóoh, ya ekukkii kŭltĭ-caa hín kimo' na wínoo ga pĕegí-nduhumcii. 30 En lak Kooh yĕrĭ mórĭ' fodaama pĕegí-nduhumfii fimórĭ'fii ga ĕgírĭi wati, ee kuwisaa fa yah kijafu ga kiwii doŋdanaa, wĕña ga, dŭ ga kihaffúu, ya ekoorúu bi jofe? Ngĕmiigarúu

daal dooyyii! ³¹ Kon kaa bítukat rek ga kiheel ińaa dú űaman, na ińaa dú anan, na ińaa dú ekukan. ³² Béeb ińcuma buwii ga ěldúna ee ínohsoo Koohda bĕrí tumi lĕgĕy kiheelca. Wayee, Paammúu yii ga dookda ínohin an dú laakin sooli gaca. ³³ Namat kideb kiheel Nguurii [Kooh] na kitum ińaa ya nakohda. Ee ińaa tes dú laak sooli gada, Kooh hayyúuri ki'e'. ³⁴ Kuwis hanattúu kibít. Kuwis hay kihĕwí' hafwa, ndaga besaa en bĕeb coonufaa gada dooyin ga.

7

Yĕesu wo''a an ken hanat ki'atti' mooroomci (Lúkkaa 6: 37-38,41-42)

- ¹ - Kaa atti'at ken, en đanaa Kooh atti'oorúu.
- ² En ki'ena, Kooh atti'anndúu fodaa dú atti'i bimooroombúuda. Ee nataa dú natoĥ buwiida, wĕrí dú natoĥohsan. ³ Ińii tah ya fu malaki bolaa en ga kuhaskaa mooroomfu, ee fu mínoo sah kimalaksukoh dúuńii ga kuhaskiigaraada.
- ⁴ Fu yii fu bay dúuń ga kuhaskiigaraada, fu mín na kiwo' mooroomfu an: «Íisa mi nísí'taa bolii en ga kuhaskiigaraada»? ⁵ Fu yii fu jófjófduki ga fíkii buwiida, dewaa kinís dúuńii ga kuhaskiigaraada, en đanaa fu hay kihot dijófí' bi fu mín kinís bolaa ga kuhaskaa mooroomfuda.
- ⁶ Kaa jafdat baaycaa ińaa setin ga fíkii Kooh enndiikanaa ba mínin kimĕeńsuk ga dookkúu dowussúu. Ee ban kaa weesat siimii-pemiciigarúu ga fíkii mbaamcii, enndiikanaa, ba yahca kitogisoh doŋ.

Kíimat, heelat, fëekírat, Kooh hayyúu ki-taas

(Lúkkaa 11: 5-13)

⁷ - Kíimat, Kooh hayyúu ki'on. Heelat, dú hay kihot. Fëekírat, dú hay kilégísdú. ⁸ En ki'ena, baa kíim béeb, onu; baa heel béeb, hot; ee baa fëekí' béeb, hay kilégísdú. ⁹ Bii yiida garúu eran kowukaagari atoh binaa ka kíimmbi mbúurúnaa? ¹⁰ Wala ya e'ka goṅ binaa ka kíimmbi jënaa? ¹¹ Kon dii dú hín kibonḍa, en lak dú bërí mín ki'on towutaagarúu enaama cijófiraa, wëña ga Paamm búu yii ga dookḍa. 'Buwaa kíimmbi enaama cijófi'da, ya onoo bacane?

¹² Kon béeb iña d'ú waa' bimooroombúu tumi'túunaa, dú ban tumdatbari. Waasii Móyíis na iñca seldíga-Koohcaa wo'da, nakohu iñaama.

Halcaa kanakcaa

(Lúkkaa 13: 24)

¹³ - Aasohat halaa wiyínwaa. En ki'ena, halaa ëewdoh bo' ga kisaṅku'da agin, ee waasaa aaw gaḍa newin kitaaboh*. Yewinin buwaa taam ga waasaama. ¹⁴ Wayee halaa ëewdoh bo' ga kipeskaa leehoo taa'da hatin, ee waasaa aaw gaḍa newoo kitaaboh. Yewinndii buwaa mínwa kihot.

Kedik ínohsohsi ga towutaa ka límḍa

(Lúkkaa 6: 43-44)

---

* **7:13** 7: 13 Ga Këyitcaa cidewaacaa laakin baa bín an: «waasaa ëewdoh bo' ga kikaanda agin ee newin kitaaboh.»

15 - Watukat haffúu ga buwii tík haffa bisëldíiga-Kooh ee lak sabohda. 'Ba hay garúunaa, ba teewoh kidooy en fan baal, ee lak ga duuy keeñcaagaba, ba iñcaa ñigumuu bisóotí'. 16 Dú ínohsohanba ga tumeencaagaba. 'Bo' mínan na kibe'en kowu resej ga pëegíi-ñaawaaß wala kowu een ga ka'ka'? 17 Kedik kijófi'kaa en béeb lími towu timóri', wayee kedikkaa dúukoolin lími towutaa moroo. 18 Kedikkaa jofin mínoo kilím towutaa moroo, ee kedikkaa dúukoolin mínoo kilím towu timóri'. 19 Kedikkaa límbii towu tijófi' béeb, hay kigúru, jafu ga kiwii. 20 Kon fodaama, buwaa tík haffa bisëldíiga-Kooh ee lak sabohda, dú ínohsohanba ga tumeencaagaba.

Buwaa en tëelíbee kayoh-kayohda

21 - Enndii an béeb buwii bayiroo «*Ha'-mudii, Ha'mudiida» bërí aasan ga Nguuraa Kooh ga dookda; bii tumi iñii Paammboo yii ga dook waa'da bërí yah ki'aas. 22 Besaa Kooh yah ki'atti'oh buwii le' bëríinaa, hay kiyewin buwaa wo'andoo an: «Ha'mudii, Ha'mudii, man dí yéegalohee wo'eenaa Kooh ga teekiigaraa. Dí kaalla rabcaa abee buwaada ga teekiigaraa. Dí tummba kintaan ciyewin ga teekiigaraa!»

23 Wayee mi hayba kilof an:

- Mi mosoorúu ki'ínoh, úsaayatoo, dú bii dú meerin kitum iñaa joffiida.

Kaancaa kanakcaa

24 - Kon béeb baa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'da, ee ya taabukiwa ga tumeencaagarinaa, hay kimédírohu na bo' yiñeeñí' yaa tawah kaanci ga atoh. 25 Toɓ wiyewin keennda bi baalcaa líiffa. Wambalaa na uurisaa tapukka ga kaanfaama, fa bú'tii ndaga fa yípsee ga atoh. 26 Wayee béeb baa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'da, ee ya taabukkiiwa ga tumeencaagarinaa, hay kimédírohu na bo' yiñekí'hel yaa tawah kaanci ga dook koleñ. 27 Toɓ wiyewin keennda bi baalcaa líiffa, wambalaa na uurisaa tapukka ga kaanfaama, fa bú'ta, béebfa tassa tasar.

28 Ga waa Yéesu léehí'ta kiwo' iñcaama, béeb buwaa waaru'ussa ga jégírohaagari. 29 En ki'ena, ya madéerii na jégírohwaascaa. Ndaga ya en kijégírohaa, ya yërëmoo wo'eenci.

8

Yéesu wékí'ta baa bay dúukool-gaana (Marka 1: 40-45; Lúkkaa 5: 12-16)

1 Daa Yéesu yoosukee janjagaa, mbooloo wiyaak taabukkari. 2 Laakka baa bay dúukool-gaana, ya deeyca gari, yí'a ga fíkíici, wo''ari an:

- Ha'mudii, fu waa'kanaa, fu míninndoo kiwëkí'*

---

* **8:2** 8: 2 Fu mínndoo kiwëkí': wo'u an: «Fu mínndoo kisetí'». Dúukool-gaana ga baahaa yaawúu'caa enee dúukoolaa hoonohi dúukoolíraa kideey buwaa. Baa wak ganaa man na ya séti'siru ga yen yisépí'í'.

3 Yéesu lërissa yahaagari, le''a ga baa, wo''ari an:

- Mi waarinka, waka! Ga saasi, baa wakka ga dúukool-gaanaa. 4 Lëehí'ta Yéesu wo''ari an:

- Abukaa ga kiwo' bo' inii mi tumi'taada, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa, ee fu tum sarahaa Móyíis nakoh ga kisetki-igaraada. En danaa, inaama hay kiteeb béeb an fu setin✧.

*Yéesu wëkí'ta súrghaa soldaaraa yiyaakyaa
(Lúkkaa 7: 1-10)*

5 Lak Yéesu yaa aas teeraa Kafarnawom, soldaa', yaa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñ, deeyca gari, kíimbari 6 an:

- Kiyaakii, súrghaagoo dúukoolin bi mínoo kikoluk, yaa faanukka ga kaan ee sodin lool.

7 Yéesu wo''ari an:

- Mi hay kika', mi wëkí'ti.

8 Baa wo''a Yéesu an:

- Ha'mudii, joobinndoo fu aas Kaanndoo, wayee wo'aa wo'een wínoo rek, súrghaagoo wak. 9 Mi ga kihaffoo, mi laakin buwaa hanohhoo dook, ee mi laakin soldaa'caa hanohussoo kakay. Binaa mi wo' yii an karanaa, ya ka'; mi wo' yínoo an hayanaa, ya hay; ee binaa mi wo' súrghaagoo an tumaa inii yiinaa, ya tummbi.

10 Daa Yéesu kelohee wo'eencaama, ya waaru''a ga soldaaraa yiyaakyaa. Ya wo''a buwaa taabukeerida an:

✧ 8:4 8: 4 Malkat Léwítík 14: 2-32.

- Mi wo''úuka ee kayoh; ga bu-Isarayeel, mi mossii kihot ken baa laak ngĕmaa hín na wii garoo. ¹¹ Ee mi wo''úu an bo' biyewin hay kimeyohu meyaa'-noh na aasaa'-noh, ba bok kanu na Abaraham, Ísaak na Yakoop ga Nguurii yii ga d'ookda. ¹² Wayee buwaa jomee ki'aas ga Nguurii yii ga d'ookda hay kijafu ga fooh ga ñúusaa, daa kikodukoh na ki'úñoh sis yah kilaakda.

¹³ Lĕehí'ta Yéesu wo''a soldaaraa yiyaakyaan an:

- Tíida fu yee kaanfu, ka laakohat fodum fu gĕmkada. Ga wahtaama siiy, súrkaa soldaaraa wakka pelej.

Yéesu wĕkí'ta payam Simonj na bibo' biyewin biliis

(Marka 1: 29-34; Lúkkaa 4: 38-41)

¹⁴ Waa ennda da, Yéesu ka'ta kaan Pee', ya laak payam Pee' yibeti yii ga d'ook fayaan, dúukoolin ee faanfaa tamin jír. ¹⁵ Yéesu ammbari ga yah, tamohlaataa faanfaa dalla kiyím, lĕehí'ta ya kolukka, ya aawwa kitoputu' Yéesu.

¹⁶ Ga noh-soosaa, Yéesu haydohdussa bibo' biyewin baa rab am. Ya kaalla rabcaa na doolaa wo'eenaagari ee ya wĕkí'ta dúukoolí'caa béebba. ¹⁷ Fodaama, iñaá Ísayíi, sĕldíiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an: «Ya bewin ga hafci coonuciigaruu, ya koorukin dúukoolciigaruu.»

Buwaa waa' kitaabuk Yéesuda
(Lúkkaa 9: 57-62)

18 Daa Yéesu hotee mbooloomaa wílinndi, ya ebilla tēelíbēecaagari an:

- Du paafat bakii giyyii hanoh gaada.

19 Laakka jēgíroh-waasaa deey gari, wo''ari an:

- Jēgírohii, daa fu yah tóoh, mi hayyaa kitaabuk.

20 Yéesu wo''ari an:

- Tílcii laakuunun d'úl ee selcii ga asamaanda laakuunun taal, wayee Kowukii bii laakoo daa ka leeman hafiigari.

21 Bo' yiliis ga tēelíbēecaagari wo''ari an:

- Ha'mudii, onaroo paay mi ka' ki'acnee paammboo.

22 Wayee Yéesu wo''ari an:

- Taabukaaroo, fu íis buwaa kaaninda ba ac buwaagaba kaanda.

Yéesu tuuki'ta uuris wiyaak

(Marka 4: 34-41; Lúkkaa 8: 22-25)

23 Lēehí'ta Yéesu aassa ga gaal-loocaa, tēelíbēecaagari taabussa nari. 24 Uuris wiyaak dalla kiyíp ga giyyaa bi dúuscaa caa yah ki'úul gaal-loocaa. Wiima lak Yéesu yii neeh.

25 Tēelíbēecaa hayussa gari, yúudussari na tifiip an:

- Ha'mudii, somaaríi, kikaankii kii hayyuu!

26 Yéesu wo''aba an:

- Iníi tahhúu ya kiniik hínnda? Dú daal ngēmiigarúu yēgíssii!

Waa ennda da, ya kolukka, gētta uurisaa na giyyaa, tóoh ennda selew. 27 Ba jaahli''a lool, ba baa wo' an:

- Moo bii yii yĕrí en ƒa bi uurisii sah na giiyii tumsi ga ińaa ya nakohda?✧

*Yĕesu wĕkí'ta ƒo' ƒanak ƒaa raƒ am
(Marka 5: 1-20; Lúkkaa 8: 26-39)*

²⁸ Ga waa Yĕesu le''a ƒakaa giiyaa Gĕlilée hanoh gaa, ga kúlkaa Gadaraada, ƒo' ƒanak ƒaa raƒ am, meyhussa ga loycaa†, gú'dukohussari. Buwaama namee kisoot hen bi ken kaańéeríi kikooh waasaa waama. ²⁹ Ba aawwa kifip an:

- Fu naríi ya, fu Kowukii Kooh! Kitumbbíi ińaa meskin haydohhaa dii ee wahtii le''ii duume?

³⁰ Wiima lak ga disam di'úsaayí' laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kiníiru daama.

³¹ Rabcaa am buwaada kímussa Yĕesu an:

- En an fu yahhíi kikaal dí meyoh ga ƒuwii ƒiinaa, ekaaríi ga yop-mbaamaa wúunee!

³² Yĕesu wo''aba an:

- Tíidat dú aas gaba!

Rabcaa meyhussa ga ƒuwaa, aasussa ga mbaamcaa. Ga saasi ƒéeb yopaa írkisukohha dook janjagaa, wa keennda ga giiyaa, wa muu'ta.

³³ Buwaa ní'see yopaada núpussa, aasussa teeraa, ƒa ƒéestí'ta tóoh ińaa laakda, na ińaa dal ƒuwaa ƒanakƒaa rabcaa abeeda.

³⁴ Waa ennda ƒa, ƒéeb ƒu-teeraa meyussa kígú'dukohnee Yĕesu. Daa ƒa hoteeri, ƒa kímmbari ya mey gohaagaba.

✧ **8:27** 8: 27 Mĕdírohat na Kańcaa 65: 8; 89: 10; 107: 23-32.

† **8:28** 8: 28 Loycaa waama, ga ińaa wĕń kiyewinda, tumsee ga atohaa ƒayin noŋ wala acu ga ƒuuy atoh ciyaak.

9

Yéesu wĕkí'ta baa lafañin

(Marka 2: 1-12; Lúkkaa 5: 17-26)

¹ Waa ennda da, Yéesu aassa gaal-loocaa, ya húsissa giyyaa Gélílee, ya boyukka teeraa ya dĕkohda. ² Daama ya haydohdussa baa lafañin ee faanuk ga dook gatan. Daa Yéesu hotee ngĕmaagaba waama, ya wo''a lafañaa an:

- Yaal, helpu dalat, baakaa'cumgaraa bayalu-ununndaa.

³ Jĕgíroh-waascaa baa wo' ga duuyba an:

- Bii yii basin Kooh!

⁴ Wayee Yéesu ínohha ínaa en ga helcaagaba, wo''aba an:

- Inii tah ya dú laak halaatcum cibóní'cuma ga helciigarú? ⁵ Kon inii yiida wĕñ kiyooŕ kiwo' lafañii? Kiwo''i an «Baakaa'cumgaraa bayaluununndaanoo», kiwo''i an «Kolka fu tíin»? ⁶ Wayee bi dú ínoh an ga ĕldúna Kowukii bii onuunun kibayal baakaaraa, malkat:

Ya wo''a lafañaa an:

- Kolka, bewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!

⁷ Baa kolukka, yaa yah kaanci.

⁸ Daa buwaa hotee ínaama, ba dalla kitíit, ba baa ndam Koohyii on ŕo'-súsusúus kimín kitum ínaa hında kiyakda.

Yéesu bayya Mĕccĕe

(Mĕccĕe 2: 13-17; Lúkkaa 5: 27-32)

⁹ Yéesu meyca, yaa yah. Ya hotta baa teeku Mĕccĕe, yugin ga daa buwaa fayohi juutida.

Yéesu wo''ari an:

- Taabukaaroo!

Měccěe kolukka yaa taabuk Yéesu. ¹⁰ Laakka bes, Yéesu yuŋga kiŋam ga kaan Měccěe. Juuti biyewin na bibo' biliis bibóní', hayussa, bokussa na Yéesu kanu, ya na tēelíbēecaagari. ¹¹ Fērísiiyeenċaa hotussa iŋaama, wo'ussa tēelíbēecaa Yéesu an:

- Inii tah ya jégírohiirúu bok kiŋam na juuticii na buwii bibóní' bii bii? ¹² Wayee Yéesu kelohhaŋa, loffaŋa an:

- Buwii dara gaa nabaŋa enndii ŋa laak sooli ga payoh, wayee buwii d'úukoolda bēri laak sooli ga. ¹³ Karat, d'ú heel ki'ínoh iŋaa wo'eenii wii waa' kiwo'da: «yērmaandi wēñ-joo kinebloh kisarahoh júu'»[✧], ndaga mi hayyii ēldúna kibay buwii tík haŋa bibo' bijúwí'da, wayee mi hay kibay ha'-baakaa'cii.

Yéesu wo'a ga loo ki'oo'

(Marka 2: 18-22; Lúkkaa 5: 33-39)

¹⁴ Waa ennda ŋa, tēelíbēecaa Saŋ hayussa ga Yéesu, ŋa meekissari an:

- Inii tah ya dí na Fērísiiyeenċii dí oori ee tēelíbēeciigaraa oo'soo?

¹⁵ Yéesu loffaŋa an:

- Bedohcaa ha'-kílookkaa, mínan na ki'en keeñŋa newoo ee lak ha'-kílookkaa yaa naba? Wayee bes waa hay, waa ha'-kílookkaa hay kibewohu ga leeloŋa; le' bēriinaa, tēelíbēeci-igoo hay kidalu ki'oo'. ¹⁶ Ken daafoo píis wi'as ga líil-kúltí, ndaga píisaa wi'aswaa hay kibaydoh yen ga líil-kúltaa, wa tum ŋaraa wēñ

✧ 9:13 9: 13 Malkat Osee 6: 6.

kiyak. ¹⁷ Ee ken tumoo biiñ* wi'as ga mbúus-oncaa maañin. Enndiikanaa biiñaa lúudaa, mbúuscaa pook, biiñaa aamuk, mbúuscaa ya-sukoh. Biiñ wi'as kay tumsi ga mbúus-on ci'as, en danaa ca béeβca ca mín kimaañ.

Kowu baa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraada na Betifaa le'ee ga Yéesuda.

(Marka 5: 21-43; Lúkkaa 8: 40-56)

¹⁸ Lak Yéesu yaa lís kiwo' fodaama, bo' yaa kuliyuk ga yaawúu'caa hayya, yí'a ga fíkiici, wo''ari an:

- Kowuroo kibeti han kikaan diima-diima, wayee hay fu tíkki yahciigaraa ee ka hay kipsis.

¹⁹ Yéesu kolukka, yaa yah na baa, ya taammba na tēelíbéecaagari.

²⁰ Laakka betifaa daanee kimeydoh ñíf rek iñaa le'in tíkiis tidaañkaah na tanak; fa kooro-hha fenoo, le''a ga pawaa kúltifaa Yéesu, ²¹ ndaga fa wo'ee ga helci an: «Binaa mi le' rek ga kúltifaagarinaa, mi hay kiwak.» ²² Yéesu heelukka, hottari, wo''ari an:

- Jowu, helpu dalat, ndaga ngēmumgaraa wēkdinndaa. Ga wahtaama sii' betifaa wakka.

²³ Yéesu le''a kaan baa yaama kuliyuk ga yaawúu'caada, ya hotta mbiiwohcaa†, ee lak coowaa βan dúukin pút ga mbooloomaa, ya wo''aba an:

---

* **9:17** 9: 17 Biiñ wi'as Biiñ enee anahaa yaawúu'caa mee'see ki'an ee meyoh ga kowu reseñ. † **9:23** 9: 23 Mbiiwohcaa βa bok ga típohcaa daanee kibayu ga hew loy. βa taabi na βeti-looyohcaa kihúmbal loycaa.

24 - Meyat fooh! Ku'oomaa-jowukii kaanndii, ja en na kineeh rek. Daama, buwaa baa ciibsukki. 25 Buwaa meydohussa fooh, lēehí'ta Yéesu aassa túuyaa. Ya ammba yahaa ku'oomaa-jowukaa, ja kolukka.

26 Ińaa hew yaama síwwa ga duuy gohaama béebwa.

Yéesu wēkí'ta búumí' banak

27 Yéesu meyhaha daama, ya yaa yah. Laakka búumí' banak baa taabukki ee ba baa fiip an:

- Kucaasamunkii Dēwít, yērēmaarii!

28 Ga waa Yéesu le''a kaanfaa, búumí'caa hayussa gari, ya meekissaba an:

- 'Dú gēmin an mi mínin kitum ińii dú kíimm-boodfane?

Ba taassa an:

- Ee, Ha'mudii, fu míninka.

29 Yéesu dalla kile' ga tuhastaagaba, wo''a an:

- Ińii dú kíimda laakat fodii dú gēmkada.

30 Tuhastaagaba dalla kilégisuk, ba baa hot. Lēehí'ta Yéesu gēttafa, wo''aba an:

- Watukat! Ken hanatka kiyéen!

31 Wayee daa buwaa meyee, ba síwi'ta teekaa Yéesu ga gohaama béebwa.

*Yéesu wēkí'ta baa luub hen
(Lúkkaa 11: 14-15)*

32 Ga wahtaa búumí'caama meyu kiyahda, Yéesu haydohdussa baa rab am, luublukohhari. 33 Yéesu kaalla rawaa, luuwaa aawwa kiwo'. Buwaa waaru''a ga lool, ba baa wo' an:

- Iñaa man na yii, ken mosoori kihot ga Isarayeel.

³⁴Wayee Fērísiyeencaa ba wo'ee an:

- Buurii rabcii, yëri onndi dooli kikaal rabcii ga buwii.

*Yéesu laakka yërmaandi ga mbooloomaa
(Marka 6: 6,34; Lúkkaa 10: 2)*

³⁵Yéesu yaa wíil béeb teeruca na dëk-kawcaa, ya yaa jégíroh ga jaangu-yaawúu'caa, ya yaa jangat ga loo Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Nguuraa Koohda. Ya yaa wëkí' dúukoolcaa buwaa béebca na béeb iñcaa mesik buwaada.

³⁶Daa Yéesu hotee mbooloomaa enin nërëm ndaga coonu en fan baalcaa laaksoo níroh, ya laakka yërmaandi wiyaak gaba. ³⁷Ya dalla kiwo' tēelíbēecaagari an:

- Píikii yewinin ee píikohcii caakussii. ³⁸Kon kíimat ha'-píikii ya baat kiwosoh bilégëyoh ga píikiigari.

10

Yéesu bayya apotaa'caagari

¹Waa ennda da, Yéesu bayya tēelíbēecaagari bidaaŋkaah na banakbaa, ya onndaba dooli kimín kikaal raβ ga buwaa na kiwëkí' dúukoolcaa buwaa béebca na béeb iñaa mesik buwaada. ²Teekcii apotaa'cii bidaaŋkaah na banakbii cëri cii: yaa debda, Simoŋ yaa baysi Pee'da, na Andari këmēenkiçi, towutaa

Sebedee: Saak* na Saŋ kēmēeŋkíci, ³ Filiip na Bartulēmíi, Toomaa na Měccēe juutaa, Saak kowukaa Alfee, na Tadee, ⁴ Simoŋ selootaa†, na Yúdaa Iskariyot yaa onan Yéesu biinǵa.

Yéesu wossa apotaa'caagari bidaaŋkaah na banakbaa

⁵ Buwaa bidaaŋkaah na banakbaama bēri Yéesu wosee, ya dígallaǵa an:

- Kaa karat gohcaa buwaa enussii yaawúu' dēkohǵa ee kaa aasat teerucaa ga kúlkaa Samariíǵa. ⁶ Namat kika' ga buwaa ga heetaa Isarayeel múyuuunun fodii bibaaldǵa. ⁷ Daa dǵú kooroh béeb, yéegalohat an: «*Nguurii yii ga dookǵa deeyin, wii dii!» ⁸ Wěkǵat dǵúukoolí'-caa, mílísǵat buwaa kaaninda, sétírat buwaa gaana'inda, kaalat raǵcaa ga buwaa. Dú onuunun ee dǵú meekisohussii dara ga, onohat ban ee kaa meekisohat dara ga. ⁹ Kaa baydohat dara ga poossúu, enndii wúrúus, enndii hēelís, enndii pērēm. ¹⁰ Kaa baydohat dara ga baawaagarúu, enndii hēmbu, enndii kúlti fisúmíyukaah, enndii ñafa', enndii doo', ndaga lēgēyohaa en béeb jomin kiñam☆.

¹¹ Dēk-teeru wala dēk-kawaa dǵú mín ki'aas béeb, meekisohat ati laakin bo' yilēekí'-haf yaa

* **10:2** 10: 2 Saak teekaa Yakoobos (Yakoop) wēri enee ga wo'eenaa yaawúu'caa. Malkat ban ga gúrís 10: 3. † **10:4** 10: 4 Selootaa wo'eenaa dakantilohu ga Simoŋǵa wēri e'see lagaa yaawúu'caa waa'see kilaak haffaǵa. † Ba daanee kiheñoh bu-Room ee ba tookéerí kifay buu' Sesaa' lempu na ciliis. Malkat ban Tum 1: 13. ☆ **10:10** 10: 10 Malkat 1 Korenti 9: 4; 1 Tímotée 5: 17-18.

míndúu kitook ga kaanci; dú dal ga kaanfaama bi ga daa dú kolukohan da. ¹² Dú en na ki'aas kaanfaanaa, kēñďat bu-kaanfaa an: «Jam namohat narúu!» ¹³ Binaa buwaa dēk ga kaanfaama tookussúunaa, jamaa dú kíimďa yoosukat gaba, wayee ƒa tookkiirúunaa jamaa dú kíimďa boykat garúu. ¹⁴ Ee kaan wala teeraa dú aasoh, binaa dú tookussii da ee wo'eenndúu sükúrukussiinaa, meyohat kaanfaama wala teeraama, dú pērtuk pēndēlaa ga kotcaagarúudá.

¹⁵ Mi wo''úuka ee kayoh; besaa yah ki'atti'ohudá le'aa, ƒu-dēkaa Sodom na Gomoo' ƒērí tani'an ƒu-dēkaawaama atti'.

*Coonucáa sek tēelíbéecaa Yéesudá
(Marka 13: 7-13; Lúkkáa 21: 12-17)*

¹⁶ - Sükúrukát, mi yii wossúu fodii bibaal ga leeloó ƒigumuu. Kon taabat na kiteey fodii goŋ ee dú lewet fodii ho'. ¹⁷ Watukat haffúu ga ƒo'-súusúus, ndaga ƒa hayyúu kibay paancaa ee ƒa hayyúu kitíp laawoo ga duuy jaangucaagaba. ¹⁸ Dú hay kibayu ga fíkíi gúwernē'caa na ga fíkíi buu'caa ndaga teekiigoo. En ďanaa, dú en seedi ga fíkíiba na fíkíi béeb heetci ga ēldúnada. ¹⁹ Binaa dú bayu paancaanaa, helciigarúu dalat ga daa dú wo'anda na ińaa dú yah kiwo'da. Ińca dú yah kiwo'da, dú e'sanca ga wahtaama siiy. ²⁰ En ki'ena, enndii dú ƒērí yah kiwo' wayee Helii meyoh ga Paamm búudá yērí yah kiwo' kooroh túuwtiigarúu.

²¹ Yaakmun hay ki'eroh kēmēenjkíci ya tíku kikaan. Paamun hay ki'eroh kowuci ka tíku kikaan. Oomaacaa hay kibeβku keenu ga dook paamba na eewba, aplukba. ²² Mi hay kitah bi bo' biyewin hayyúu kisagu. Wayee baa fu guu'guuluk bi ga daa tooh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc. ²³ Teeraa dú ka', dú hatalu ga kipessúu daamanaa, núpat, dú ka' teeru wiliis. Mi wo''úuka ee kayoh; dú lēehdoó kiwíil teerucii ga Isarayeelǵa ee Kowukii bii hayyii.

²⁴ Tēelíbée mínoo kipaaf baa jégí'tida ee súrǵa mínoo kipaaf ha'-kaanci. ²⁵ Tēelíbée heelat kiman na baa jégí'tida rek ee súrǵa heelat kiman na ha'-kaanci rek. En lak ha'-kaadii yērǵ ba bay Belsebulaa‡, wēñaa ga bu-kaanci, ba baysan na?

Baa cal kiniikǵa

²⁶ - Kon kaa niikat ken. Ndaga laakkii iñaa mín kiǵaakuk bi hotukoo ee laakkii iñaa bo' mín kiǵaak bi meydohsoo faǵ. ²⁷ Iñaa mi wo''úu ga wek, béestíratti ga noh taǵ ee iñaa dú mēedíru, yéegalohatti ga leeloo paancaa. ²⁸ Kaa niikat buwaa mínu ki'ap faan ee mínsoo ki'ap fítǵa. Namat kiniik baa mín kisaǵku' faan na fít ga safaraǵa. ²⁹ Tudiindii' tanak toonohsirii dērēme? Moona déy, jíinoo gata keenoo kakay ee neβpii Paamudiigarúu. ³⁰ Wayee dú, bi ga fenfii hafciigarúu sah, toohfa kíduunun. ³¹ Kon kaa niikat dara, ndaga dú, dú bērí wēñ solu tooh diindii'cii.

---

‡ **10:25** 10: 25 Belsebul iñaa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliyuk ga rabciǵa.

Kitook wala kitaasuk Yéesu

³² - Baa fu tookkoo ga fíkíi buwiinaa, mi ban mi hayyaa kitook ga fíkíi Paammboo yii ga dookda. ³³ Wayee baa taasukkoo ga fíkíi buwiinaa, mi ban, mi hayyaa kitaasuk ga fíkíi Paammboo yii ga dookda.

Yéesu haydohhii jam wayee haydoh kihégískoh

³⁴ - Kaa foogat an mi haydoh jam ga éldúna. Mi haydohhii jam wayee mi haydoh kihégískoh. ³⁵ Mi haydoh kihégískoh ga díkaanti kowu kiyaal na paamci, díkaanti kowu kibeti na eeci, díkaanti beti na payamci yibeti. ³⁶ 'Bo', buwaa waaranndii gari kihotda, yah bu-kaanci. Yéesu wo''a tēelíbéecaagari an:

³⁷ - Baa wēñ kiwaa' paamci wala eeci loo mi, baama joobinndi ya en tēelíbéeroo. Baa wēñ kiwaa' kowuci kiyaal wala kibeti loo mi, baama joobinndi ya en tēelíbéeroo. ³⁸ Baa koorukkii kuraanaagari§ taabukiroonaa, baama joobinndi ya en tēelíbéeroo. ³⁹ Baa fu waa kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak bi taa'. Wayee baa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis.

Yéesu dígohin enaama cinéwí'

⁴⁰ - Baa te''úu ga kaancinaa lakanaa te''oo, ee baa te''oo ga kaancinaa, te' baa wossooda. ⁴¹ Baa te' sēldíiga-Kooh ga kaanci, ndaga

---

§ **10:38** 10: 38 Kuraanaa wērí en kitook kison na kitook ki'eroh kumuunci fodaa Yéesu.

ki'en seldiiga-Koohkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa seldiiga-Kooh jom kilaasda. Ee baa te' bo' yijúwí' ga kaanci ndaga kijúbkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa baa yijúwí'yaa jom kilaasda. ⁴² Luu enee kaas-músú wisóosí' wíinoo don, baa fu onwa bo' yíinoo ga tēelíbēeciigoo, yaa ínohoo dara, ndaga dii ya en tēelíbēeroodanaa, mi wo''úuka ee kayoh, fu hay kilaas neehalaagaraa.

11

Saŋ-Bētís wosohha ga Yéesu (Lúkkaa 7: 18-35)

¹ Ga waa Yéesu lēehí'ta kiwo' tēelíbēecaa-gari bidaaŋkaah na banakbaa iñcaa ya nakba kitumda, ya kolukohha daama, yaa yah ga teeruca ga gohaada kijégíroh na kiyéegaloh Hewhewaa winéwí'waa.

² Ga waa Saŋ kelohha ga duuy kasaa iñaa Kiristaa tumda, ya wossa ga tēelíbēecaagari,

³ kimeekis Yéesu an:

- Fu yēri en baa jom kihaydanoo, dí sekan bo' yiliis?

⁴ Yéesu dalla buwaa kitaas an:

- Karat, dŋ béestí'nee Saŋ iñcii dŋ kelohda na iñcii dŋ hotda: ⁵ búumí'cii bii hot, lafañcii bii tīn dijófi', gaanacii bii sétíru, dekci bii keloh, faraafcii cii mílís, ee nduulcii bii yéegalú Hewhewii winéwí'wii. ⁶ Baa mi tahhiiraa kisoof fenoo ga ngēmaagaraanaa, fu yewinin múu'!

⁷ Tēelíbēecaa banakbaa, daa ba soofee, Yéesu aawwa buwaa kiwo' ga loo Saŋ, an:

-Dú karee kimalaknee ya ga ěgí'-dúndagaa? Pěegíi-pěrúudúufaa en na ki'eguk ga uurisaane? ⁸ Enndiikanaa, dú karee ya kimalaknee? 'Bo' yaa ekuk kúltí cimórire? Ee sah buwii ekuk kúltí cimóri'da bii ga kaancii buu'cii. ⁹ Kon dú karee kimalaknee ya daama? Sěldíiga-Koohe? Ee! Mi wo''úuka, baama paafin sah sěldíiga-Kooh. ¹⁰ Saŋ yěrí en baa wo'u ga Kĕyítfaada an: «Mi yii wos bo''oo, yaa dĕwrukanndaa, kiwaayuki'taa waasum.» ¹¹ Mi wo''úuka ee kayoh; ga buwii límukoh ga betida béebba, mossii ga kilaak yínoo yaa wĕñ Saŋ-Bĕtís kiyak; ee moona déy, baa wĕñ kijutuut ga Nguuraa yii ga dookda, yěrí wĕñ Saŋ-Bĕtís kiyak. ¹² Ińaa aboh ga jamaanaa Saŋ-Bĕtís hayohda bi diima, Nguurii yii ga dookda wii soogu na dooli* ee buwii meeri ki'ek dooli ga ińaa en béebda bĕrí heelwa kite', ba laakwa. ¹³ En ki'ena, béeb sěldíiga-Koohcaa na Waasii Móyís yéegalohseera Nguuriima bi ga daa Saŋ hayoh. ¹⁴ En lak dú mínka kitookaa mi wo''úu man Saŋ yaama yěrí en Ili, sěldíiga-Koohaa jomee kihayisda. ¹⁵ Baa fu laakin nof kikelohaa súkúruka.

¹⁶ Buwii jamaanii wati, mi mĕdírohanba naba? 'Ba man na oomaacaa yugu ga paanaa dĕkaa ee ba wo' mooroomba an: ¹⁷ «Dí mbi-ibđinndúu ee dú hammii! Dí helemin ee dú dayukkii.»

¹⁸ En ki'ena, Saŋ-Bĕtís hayin, ya ñamoo ee anoo fodii buwii, ee dú wo' an: «Ya laak raβ».

* **11:12** 11: 12 Malkat Lúkkaa 16: 16 na ińaa wo'u gafa.

19 Kowukii bii hayin, kii ñam, kii an, ee ɓa wo' an: «Malkat ɓii yii halaat kiñam doŋ na ki'an biiñ ee ya filiimunoh na juuticii na tumoh-baakaa'cii.» Wayee inii kiñaañkii Kooh límida, wëri teewohi an ka júwin.

*Dëkcaa sagu kigëmda
(Lúkkaa 10: 13-15)*

20 Waa ennda da, Yéesu keennda ga dook teeruca ya wënee kitumoh kintaan ee ɓuwaa súpítséerii kipeskaagabada, ya yaa ña'ba an:

21 - Massa dú ɓu-Korasee! Massa dú ɓu-Betsaydaa! Ndaga kintaancii tumsee ga duuycúuda, tumsee ga duuy dëkaa Tii' na waa Sídoŋaa, eneenaa kumëeñi' ɓa koorin ga saaku na wet kiteewoh an ɓa récukin baakaa'ciigaba. 22 Këri tah mi wo''úu an besaa atti'ohsanda le'aa, ɓu-Tii' na ɓu-Sídoŋ ɓëri tani'anndúu atti'. 23 Ee dú, ɓu-teerii Kafarnawom, dú yaakaa' an dú hay kibëwíru bi ga dook-Koohe? Ó'oo, dú yah kiyóoskíru bi ga ɓu-baam. En ki'ena, kintaancii tumu ga duuycúuda, tumsee ga teeraa Sodoma eneenaa wa wii lís bi wati. 24 Këri tah mi wo''úuka, besaa atti'ohsanda le'aa, teeraa Sodom wëri tani'anndúu atti'.

*Yéesu wo''a na ɓuwaa yóoskírin hafɓa
(Lúkkaa 10: 21-22)*

25 Ga wahtaama, Yéesu wo''a an:
- Buba, mi yii gërëmmbaa, fu, Ha'mudii dook na kakay, ndaga inaa fu daak ha'-hamhamcii na ɓuwii jaginda, fu teewinwa

oomaacii. ²⁶ Kayoh buba, iñaama laakohda, ndaga iñaama yëri fu waa' ya laak. ²⁷ Paamboo tíkin tooh ga yahhoo. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa, ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na buwaa Kowukii waa'bari kiteebda naa. ²⁸ Hayat garoo béebpúu dú bii dú sodin ee dú bitukohinda, mi onndúu íika'. ²⁹ Koorukat íinii mi gallúuda, dú yoon garoo, ndaga mi yewinin jam ee mi yóoskirin haffoo, en danaa fítciirúu laak íika'. ³⁰ En ki'ena, íinii mi gallúuda yoowin ee d'ofigoo mi koo'túuda erefin.

12

Yéesu yëri laak bes Sabat

(Marka 2: 23-28; Lúkkaa 6: 1-5)

¹ Ga bescaama, hídukoh ga bes Sabat, Yéesu kooree ga d'uuy yooncaa lúudin*. Lakanaa tëelíbéecaagari yaawuunun, ba aawwa kiweel ga boŋcaa☆, ba baa ñam towutaa. ² Laakka Fërisiyeencaa hot iñaama, ba wo'a Yéesu an:

- Malkaa tëelíbéeciigaraa! Ba bii tum iña Waasii kokohin kitum ga bes Sabat.

³ Yéesu dallaba kilof an:

- Hanaa dú jaŋngii iña buu' Dëwít tumee bëríi lak ya yaawin ya na buwaa taabee narida? ⁴ Ya aassa taalaa Kooh, ya ñammba naba ga mbúurúcaa meydohdusee Koohda. Moona déy, ya na buwaa taamsee narida,

* **12:1** 12: 1 Lëegísoh ciyewin tumu daama «yoon-beli»: boŋcaa beli waa' kiman na boŋ píim, kuuncaagari cëri hëwrohsi mbúurú. ☆ **12:1** 12: 1 Malkat Dëteronom 23: 26.

waas onéerii yíinoo gaɓa kiñam ga mbúurú-caama, sarahohcaa doŋ onuca kiñam✱. ⁵ Wala book, hanaa dŭ jaŋngii ga Këyítfaa Waasaa Móyíis an, en ga bes Sabataa sarahohcaa hëyrohu kilëgëy ga Kaanfaa Kooħɗa tumu iñaa hoonohu kitum ga besaamaɗa ee iñaa enoo tooñ gaɓa. ⁶ Moona mi wo''úu man laakin dii ɓaa wëñ Kaanfaa Kooħ. ⁷ Bíduunun ga Këyítfaa an: «Yërmaandi wëñnjoo kineɓloh kisarahoh júu'»✱. Binaa dŭ ínohee iñii wo'eenuma waa' kiwo'ɗanaa, eneenaa dŭ daloo ga ɗook ɓuwaa tumbii dara yibóní'. ⁸ En ki'ena, Kowukii ɓii kërí laak bes Sabat.

Yéesu wëkí'ta ɓaa yahaa ɗooykin

(Marka 3: 1-6; Lúkkaa 6: 6-11)

⁹ Yéesu meyohha daama, aassa jaangu-yaawúuraagaɓa. ¹⁰ Wiima lak laakin daama ɓo' yaa yahaa ɗooykin. Fërisiyeenɗaa enee daamaɗa meekisohha Yéesu an:

- Waasiigaruu onohin kiwëkí' ɓo' ga bes Sabate?

Fodaama ɓa waaree iñaa ɓa yabohanndi.

¹¹ Yéesu taassaɓa an:

- Yiida garúu, binaa ya laak baal yíinoo doŋ, ee baalaa keen ga noŋ wihóotí' ga bes Sabataa, ya karoori ki'am meydohhi? ¹² Ee ɓo' wëñ baal kilaak solu fúuf. Kon Waasii onohin kitumi' ɓo' iñaa jofin ga bes Sabat.

¹³ Waa ennda ɗa, Yéesu wo''a ɓaa yahaa ɗooykinda an:

- Lërísaa yahiigaraa!

✱ **12:4** 12: 4 Malkat Léwítík 24: 9. ✱ **12:7** 12: 7 Malkat 9: 13; Osee 6: 6.

Baa lĕrĭssa yahaagari, wa wakka, mannda na wĭinoowaa. ¹⁴ Fĕrĭsiyeenċaa dalla kimeyu, ba hĭdohha kimalak ga daa ba tuman bi ba apluk Yĕesu.

Yĕesu yĕrĭ en sŭrgaa Kooh tanukċa

¹⁵ Ga waa Yĕesu ĭnohha an Fĕrĭsiyeenċaa baa heelli ki'ap, ya kolukohha daama. Mbooloo wiyaak taabukkari ee ya wĕkĭ'ta bĕeb buwaa dŭukool gaċa. ¹⁶ Wayee ya dĭngaba na wo'een, kihoonohba kiwo' baa ya endā.

¹⁷ Iĭnaa laakohhada, doonaa iĭnaa Ĩsayĭ, sĕldĭiga-Koohaa wo'eeda mat, ya wo'ee an: «Kooh wo' an:

¹⁸ - Sŭrgĭigoo mi tanukċa yeema.

Yĭi mi keeĭuk ee yĕrĭ soos keeĭnjooda.

Mi hay kiyŭoskĭ' Heliigoo ga dookci,

ee ya hay kiteeb heetċii bĕebca iĭnaa en ki-jŭbċa.

¹⁹ Ya heelanndĭi ĩaroh na ken, ee ken kelohanndĭi koonaaċi ga mbedċĭi.

²⁰ Ya weelanndĭi pĕegĭi-pĕrŭudŭufaa leemukin,

ee ya yĭmanndĭi kiwiikaa en na kiċŭuk.

Ya tuman fodaama bi ga daa ki-jŭb laakohan ndam ga dook ĕldŭna,

²¹ ee bĕeb heetċii tĭksan yaakaa' gari.»

Yĕesu yabussa kitaam na Seytaani

(Marka 3: 22-30; Lŭkkaa 11: 14-20)

²² Waa ennda ċa, Yĕesu haydohċussa baa raċ am, bŭumĭ'tari, luublukohhari, Yĕesu wĕkĭ'tari bi baa mĭnĭssa kiwo' na kihot.

23 Mbooloomaa waaru'a ee béeb buwaa baa wo'an:

- Bii yii enndii kucaasamunkii Dēwít wo'ufane?

24 Daa Fērisiyeęcaa kelohsee ińaa wo'u yaama, ba wo'a an:

- Doolii Belsebul, buurii raǒcii, e' bii yiida, wēri onndi kimín kikaali raǒ ga buwii.

25 Yeesu ínohha ińaa en ga helbada, ya dallaba kiwo'an:

- Kúlkaa hēgískoh ga ǒuuyka béeb aaw ga kidúm. Teeru wala kaan hēgískoh ga ǒuuycinaa mínoo kituuk.

26 Kon binaa Seytaani kaal Seytaaninaa, ya hēgískohin ga ǒuuyci. Haa baanaa nguuraagari mínan na kituuk? 27 Ee en an mi, Belsebul yēri onndoo dooli kikaal rawaa, haa bii on buwiigarúu dooli kikaal raǒ ba? Kon buwumgarúu, ga kihafba, bēri atti'anndúu.

28 En ki'ena, en an mi kaali raǒcii na Helii meyoh ga Koohdanaa, kon Nguurii Kooh le'in bi garúu.

29 Wala ban, bo' mínan na ki'aas kaan baa yaa na doolaagari gík, ya beb ińaa yaama laakda ee ya dēwohhii ga kibañgi paay, doonaa ya han kimín kipook kaanfaa? 30 Baa fa'tii naroonaa, heńoh naroo, ee baa nēgírohhii naroonaa, yii tasarsoh. 31 Kēri tah mi wo'úuka, baakaaraa bo' mín kitum tóoh na baseenaa bo' mín kibas Kooh tóoh, ya míninca kibayalu, wayee baa fu bas Helaa yisela'í'yaa béeb, fu bayalsooka. 32 Baa fu wo' ińaa moroo ga Kowukii biinaa, fu míninka kibayalu, wayee

baa fu bas Helii yisela'í'yii béeb, fu bayalsooka bi taa': enndii dii ga ëldúnanii wii, enndii ga waa en na kihayda.

Kedik na towutaa ka límɗa
(Lúkkaa 6: 43-45)

³³ - Abat an kedik jofaa, líman towu ti-jófi', kedik dúukoolaa líman ban towutaa moroo. Kedik ínohohsan ga kowukaa ka límɗa. ³⁴ Túuk goŋ-saamaancii! Dii dú bonda moos, dú mínan na kiwo' yijófi'? En ki'ena, ínaa meyi ga kúuw yëri líif ga keeñ ha'ci. ³⁵ Bo' yijófi' meydohi enaama cijófi' rek ga keeñaagari líif na yijófi'ɗa; ee bo' yibóni' meydohi enaama cibóni' rek ga keeñaagari líif na yibóni'ɗa. ³⁶ Mi wo''úu an: besaa atti'ohsanɗa le'aa, béeb buwii hay kituuk kilayoh na Kooh ga béeb wo'eenaa ba mosin kiwo' ee laakoo hafɗa. ³⁷ En ki'ena, baa en béeb, ga wo'eencaagaraa, fu e'san kayoh ga wala fu tíku saboh.

Buwaa waa' kihotu kintaan
(Marka 8: 11-12; Lúkkaa 11: 29-32)

³⁸ Waa ennda ɗa, Laakka bijëgiroh-waas na biFërisiyeen baa meekis Yeesu an:

- Jëgirohii, ɗí waa' kihot fu teeɓpi kintaanaa teewoh an fu meyoh ga Kooh!

³⁹ Yeesu taassaba an:

- Buwii jamaanii wati bibóni'ɓii ee oorunun Koohɗa, ba waa' kihot kintaan. Wayee kintaan wínoo tookɗusanndiiba enndii waa Sonaas, sëldiiga-Koohaanaa. ⁴⁰ En ki'ena, foda daa Sonaas enee noh-noh kaahay na wek-wek kaahay ga lookaa jënaa yiyaakyaada, fodaama Kowukii ɓii hay ki'en

ga bos kakay noh-noh kaahay na wek-wek kaahay. ⁴¹ Besaa atti'ohsanda le' bĕriinaa, bu-teeraa Níníf hay kituuku ga fíkíi buwii jamaanii wati, ba búlba, ndaga bu-Níníf súpít-seera kipeskaagaba ga waa ba keloh jangataa Sonaasda; ee malkat, laakin dii baa wĕñ Sonaas. ⁴² Besaa atti'ohsanda le' bĕriinaa, buuraa yibetiyyaa* kúlkoh ińaa hanoh meyyaa'-noh ñaamda hay kituuk ga fíkíi buwii jamaanii wati, ya búlba. Ndaga ya meyohee gohcaa ěldúna wĕñ ki'úsaayda kisúkúruknee wo'eencaa buu' Salomon líif na hamhamda. Ee malkat, laakin dii baa wĕñ Salomon.

*Rab mín kiboyukis ga daa ya kaalohseedá
(Lúkkaa 11: 24-26)*

⁴³ - Binaa rab meyooh ga bo'aa, ya túuti ga ěgíraa ya heeli daa ya íkarukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan, ⁴⁴ ya wo' ga helci an: «Mi naman kiboyuk kaanfaagoo mi meyoheedá.» Binaa ya le' danaa nak, ya laak kaanfaa lak ken gaa ga, paruunun bi setin, hĕwíruunun bi jekin. ⁴⁵ Fodaama, ya yee kikoo'nee rab biyitnabanak biliis baa wĕñnji kisoot, ba aas ga kaanfaa, ba dĕk ga. Faf baa yaama, ga daa ya madee kudewaada, wĕñisda kiyiis. Ee yah kiman fodaama deŋ ga buwii bibóní' bii jamaanii wati.

*Eew Yéesu na bikĕmĕenki Yéesu
(Marka 3: 31-35; Lúkkaa 8: 19-21)*

⁴⁶ Lak Yéesu yaa lís kiwo' na mbooloomaa, eeci na bikĕmĕenkíci le'ussa, ba eemmba fooh

* 12:42 12: 42 Malkat 1 Buu' 10.

ee ba soolukeeri. [⁴⁷ Laakka baa yéegal Yéesu an:

- Taasa, eefu na bikēmēenķífu baa day ga fooh, soolukussaa.]

⁴⁸ Yéesu taassa baa an:

- 'Bii yiida en eewwoo? 'Buwii biida en bikēmēenķíroo?

⁴⁹ Ya noonnda, kiteewoh tēelíbéecaagari, wo''a an:

- Malkat, eewwoo na bikēmēenķíroo beema.

⁵⁰ 'Baa tumi ińaa Paammboo yii ga dook waa'da, baa yaama yēri en kēmēenķíroo yiyaal wala yibeti wala eewwoo.

13

Liiwukaa wo' ga loo sokohaada
(Marka 4: 1-9; Lúkkaa 8: 4-8)

¹ Ga besaa bērii, Yéesu meyohha kaanfaa ya enoheeda, ka'ta yuņneera* ga seereenaa giyyaa Gēlilée. ² Mbooloo wiyaak wiillari bi faf ya namba ki'aas ga gaal-looci ga duuy giyyaa, ya yuņnga ga. 'Béeb mbooloomaa tuukka ga tewisaa. ³ Ya wo''a naba enaama ciyewin ga liiwuk fodii liiwukii wii, an:

- Enee línoh, ya kolukka yaa yah kisoknee.

⁴ Ga daa ya en na kisokda, laakka tesohtaa keen ga yahaanaa waasaa: selcaa hayussa, ñamussata say. ⁵ Laakka tesohtaa keen ga dekataa yewinin atoh, daa yewinndii kakay. Tesohtaa gaawwa kipaal ndaga lak kakayfaa yewinndii daama. ⁶ Wayee daa nohaa tamee,

---

* **13:1** 13: 1 Waama jégírohcaa, ba daanee kiyuņ hen ba en na kijégírohaa.

iñcaa paleeḁa neewwa, ca súbpa ndaga níil-caagaca abéeríi. ⁷ Laakka tesoh tiliis taa keen ga yówée-lúp, ta paalla da. Lúpcaa yakka, onndata. ⁸ Ee laakka tesoh taa keen ga ḁekataa laakin dooli. Ta bírissa boḁ. Cii erohha iñaa le'in waas citéemée' ga tesoh taa sokseeda, cii cidaaḁkaah-yitniinoo, cii cidaaḁkaah-kaahay.

⁹ Léeḁí'ta Yéesu tíkka ga an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súdekúruka!

*Iñaa tah Yéesu liiwuki buwaa henda
(Marka 4: 10-12; Lúkkaa 13: 18-19)*

¹⁰ Téelebéeccaa deeyussa ga Yéesu, ba meekissari an:

- Iñii tah ya fu wo''a na buwaa ga liiwuk?

¹¹ Yéesu taassaba an:

- Dú béri e'see ki'ínoh kumpacaa Nguuraa yii ga dookḁa. Wayee ba, ba erussiika. ¹² En ki'ena, ba laakin, hay kibaatḁu bi ya dóoyí' sək. Wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayḁa sah, hay kite'u. ¹³ Iñii yii yéri tah mi wo'i naba ga liiwuk: ba malakin ee ba hotoo, ba súdekúrukin ee ba kelohoo, ba ínohoo. ¹⁴ Fodaama iñaa Ísayíi, seldíiga-Koohaa wo'eeda matta gaba. Ya wo'ee an:

«Dú hay kikeloh dijófi' wayee dú ínohandii dara.

Dú hay kimalak dijófi' wayee dú hotandii dara.

¹⁵ En ki'ena, heetii wii súwin ga keeñ,
ba lagin nofciigaba paraas,
ba dúugin nap,
en ḁanaa hasba hotoo,
nofba kelohoo,
ee helba aboo dara,

bi ɓa súpít kipeskiigaɓanaa, mi wēkí'ɓa.»

16 Wayee dú, dú ɓerí yewin múu': hasci-igarúu hotin ee nofciigarúu kelohin! 17 Mi wo''úuka ee kayoh; yewinin ɓisēldiiga-Kooh na ɓibo' ɓijúwí', ɓaa waa'seera lool kihot iñcii dú hotɗa ee hotussiica. ɓa waareera kikeloh iñcii dú kelohɗa ee kelohussiica.

*Iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'ɗa
(Marka 4: 13-20; Lúkkaa 8: 11-15)*

18 Yéesu wo''a an:- Kon dú, súkúrukat iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'ɗa: 19 ɓuwii kelohin loo Nguurii Kooh ee ínohsooɗa madu na seereenaa waasaa tesohɗa sokohuda: sépí'í'-ga-nofaa hayaa nís Wo'eenaa soku ga keeñɓaɗa. 20 ɓíinoo madu na ɗekataa yewinin atoh pesohɗa sokohuda: ɓa keloh Wo'eenii Koohaa, ɓa dallawa kite' na keeñ wisóosí'. 21 Wayee ɓa úsaayoo ga ndaga Wo'eenaa Kooh yíppii niil ga keeñcaagaba. Fodaama, ɓinaa ɓa en ga coonu wala ɓa sodalu ga kipesɓa ndaga Wo'eenii Koohaa, ɓa gaaw kigúroh nawa. 22 ɓíinoo ɓan madu na yówée-lúpaa pesohɗa sokohuda: ɓa kelohin Wo'eenii Kooh, wayee halaat ēldúna na kiwaa' kihēpí'kaa aaw ga alal on Wo'eenii Kooh bi wa mínnoo kilím yen. 23 ɓuwii ɓíinoo tesɗa madu na ɗekataa kakayfaa laakin dooli pesohɗa sokohuda: ɓa keloh Wo'eenii Koohaa, ɓa ínoh iñaa wa waa' kiwo'ɗa. ɓa límí' Kooh jeriñ, ɓa tum bi pesohɗa meydoh: pii towu titéemée', pii towu tidaaŋkaah-yitniinoo, pii towu tidaaŋkaah-kaahay.

Liiwukaa wo' ga loo pēegíi jēmfaada

²⁴ Yéesu wo'issaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga dookda man anee: Enee bo', ya sokka pesoh pijófi' ga yoonci. ²⁵ Laakka baa waa'tii gari kihot hayya ga wek, lak béeb buwaa neehuunun, ya sokka pëegii-jëm ga yoon-tohoonaa, yaa paaf kotci. ²⁶ Daa tohootaa kolukee bi ta bírissa, jëmfaa ban hannda kihotuk. ²⁷ Daa súrgacaa hotee pëegii-jëmfaa, ba ka'ta ga ha'-yoonaa, ba wo'ari an: «Kiyaakii, hanaa fu sokéerii pesoh pijófi' ga yoonfu? Kon tum na pëegii-jëmfii en ga duuygii?»

²⁸ Ha'-yoonaa taassaba an: «Baa waa'tii garoo kihot yëri tum iñaama.» Súrgacaa meekisussari an: «Eneenaa dí karoo dí dof-fane?» ²⁹ Ha'-yoonaa taassaba an: «Ó'oo, mi niik dú en na kidof jëmfaanaa, dú kibaydoh tohootaa ga. ³⁰ Ísatca bi kipíik le'. Kipíik le'aa, mi hay kiwo' píikohcaa an: dewat kidof jëmfum, dú pokfa dof, dú tēkí'fa. Lēhíraa dú dapi'too tohootum ga dapaagoo.»

*Liiwukaa wo' ga loo kowu-fúdankaada
(Marka 4: 30-32; Lúkkaa 13: 18-19)*

³¹ Yéesu wo'issaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga dookda man na kowu fúdan, kaa bo' beb sokkaka ga yoonci. ³² Këri wëñ kijutuut ga tesohitii, wayee ka paalaa, këri wëñ kiyaak ga tediktii línsi ga dē'da. Ka en kedik bi selcaa hayaa taal ga toytaa ka laakda.

*Liiwukaa wo' ga loo moloŋ-kuunda
(Lúkkaa 13: 20-21)*

³³ Yéesu wo'issaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga dookda man na moloŋ-kuunaa kaañohin, beti beβ, tumwa ga dūuy kanu kuun, íiswa ga bi ga daa kuuncaa béeb kaañohan.

Iñaa tah Yéesu liiwuki buwaa hendá
(Marka 4: 33-34)

³⁴ Iñcaama béebca Yéesu wo'aca mbooloomaa ga kiliiwuk. Ya wo'éerí na buwaa ga iñaa enndii liiwuk. ³⁵ En d'anaa, iñaa séldíiga-Koohaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:

«Mi wo'an naba ga liiwuk na liiwuk.

Mi hayba kiyéegal iñcaa d'aku, ga iñaa éldúna saksee bi wati.»

Iñii liiwukii pëegí-jëmfi waa' kiwo'da

³⁶ Waa ennda da, Yéesu tagohha na mbooloomaa, ya boyukka kaan. Daama, tēelíbéecaagari hayussa gari, wo'ussari an:

- Lëegísohd'arí liiwukaa wo' ga loo pëegí-jëmfaa ga yonaada. ³⁷ Yéesu taassaba an:

- 'Baa sok pesohpaa pijófi'paada yërí en Kowukii bii. ³⁸ Yoonaa wërí en éldúna. Pesohpaa pijófi'paa bërí en buwii boku ga Nguuraa Koohda. Pëegí-jëmfaa fërí en buwii taam na sépí'í-ga-nofiida. ³⁹ Baa waa'tii kihot ga ha'-yoonaa ee sok pëegí-jëmfaada, yërí en Seytaani. Píikaa wërí en túki'aa éldúna, ee píikohcaa bërí en malaakacaa Kooh. ⁴⁰ Fodaa daa jëmfaa d'ofu, jafussa ga kiwiikaada, éldúna túki'aa yah kiman fodaama. ⁴¹ Ee bërí-naa, Kowukii bii hay kiwos malaakacaagari ba meydoh ga Nguuriigari béeb buwii eki bimooroomba ga kitum baakaa'da na buwii

meeruunun kitum ińaa joffiida. ⁴² LĚehíraa ba jafba ga kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'úńoh síš yah kilaakda. ⁴³ Wayee buwii júwindá, hay kimelicu fodii nohii ga dŭuy Ngu-uraa Paamba. 'Baa fu laakin noh kikelohaa, súkúruka.

Liiwukaa wo' ga loo alalaa daakseedá

⁴⁴ - Nguurii ga dookda man anee: fodii bo' yaa hot alalaa daaku ga dŭuy yoon; ya bebpaawa, daakissawa. Keeńci soossa ga bi, ya ka'ta, toonneera ińaa ya laak ga alalda tooh, ya lommba yonaama.

Liiwukaa wo' ga loo pemicaada

Yéesu tíkka ga an:

⁴⁵ - Ee ban, Nguurii ga dookda man anee: fodii toonohaa raas pemi cimóri'. ⁴⁶ Daa ya hotee yarak pemi wiséeri', ya ka'ta toonneera ińaa ya laak ga alalda tooh, ya lommba yarak pemaama.

Liiwukaa wo' ga loo mbaal-jĕnaada

⁴⁷ - Ee ban, Nguurii ga dookda man anee: fodii mbaal-jĕnaa weesu ga giyy, waa am heet jĕnaa en bĕeb. ⁴⁸ Binaa mbaalaa líifaa, mbaalohcaa nookwa tewisaa, ba yuŋ, tanu jĕncaa: ba nĕgíroh jĕncaa cijófi'caa ga pańi ee ba jaf caa laakoo jerińda. ⁴⁹ Bĕrínaa ěldúna túki'anda le'aa, yah kiman fodaama deŋ: malaakacaa Kooch hay kihayu, ba hĕgísoh buwii joffiida ga buwii júwindá. ⁵⁰ 'Buwii joffiida, ba jafu ga kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'úńoh síš yah kilaakda.

51 Iñcuma tóohca leerin ga hafcumgarúune?

Tēelíbēcaā taassa an:

- Ee, leerin!

52 Yéesu tíkí'taḃa ga an:

- Kērí tah béeb jégíroh-waas, yaa en tēelíbée ga Nguurii yii ga dookḃa, man na ha'-kaadaa meydohi ga ḃaakaa' alalaagari enaama ci'as na enaama cimēēñí', ya onoh.

*Bu-Nasareet tookussii kigēm ga Yéesu
(Marka 6: 1-6; Lúkkaa 4: 16-30)*

53 Ga waa Yéesu lēhí'ta kiwo' liiwukcaa caama, ya meyhoha daama, 54 ya ka'ta teeraa ya dēkohḃa†, ya yaa jégí' buwaa ga jaangu-yaawúuraa daamaḃa. Béeb buwaa súkúru-keerida jaahli'ussa ga lool bi ḃaa wo' an:

- Ya ḃewohnee hamhamii wii na kíntaancii ya tumida gada? 55 Hanaa enndii kowukii daayoh-haṅngii? Ati enndii Mariyaama en eeci ee Saak, Yoseef, Simoṅ na Yúdaa enu bikēmēeṅkíci? 56 Ee bikēmēeṅkíci ḃibeti enus-sii béebḃa ga ḃuuyucuune? Iñcii ya mín cii tóohca ya ḃewohca gada?

57 Fodaama ḃa eewwari bi ḃa gēmmbii gari. Yéesu nak wo''aba an:

- Sēldíiga-Kooh waaruunun ga daa en béeb bi tessa dēkaa ya meyhohḃa, na mbokcaagari.

58 Yéesu tummbii kíntaan ciyewin daama ndaga daa ḃa gēmmbii garida.

---

† 13:54 13: 54 Teeraa ya dēkohḃa waa' kiwo' Nasareet. Mēdírohat na Marka 6: 1.

14

Kaanaa Saŋ-Bētís

(Marka 6: 14-29; Lúkkaa 9: 7-9)

¹ Waama, Eroot, buuraa gohaa Gělílée kelo-hha ińaa wo'u ga Yéesuda. ² Ya wo''a súr-ga-caagari an:

- Baa yaama, Saŋ-Bētís yěri. Ya mílis hen ga buwaa kaaninda, ińaama yěri onndi dooli kimín kitum kintaan.

³ En ki'ena, Eroot yěri amlukee Saŋ-Bētís, baŋlukkari, laŋngari ga kasu. Ee Erojaas, beti kēmēeŋkíci Filiip, yěri tahee Eroot kitum ińaama. ⁴ Saŋ nak wo'eeri an:

- Waas onndiiraa kibeŋ Erojaas ya en betifu!

⁵ Eroot waa'ta ki'apluk Saŋ-Bētís, wayee ya niikka mbooloomaa, ndaga ba tíkee Saŋ seldíiga-Kooh.

⁶ Běrii lak Eroot en na kihúmbal besaa ya lí-mohuda. Kowukaa Erojaas kibetikaa hamma ga fikíi sagaccaa. Hamaa neŋpa Eroot lool ⁷ bi tahha ya waatta an ińaa oomaanaa kímmbi béeb, ya hayyiri ki'on. ⁸ Oomaanaa nak, eeci dígallari, ya meekissa buu' Eroot an:

- Haydohdaaroo hafaa Saŋ-Bētís dii ga dook palaat*!

⁹ Keeńaa buuraa leehha tak ga ińaama. Wayee waa ya laasinka kiwo' ga fikíi buwaa ya nakee hewaada, ee ya waatinkada, ya nakohha an wa e'sat oomaanaa. ¹⁰ Ya wossa bo' kasaa kígú'nee hafaa Saŋ. ¹¹ Hafaa Saŋ

---

* **14:8** 14: 8 Erojaas waaree kihot an Saŋ-Bētís kaanin, wayee enndii kińam hafaa Saŋ.

haydohussa ga palaat, wa erussa oomaanaa, yaama bayneerawa ga eeci. ¹² Waa ennda da, tēelíbéecaa Saṅ-Bētís hayussa kibeḅ faraafaagari, acsuneerafa, lēehí'ta ḅa ka'ta, ḅa wo'neera Yéesu iñaa laakda.

Yéesu tummba kintaan ga mbúurú ciyētúus na jēn kanak

(Marka 6: 30-40; Lúkkaa 9: 10-17; Saṅ 6: 1-14)

¹³ Daa Yéesu yéegēe kaanaa Saṅ-Bētís, ya kolkohha daama, ya aassa ga gaal-looci, yaa yah daa wéetin. 'Buwaa yéēṅgaka. 'Ba ḅaa meyoh ga dēkcaa ga yahaanaada, ḅa taabohha na seereenaa giiyaa, ḅaa taabukki na kot. ¹⁴ Daa Yéesu yoosukee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yērmaandi gaba, ya aawwa kiwēkí' d'úukoolí'caagaba.

¹⁵ Ga waa nohaa soossa, tēelíbéecaa deeyussa gari, wo'ussari an:

- Dekatii laakoo dara ee Kooh hoowin. Íisaa ḅuwii ḅa aas dēk-kawcii ḅa lomnee iñaa ḅa ñaman.

¹⁶ Wayee Yéesu wo''aba an:

- Calooba kika', eratba na kihaffúu iñaa ḅa ñaman!

¹⁷ Ba wo''ari an:

- Dí laak mbúurú ciyētúus na jēn kanak don dii.

Yéesu wo''aba an:

¹⁸ - Haydohdattooca gii.

¹⁹ Waa ennda da, Yéesu wo''a buwaa ḅa yuṅ kakay ga pēegíifaa. Ya beḅpa mbúurúcaa

ciyētúuscaa na jēncaa kanakcaa, ya taag-inukka d'ook, ya gērēmmba KooH gaca. Lēe-hí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta tēelíbēecaa ba waroh buwaa. ²⁰ Buwaa bēebba ñammba bi ba kappa pút, ee iña teseed'a ba líifí'ta ga pañi cidaan'kaah na kanak. ²¹ Buwaa ñameed'a le'in yaal bijúnni-yētúus ee beticcaa na oomaacaa kídussii ga.

Yéesu tíinnda ga d'ook giiyaa
(Marka 6: 45-52; Saŋ 6: 15-21)

²² Ga waa iñaama paaffa, Yéesu dalla ki-tuukuk tēelíbēecaa ba aas ga gaal-loocaa, ba dēwírúkki bakaa giiyaa hanoh gaad'a; hídínaa, ya ga kihafci ya tagoh na mbooloomaa. ²³ Waa ya tagohha na mbooloomaa, ya lappa d'ook janjagaa, ya wéetta da, yaa kím KooH. Wekaa laakki ya tes haŋci daama. ²⁴ Wahtaama, lak gaal-loocaa tēelíbēecaa úsaayin ga duuy giiyaa. Wa mínsiséeríi ki'aaw fíkíi ndaga dúus-caa giiyaa tapukee gawa'da, ee wa jaanohee na uurisaa. ²⁵ Lak leelo wek paafin ee KooH wíissii duum, Yéesu yaa tíin ga d'ook músúmaa giiyaa, yaa hay gaba. ²⁶ Daa tēelíbēecaa hoteeri yaa tíin ga giiyaa, ba tíitta lool. Ba baa wo' an:

- Iñii jíni!

Ba niikka, ba baa fiipoh. ²⁷ Yéesu nak gaawwa naba kiwo' an:

- Yégísd'at fítciigarúu. Bii mi, kaa niikat!

²⁸ Waa ennda da, Pee' wo''ari an:

- Ha'mudii, en lak fu yĕrí kayoh-kayohaa, nakaaroo mi tĭin ga dook mŭsŭmii, mi hay garaa.

²⁹ Yĕesu wo''ari an:

- Hay!

Pee' dalla kiyosuk ga gaal-loocaa, ya yaa tĭin ga dook mŭsŭmaa, yaa yah ga Yĕesu.

³⁰ Wayee daa Pee' hotee doolaa uurisaa, ya niikka. Faf ya yaa muu', ya fiippa an:

- Ha'mudii, foola!

³¹ Yĕesu gaawwa kilĕrĭs yah, ammbari, wo''ari an:

- Ngĕmiigaraa daal dooyyii! Ińii tahhaa kilaak hel kanak ya?

³² Lĕehi'ta, ba aassa ba banak ga gaal-loocaa, uurisaa dalla kituuk. ³³ Tĕelĭbĕecaa enee ga gaal-loocaaɗa yĭ'ussa ga fikĭi Yĕesu, wo'ussari an:

- Fu yĕri en Kowukii Kooh kayoh-kayohɗa.

*Yĕesu wĕkĭ'ta biɗŭukooli' ga Genesareet
(Marka 6: 53-56)*

³⁴ Waa ennda ɗa, Yĕesu na tĕelĭbĕecaagari lĕehɗussa kihŭus giiyaa na gaal-looci, ba tee'ta ga kŭlkaa Genesareet†. ³⁵ Buwaa ɗĕk daamaɗa inohsohusa Yĕesu, ba yĕegalohha hayaagari ga ińaa wiil gohaama toohɗa, ee ya haydohɗussa bĕeb buwaa ɗŭukool gabada.

³⁶ Ba baa kĭimmbi ban ya onba ba mĭn kile' rek ga pawaa kŭltifaagari. Fodaama, bĕeb buwaa le'seera garidɗa tooh, wakussa.

† **14:34** 14: 34 Kŭlkaa Genesareet ɗekataama newin kilĭnoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa bak aasaa'-noh.

15

Yéesu wo''a na Fërísiyeencaa ga loo baah-caagaba

(Marka 7: 1-13)

¹ Waa ennda da biFërísiyeen na bijégíroh-waas meyohussa Yéerúsaleem, hayussa ga Yéesu, meekisohussari an:

² - Iníi tah ya tēelíbēeciigaraa taabuksoo baahcii caasamuncii? Ndaga ba yah kiña-maa ba tísoo yahciigaba* fodii dii baahcii nakohkada.

³ Wayee Yéesu loffa ba an:

- Haa dú, iníi tah ya dú taabukoo iníi Kooh nakohda? Dú am ga baahciigarúu? ⁴ En ki'ena, Kooh wo' an: «Kelohdaa paapu na eefu.» Na ban an: «Baa fu bas paapu wala eefunaa, fu jom ki'apu hen✧.» ⁵ Wayee dú, dú jégíroh an bo' mínin kiwo' paamci wala eeci an: «Inaa mi jomeerúu kitoputu'ohda, mi faandinwa Kooh sarah.» ⁶ Baa tum inaananaa wacin ga inaa wa'ti ga paamci wala eecida. Ee fodaama dú nís inaa wo'eenaa Kooh nakohda, dú taabukka kesi baahciigarúu! ⁷ Dú, dú jófjófduk ga hascii buwii. Ísayíi, sēldíiga-Koohaa, hoteerúu moos ee ya wo'ee kayoh ga waa ya wo' ga teek Kooh an:

⁸ «Buwii bii, kañii ba kañirooda eem túuwtii doŋ,

ba ekkiiroo ga keeñba dara dara.

* **15:2** 15: 2 «Kitís yah» ga baahcaa yaawúu'caa enee fodii kisétisiruk ga fikíi Kooh balaa ba ñam, wala balaa ba kím Koohaa. ✧ **15:4** 15: 4 Malkat Eksoot 20: 12; Dēteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwítik 20: 9.

⁹Ba bay teekkoo sooy,
ndaga iñcii ba jégíroh ga teekiigooda meyoh
ga iñaa bo' nakoh»†.

Iñcaa líibdi bo' ga fíkí Koohda
(Marka 7: 14-23)

¹⁰ Waa ennda da, Yéesu bayya buwaa,
wo'aba an:

- Súkú'kattoo ee dú ínoh iñii yii bi jof.

¹¹ Enndii iñaa aasi ga kúuw bo' yé'í tahiri kilíib
ga fíkí Kooh, wayee iñaa meyohi ga kúuwcida
yé'í tahiri kilíib.

¹² Tēelíbēecaa nak deeyussa gari wo'ussari
an:

- Iñaa Fērisiyeenċaa keloh fu wo' yaama, fu
ínohin an neŋpiiŋa ga keeñe?

¹³ Yéesu taassaba an:

- Bēeb kedik, kaa Paammboo yii ga dookda
yíppii, ka hay kidofu. ¹⁴ Íisatŋa, ŋa ŋibúumí',
ŋaa en na kinook ŋibúumí' mooroomŋa. Binaa
búumí' nook búumí' mooroomċinaa, ŋa ŋanak
ŋēebŋa ŋa hay kikeen ga noŋ.

¹⁵ Pee' wo''a Yéesu an:

- Lēegísohdaaríi wo'eenaa fu nataal
karamda.

¹⁶ Yéesu wo''a an:

- Dú ŋan, bi wati dú laakoo hele? ¹⁷ Dú
ínohoo an iñaa aas ga kúuw ŋēeb paafi ga
look, lēehíraa wa ka' fenoo kaan? ¹⁸ Wayee
iñaa mey ga kúuw bo' ŋēeb meyoh ga keeñaa
ee iñama yé'í tahi bo' kilíib ga fíkí Kooh.

¹⁹ En ki'ena, halaat cibóní', kilaŋ kumuun bo',

† 15:9 15: 9 Ísayíi 29: 13 ŋēestíru fodaa bínsee ga kiGerek
múusda.

kidú� yaalfu wala betifu fu faanuk na bo' yiliis, kifaanuk na baa en béeb, kilok, kipok kiwo', kiyah teek bo', ca meyoŋi ga keeñ. ²⁰ Iñcuma cëri líibdi bo' ga fíkíi Kooh, wayee kiñam ee fu tíssii yah fodaa daa baahcaa nakohkada tahoo bo' kilíib ga fíkíi Kooh.

*Ngëmaa betifaa enndii yaawúu'da
(Marka 7: 24-30)*

²¹ Waa ennda da Yéesu meyoŋha daama, ka'ta bak dëkaa Tíi' na waa Sídoŋ. ²² Laakka betifaa hay gari. Betifaama bok ga bu-Kanaa ee fa dëk gohaama. Fa faa fiip an:

- Éey Kiyaakii, kucaasamunkii Dëwít, yërëmaaroo! Kowukaagoo kibetikaa, laak rawaa amka ee sodalinka lool!

²³ Wayee Yéesu nammbiiri sah kitaas hen. Tëelíbéecaagari deeyussa gari, kíimussari an:

- Fu bégissinaa en na, ya yee? Ya yii taabukkuu, ya fiipi rek!

²⁴ Yéesu taassa an:

- Mi wosu ki'eem ga baalcii Kooh ga bu-Isarayeel múuyda.

²⁵ Wayee betifaa hayya, yí'a ga fíkíi Yéesu, wo''ari an:

- Kiyaakii, hay dímalaaaroo!

²⁶ Yéesu loffari an:

- Kíbeβ ñamah oomaa, fu jafi' tubaaytaa, iñaama moroo.

²⁷ Betifaa wo''ari an:

- Fu wo' kayoh, Ha'mudii. Wayee tubaaytaa mínin kiñam wúunéecaa keeni ga kanukaa ha'muncaagaba ñamohida.

²⁸ Ga dekataama, Yéesu wo''a betifaa an:

- Ngĕmiigaraa yakin, fu betifi fii! Iñum fu waa'da, Kooħ tumdattaari. Ee kowukaagari dalla kiwak ga wahtaama.

Yĕesu wĕkí'ta bo' biyewin

²⁹ Waa ennda da, Yĕesu kolkohha dekataama ka'ta seereena giiyaa Gĕlílĕe. Ya lappa ga dook janjagaa daama, ya yuŋga da. ³⁰ Bi'bo' biyewin hayussa gari, haydohdussari bi'béedúkí', bi'búumí', bilafañ, biluub na bo' biyewin biliis baa dúukool hen. Ba faanndaba kakay ga kotcaa Yĕesu, ya wĕkí'taba. ³¹ Béeb buwaa waaru'ussa ga waa ba hot luubcaa baa wo', lafañcaa baa tuuk na kotcaagaba, béedúkí'caa baa tĕin dijófi', búumí'caa baa hot, ee béeb aawwa kindam Kooħyii bu-Isarayeel.

Yĕesu ñĕmí'ta bo' bijúnni-nikiis
(Marka 8: 1-10)

³² Waa ennda da, Yĕesu bayya tĕelíbĕecaa-gari, wo'aba an:

- Mi laakin yĕrmaandi wiyaak ga mbooloomii, ndaga malkat, bes kaahay cee, caa wĕe'taa ga an cii, ba bii naroo, ee diima deŋ ba laakoo iñaa ba ñaman. Mi waa'tiiba kiwo' ba boyuk kaanba na kiyaab, mi saŋ ba tĕhlí ga waas.

³³ Tĕelíbĕecaa wo'ussari an:

- Ñamahaa yah kikĕpí' buwii bii, dí be-wohanwa gada, ga dekati wii laakoo daraða?

³⁴ Yĕesu meekissaba an:

- Dú laak mbúurú cera dii? Ba taassa an:

- Ciyitnakanak na tujĕntaa yewinndii.

³⁵ Waa ennda dfa, ya nakka buwaa ba yuŋ kakay. ³⁶ Ya beɓpa mbúurúcaa ciyitnakanakaa na jëncaa, ya gërëmmba Kooh, ya weellaca, ya e'ta tēelíbéecaagari, baama warohhaca buwaa. ³⁷ Baa en bééɓ ñammba bi kappa pút, bi tessa. Iña teseeda ba wookkari: ennda dfa ciyitnakanak caa líifin muut ga mbúurú na jën. ³⁸ Buwaa ñameeda enee bo' bijúnni-nikiis (4.000) ee beticaa na oomaacaa kíduusii ga.

³⁹ Lēehí'ta Yéesu tagohha na buwaa, ya aassa gaal-looci, yaa yah bak gohaa Magadaan‡.

16

Fērísiiyeencaa na Saduseyeencaa waa' ki-hotu kíntaan

(Marka 8: 11-13; Lúkkaa 12: 54-56)

¹ Laakka biFērísiiyeen na biSaduseyeen ba hay ga Yéesu, kifí'ti. Ba meekissari ya tumi'ba kíntaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh.

² Yéesu loffaɓa an:

- Noh yah ki'aas, d'ú hot asamaanaa setaa, d'ú wo'i an: «Kuwis, Kooh hay kitam noh.» [

³ En na kím, d'ú hot asamaanii kúnukaa, d'ú wo'i an: «wati, Kooh hay kitob.» Fodaama d'ú mínin kimalaksukoh dii asamaanii madida wayee d'ú mínoo kimalaksukoh iñcii Kooh en na kitum ga wati.] ⁴ Buwii jamaanii wati bíbóní'ɓii ee ooruunun Koohɗa, ba waa' kihot

---

‡ **15:39** 15: 39 Magadaan Ken ínohhii bi wati daa gohaama enohɗa.

kíntaan. Wayee kíntaan wíinoo tookfusann-di-íba, enndii waa Sonaasaa✧. Lēehí'ta Yéesu foñjaba daama, ya yaa yah.

Lēwíraa Fērísíyeeṅcaa na waa Sadusey-eeṅcaa

(Marka 8: 14-21; Lúkkaa 12: 1)

⁵ Tēelíbēecaa Yéesu paafussa giyyaa bakaa hanoh gaada, ba alukka kibaydoh mbúurú.

⁶ Yéesu wo''aba an:

- Watukat, ee abukat ga lēwíraa Fērísíyeeṅcaa na waa Saduseyeeṅcaa!

⁷ Tēelíbēecaa enussa kiwo' ga díkaantíba an:

- Dii dū baydohhii mbúurúda, kērí tah ya wo' iñaama.

⁸ Yéesu ínohha iña ba en kiwo' ga díkaantíba da, wo''aba an:

- Inii tah ya dū wo' ga díkaantirú an dii dū baydohhii mbúurúda tah. Ngēmi-igarú daal dooyyii! ⁹ Helciirú hayyii bi watine? Hanaa dū níndísukkii mbúurúca

ciyētúusca warohsee buwaa bijúnnyētúusbaada (5.000)? Pañi cera cērí dū wookée ga iña teseeda? ¹⁰ Haa mbúurúca

ciyitnakanakca warohsee buwaa bijúnnyikiisbaada (4.000), daba cera cērí dū wookée ga iña teseeda? ¹¹ Tum na dū ínoho an

mi wo''iirú mbúurú kiñam ga wii mi wo''ú an «Abukat ga lēwíraa Fērísíyeeṅcaa na waa Saduseyeeṅcaa»?

¹² Fodaama, tēelíbēecaa baa han ki'ínoh an Yéesu wo''iiba ki'abuk ga lēwíraa tumsi ga

✧ **16:4** 16: 4 Kíntaan Malkat 12: 41.

mbúurúda, wayee ya wo'ba ki'abuk ga ińcaa Fėrısıyeencaa na Saduseyeencaa jėgırohıda.

*Pee' wo''a an Yėesu yėri en Kiristaanii
(Marka 8: 27-30; Lúkkaa 9: 18-21)*

¹³ Yėesu ka'ta bi ga ɓak teeraa Sesaree-Filiip*. Daama, ya meekissa tēelıbēecaagari an:

- 'Buwii wo'u an mi, Kowukii bii, mi yėri en ɓa?

¹⁴ Ba taassari an:

- Laakin ɓuwaa wo' an fu yėri en Saŋ-Bėtıs. Bıınoo an fu yėri en sēldıiga-Kooh Ili. Bıınooɓaa an fu yėri en sēldıiga-Kooh Yėrėmıi wala yıınoo ga sēldıiga-Koohcii.

¹⁵ Yėesu meekissaba an:

- Haa dı, dı wo' an mi yėri en ɓa?

¹⁶ Simoŋ-Pee' taassa an:

- Fu yėri en Kiristaanii, Kowukii Koohyii en na kipesda.

¹⁷ Waa ennda da Yėesu wo''ari an:

- Fu yewinin mıu' Simoŋ, kowu Saŋ, ndaga enndii ɓo'-súusúus onndaa ki'ınoh ińuma, wayee Paammboo yii ga dookda yėri. ¹⁸ Ee mi, mi wo''aa man: fu yėri en Pee' -- waa' kiwo' atoh -- ee ga dook atohuma mi tawahan Jaangiigoo ga. Ee kikaan mınanndıiwa kitēhdoh. ¹⁹ Mi hayyaa ki'e' tucēwıtaa Nguuraa yii ga dookda: ińaa fu kokoh ga ēldına bēeb, hay

---

* **16:13** 16: 13 Sesaree-Filiip Teeraa Filiip Eroot sakee ee wa enee ga gohaa húlúɓcaa ɛnıri húlúwaa Yırdenɓa. Wati teeraama teeku Banijas.

kikokohu ga dook; ee iña fu took ga ëldúna béeb, hay kitooku ga dook[☆].

²⁰ Lëehí'ta Yéesu díngaba na wo'een ciyégísí', an ba hanat kiwo' ken an yërí en Kiristaanii.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimílískaagari

(Marka 8: 31-9: 1; Lúkkaa 9: 22-27)

²¹ Kolkohha daama, Yéesu aawwa kiwo' tēelíbēecaagari fañ an:

- Mi jomin kika' Yéerúsaleem. Daama, ha'-kaancaa na sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa tíkussoo mesiklaat ciyewin. Mi hay ki'apu ee besaa wukaahaywaa tíkan gađa, mi hay kimílís.

²² Waa ennda ɗa, Pee' nookka Yéesu ga yahaanaa, yaa ña'ti:

- Múk Ha'mudii, iñaama Kooh tumoori!

²³ Wayee Yéesu mēeñsukka, gëtta Pee' an:

- Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa endii halaatcaa meyoh ga Kooh wayee ca meyoh ga bo'. Fu, fu waa'too kikëfit!

Kitaabuk Yéesu

²⁴ Lëehí'ta Yéesu wo''a tēelíbēecaagari an:

- Binaa bo' waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya kooruk kuraanaagari[†], ya taabukkoo. ²⁵ En ki'ena, ɓaa fu waa' kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak bi taa'. Wayee

☆ **16:19** 16: 19 Mēdírohat na 18: 18; Sañ 20: 23. † **16:24** 16: 24 Kikooruk kuraa kërí en kitaam ga kotcaa Yéesu, ee kipari' kikaan fodaa gari ndaga Hewhewii winéwí'wii.

baa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis. ²⁶ Ee bo' enoh kilaak iñcii ga ëldúna tóohda ya, binaa ya na' kiñak kipesci bi taaraa? Ati laakin iñaa bo' mín nawa kilaasoh kipeskaagari? ²⁷ Kowukii bii nak hay kihay ga ndamaa Paamci, ya taam na malaakacaagari. Bëriinaa, baa en béeb, ya hayyi kifay iñaa ya tumda. ²⁸ Mi wo''úuka ee kayoh, fiibo' ga buwii bii kaansoo ee ba hottii Kowukii bii hay ga Nguuraagari.

17

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu

¹ Tíkka ga bes ciyitniinoo, Yéesu taamma na Pee' na Saak na Saḡ këmēenḡí Saak, ya bayyaba, ba rek daa wéetin, ga dook janjan wiyaak. ² Daama, jemmaagari súpítukka ga fikiíba. Fikiífaagari faa melic en fan noh, kúlti-caagari yaanaawwa der fodii lee'laat. ³ Ga dekatcaama, tēelíbēecaa baahaybaa hotussa Móyíis na Ili meyussa ga fikiíba, ba baa saawal na Yéesu. ⁴ Pee' dalla kiwo' Yéesu an:

- Ha'mudii, dii newin garuu! Fu waa'kanaa, mi yíp taal kaahay dii: wíinoo wuufu, wíinoo wuu Móyíis ee wíinoo wuu Ili.

⁵ Lak Pee' yaa lís kiwo' fodaama, laakka yaayeel wimélíci' waa hay, úullaḡa. Ee ga duuy yaayeelaa, laakka koonakaa wo' an:

- Bii yii yērí en Kowukiigoo mi keeñukda, keeñjoo soosin gari, sūkúrukatti!*

* **17:5** 17: 5 Malkat 3: 17 na iñaa béestíru gaḡa.

⁶ Daa tēelíbēecaa kelohsee koonaaakaa kaama, ƒa ennda nērēm ga kakay, ƒa tíitta lool. ⁷Wayee Yéesu deeyca, le''a gaba, wo''aba an:

- Kolkat, kaa tíitat!

⁸Waa ennda ƒa, ƒa ƒēwí'ta haf, ƒa hotissii ken enndii Yéesu haŋcinaa. ⁹Daa ƒa enee na kiyosuk jaŋjagaada, Yéesu: wo''a tēelíbēecaa kidíŋba an:

- Kaa ƒéestírat ken íñii ƒú hot, feeñuk garúuda, bi ga daa Kowukii ƒii mílisan ga ƒuwaa kaaninda.

¹⁰Lēehí'ta tēelíbēecaa meekissa Yéesu an:

- Íñii tah ya jégíroh-waascii wo'u an Ili yéri ƒewan kihay paay✧?

¹¹Yéesu taassaba an:

- Ee kayoh! Ili ƒewan kihay, ya hēwíraat íñaan en tóoh bi jek. ¹²Wayee mi wo''úu an Ili hayin kumēēñí' ee ƒuwii ínohsohussiiri, wayee ƒa tumbari íñaan neƒƒa. Fodaama Kowukii ƒii ƒan, ƒa yahka ƒa kitum.

¹³Waa ennda ƒa, tēelíbēecaa ƒaa han ki'ínoh an Saŋ-Bētís yéri ya wo'eeƒa.

*Yéesu wēkí'ta oomaanaa ƒay cikeen-keen
(Marka 9: 14-29; Lúkkaa 9: 37-43)*

¹⁴Ga waa Yéesu na tēelíbēecaagari yoosuku jaŋjagaa ƒa hayya bi ga daa mbooloomaa enda, laakka ƒaa hay, yí''a ga fíkii Yéesu, ¹⁵wo''ari an:

- Kiyaaakii, yērēmaa kowukiigoo, ya ƒay cikeen-keen ee mesikin gari lool. Leekleek ya keen ga kiwii wala ya keen ga músú.

✧ **17:10** 17: 10 Malkat Malasí 3: 23.

16 Mi haydohinndi ga tēelíbēeciigaraa wayee ba mίνndiiri kiwēkí'.

17 Yéesu wo''ari an:

- Cēey, dú buwii wati, dú laakoo ngēm ee dú tumi ińaa joffii. Mi enan narúu bi kera? Mi múuńdanndúu bi kera? Haydohđattoo oomaanaa gii.

18 Yéesu gētta rawaa ya meyoh ga oomaanaa. Rawaa meyca, oomaanaa dalla kiwak. 19 Lēehí'ta, ga waa ba tessa hańbada, tēelíbēecaa deeyussa ga Yéesu, meekisussari an:

- Ińii tah ya dí, dí mίνndii kikaal rawaama ga oomaanaa? 20 Yéesu wo''aba an:

- Ga dii dú yewinndii ngēmđa, kērí tah. En ki'ena, mi wo''úuka ee kayoh; binaa dú laakee ngēmaa hín na kowu fúdan kijutuutaa, eneenaa dú wo' janjagii wii an Kolkohaa dii fu léeruk dúuneena, wa tumka. Ee eneenaa dara woońoorúu. [21 Wayee kikiim Kooń na ki'oo' kērí doń mίν kiméyí' rabcaa man đa ga bo'.]

Yéesu yéegalohissa kikaankaa na kimíliskaagari

(Marka 9: 30-32; Lúkkaa 9: 43b-45)

22 Wiima lak tēelíbēecaa Yéesu bēebba ba ga gohaa Gēlilee, Yéesu wo''aba an:

- Kowukii bii hay kitíku ga yah buwii. 23 Ba hayyi ki'ap wayee ga besaa wukaahaywaa tikan gađa, ya hay kimílís.

Tēelíbēecaa nak, keeńcaagaba leehha tak ga ińaa ba keloh yaama.

Yéesu fayya lempaa meekisohsi ga Kaanfaa Koohda

²⁴ Yéesu na tēelíbéecaagari hayussa Kafar-nawom. Daa ba le'ee, buwaa fayuki lempaa†Kaanfaa Koohda, hayussa ga Pee', meekisohussari an:

- Jégírohiigarúu fayoo lempaa Kaanfii Koohé?

Pee' taassa an:

²⁵ - Ahaŋ kay, hayaa fayin!

Lēehí'ta Pee' aassa kaanfaa, daa ya le'ee Yéesu dēwírukkari meekissari an:

- Ya Simoŋ, fu ínoh ya ga íñii yii? 'Buwii biida jom kifay buu'cii ga ēldúnada lempu wala juuti? 'Buwii dēku ga kúlkiifanoo bii en sagacda?

²⁶ Pee' taassa an:

- Hanaa sagaccii.

Yéesu nak wo''a Pee' an:

- Kon buwii dēku ga kúlkiifada jomoo dara kifay. ²⁷ Wayee waa dū waa'tii kiyēngēl keeñ-caagaba, karaa giyyaa fu wees yoos. Jēnaa fu dewan ki'amda, ŋēegísaa kúuwkaa: fu hay ga kihot hanja'-hēelís wíinoo. 'Bewaawa, fu fayba lempiigoo ga na wiigaraa.

18

Baa Yéesu wo' an yērí wēñ kiyak ga fíkúí Koohda

(Marka 9: 33-37; Lúkkaa 9: 46-48)

---

† **17:24** 17: 24 Lempaa Kaanfaa Kooh baa enin yaawúu' béeb ee laakin tíkíis tidaaŋkaah-kanak aawwa d'ook jomin ki'eroh ga kíiskaa, kopa' cadam fay noh-noh wíinoo ga lēgēy.

1 Ga wahtaama, tēelíbéecaa deeyussa ga Yéesu, ba meekissari an:

- Bii yiida wēñ kiyak ga Nguuraa yii ga d'ookda?

2 Yéesu bayya ku'oomaa, tuuki'taja ga leelooba, 3 ya wo'aba an:

- Mi wo'úuka ee kayoh; d'ú súpittii kipeskaagarúu bi d'ú man na tu'oomanaa, d'ú aasoo ga Nguurii yii ga d'ookda taa'. 4 Baa wēñ kiyak ga Nguurii yii ga d'ookda yērí en baa yóoskirin hafci bi madin na ku'oomaakii jii. 5 Baa fu te' ga keeñfu oomaanaa fodii yii ndaga teekiigoonaa, lakanaa fu te'oo mi ga kihaffoo.

*Iñcii tumlukohi bo' baakaa'da
(Marka 9: 42-48; Lúkkaa 17: 1-2)*

6 Yéesu tíkka ga an:

- Béeβ baa fu baakaa'lukoh yíinoo ga tu'oomaatii tii ee gēmu garoodanaa, iñaa gēn garaada wērí en fu pokdu atoh wiyaak* ga koonakaagaraa, fu jafu ga duuy giyyaa. 7 Massa fu ēldúna, ndaga yewinin garaa iñcaa eki bo' ga kitum baakaa'. En ki'ena, mosandii ga kiñak, wayee massa baa iñcaama koorohan garida!

8 Baa en lak yahaagaraa, wala kotaagaraa wērí tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa fu jaf di'úsaayí'. Iñaa gēn garaada wērí en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na yah wíinoo wala kot wíinoo, loo kilaak yah kanak wala kot kanak ee fu jafu ga kiwiikaa yímoo taa'da. 9 Baa kuhaskaagaraa tahhaa kitum baakaaraa,

* **18:6** 18: 6 Atohaa wiyaakwaama wērí seesohsi towu resej

nísaaja. Ińaa gĕn garaada wĕrí en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na kuhas kínoo loo kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga kiwiikaa safara.

¹⁰ Kaa eewat yínoo ga tu'oomaatii tii. En ki'ena, mi wo''úuka, malaakacaagaba ga dookda, besaa en béeb ba hídoh na Paamboo yii ga dookda. [¹¹ En ki'ena, Kowukii bii hayin ǵldúna kimúsal buwii múuyda.]

Liiwukaa wo' ga loo baalaa múuyee hotukka

(Lúkkaa 15: 3-7)

Yéesu tíkka ga an:

¹² - Dú ínoh ya ga íńii yii? Binaa bo' laak baal bitéemée' ee ya múuyluk ga yínoona, ya fońanndii bidaańkaah-yitnanikiis na biyitnanikiisbaa ga dook jańjagaa ba nírohuda, ya yee kiraasnee yaa múuydane? ¹³ Mi wo''úuka ee kayoh; binaa ya hottinaa, neblukaa ya neblukan ga yínoo yaamada, hay kiwĕń kiyak waa ya laakan ga bidaańkaah-yitnanikiis na biyitnanikiisbaa múuyussiida. ¹⁴ Ee Fodaama, Paambúu yii ga dookda waa'tii yínoo múuy ga tu'oomaatii tii.

Binaa mbokfu kercean toońaa

Yéesu tíkka ga an:

¹⁵ - Binaa mbokfu kercean toońjaanaa, kara, fu wĕet nari dú banak doń, fu ńa'ti. Binaa ya tookkaa kisúkúrukaa, lak fu laasinndi. ¹⁶ Wayee binaa ya tookkiiraa kisúkúrukaa, taabaa na bo' yínoo wala bo' banak, fu karis gari. Ndaga foda daa Kĕyítfaa wo'da, ga

iñaa en béeb jomin kilaak bo' banak wala baahay baa en seedi ga. ¹⁷ Wayee binaa ya tookkii kikeloh iñaa ba wo'danaa, wo'aaka bujaangaa†. Binaa ya saŋ ban kikeloh iñaa bujaangaa wo'danaa, abohaari fodii yiifa' wala fodii juuti‡.

Iñaa kokohu na iñaa tooku

¹⁸ Yéesu tíkka ga an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; béeb iñaa dú kokoh ga ëldúna, hay kikokohu ga dook; ee béeb iñaa dú took ga ëldúna, hay kitooku ga dook ban✧.

¹⁹ Tíkissa ga, mi wo''úu an binaa bo' banak garúu, dii ga ëldúna, júwohu ga kikiím Kooh ga iñaa mín ki'en béeb, Paammboo yii ga dookda haybári ki'on. ²⁰ En ki'ena, daa bo' banak wala baahay hídirukoh ga teekiigoo béeb, mi yaa ga leelooba.

Kibayaloh ga díkaanti bo' na mooroomci

²¹ Waa ennda da, Pee' deeyca ga Yéesu, meekissari an:

- Ha'mudii, mbokkoo yaa dëkkoo kitoon, mi jommbi kibayal waas cera? Karat bi en waas ciyitnakanake?

²² Yéesu taassa Pee' an:

---

† **18:17** 18: 17 'Bu-jaangaa waa' kiwo', dii, mbooloomaa buwaa gëmin ga Kiristaaniida. ‡ **18:17** 18: 17 Yiifa' na juuti enuunun buwaa setussii ndaga ba ínohoo Kooh ee ba tumi iñaa joffii ga bimooroomba. ✧ **18:18** 18: 18 Mëdírohat na Mëccëe 16: 19.

- Mi wo''iiraa waas ciyitnakanak doŋ sah, wayee bayalaari waas cidaaŋkaah-yitnakanak bi en waas ciyitnakanak§.

Liiwukaa wo' ga loo súrɡaa tookkii kibayalohda

Yeesu tíkissa ga, liiwukkaba an:

²³ - Këri tah Nguurii ga dookda mëdírohu anee: Enee buu', ya waaree súrɡacaagari kíndussi alalaagari ya laakda. ²⁴ Daa ya dalee kikín, ya haydohdussa yíinoo yaa bayi'ti cadam fay bo' bijúnni-daaŋkaah ga noh-noh wíinoo. ²⁵ Baa yaama mínndii kifay ińaa ya laaki' buuraada. Buuraa dalla kinakoh ya toonu ñaam ya na betici na towutaagari na tooh ińaa ya laakda. En danaa kobotkaa ëlídu. ²⁶ Súrɡaa dalla kiyí' kúrúk ga fíkí buuraa, kíimbari an: «Múuńdaaroo bi ga fíkí, mi hayyaa kifay tooh.»

²⁷ Buuraa laakka yërmaandi gari, múuńi'tari kobotkaa, íissari, ya yaa yah.

²⁸ Súrɡaa meycá yaa yah. Ya hídooha na húnisci súrɡa, yaa laakdeeri cadam fay bo' yíinoo ga noh-noh. Ya ŋooyya yaama ga koonaa, yaa booy, wo''ari an: «Fayaaroo ińii fu bayi'tooda.»

²⁹ Húnismunaa yí'a kúrúk ga kotcaagari, kíimbari an: «Múuńdaaroo bi ga fíkí, mi hayyaa kifay»; ³⁰ wayee ya saŋga. Ya nammbari kibay hen, laŋlukkari ga kasu bi ga daa yaama fayandi ińaa ya laaki'tida. ³¹ Daa

§ **18:22** 18: 22 Kídii kídu diida waa' kiteewoh an kibayaloh leehoo. Ken jomoo kikín daa kibayalohkaagari hín kiyewinda.

súrga mooroomuncaagari hotsee ińaa laakee yaama, keeńba leeha ga tak. Ba ka'ta, ba béestí'ta buuraa tóoh ińaa hewee yaama. ³² Waa ennda da, buuraa baylukka súrgaama, wo''ari an: «Fu súrga yisóotí! Fu yí''ii hen ga fikiíroo, mi múuńi'taraa kobotkaagaraa béebkane? ³³ Fu ban, fu mínéerií kilaak yërmaandi ga mooroomfu yaama fodaa daa mi laakee yërmaandi garaadane?».

³⁴ Keeńaa buuraa tamma lool. Ya lańga súrgaa ga kasu, ya fítisohu bi ga daa ya fayan kobotkaagari béebka.

³⁵ Yéesu tíkka ga an:

- Paamboo yii ga dookda yah narúu kitum fodaama, binaa yaa en béeb garúu bayallii mooroomci na keeńaagari béebwanaa.

19

Yéesu wo''a ga loo kifasi'
(Marka 10: 1-12)

¹ Ga waa Yéesu léeńi'ta kijégíroh ińcaama, ya kolkohha gohaa Gélílee, ya yaa yah dēk-caa bok ga gohaa Yúudée ee hanoh húlúwaa Yúrdeń gaada. ² Mbooloo wiyaak taabukkari daama ee ya yaa wēkí' buwaa dúukool gabađa.

³ Laakka Fērísiiyeencaa hayu bi gari kifí'ti, ba meekissari an:

- Waasiiruu onin yaal kifasi' betici ga ińaa ba mín kilaakoh tóohe?

⁴ Yéesu meekissaba an:

- Hanaa dú jańgii ińaa bídu ga Kēyítfaa Koohda: «Ga dalaaraa yii sak tóohda tumbaba yaal na beti», ⁵ ee Kooh wo''a an: «Kēri

tah bi yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na betici ee ba banak, ba en bo' yínoo.»
 6 Fodaama ba enissii banak, wayee ba en yínoo. Kon bo' hanat kihégísoh iña Kooh akitohin.

7 Fërisiyeencaa meekisohussari an:

- Kon iñii tah ya Móyíis nakoh an binaa bo' yah kifoñ beticinaa, ya onuunun kibín keyít ya e'tija kiteewoh an sēyaa tasin?

8 Yéesu taassaba an:

- Móyíis onndarúu kifasi' beticiigarúu ndaga dii dú súb ga keeñda, wayee enéeríida kudewaa. 9 Mi wo'úu an: «Binaa bo' kaal betici, pañ beti yiliis ee lakanaa enndii an betifaagari dúkki hen faanukka na yaal yiliisaa, iñaama kidúk betici, ya faanuk na beti filiis.»

10 Tēelíbēecaa wo'ussari an:

- Binaa en an iñaama yērí laak ga díkaanti yaal na betinaa, caloo kipañ.

11 Yéesu taassaba an:

- Enndii an buwii béebba bērí mín ki'ínoh iñii wo'u yii. Buwaa Kooh onbakada doḡ bērí mínka. 12 En ki'ena, laakin enaama ciyewin caa mín bo' kihoonoh kipañ, laakin buwaa mínsooka ga ki'oomaaba, bíinoo bo' tíkbaka, bíinoo ban waarussii ndaga ba tanuk Nguuraa Kooh. Jégíruma baa fu mínwa kitookaa, tooka.

*Yéesu barkeella tu'oomaataa
 (Marka 10: 13-16; Lúkkaa 18: 15-17)*

13 Waa ennda da, bifo' haydohdussa Yéesu tu'oomaa, ya tík yahcaagari ga dookba, ya kíimi'ba Kooh. Wayee tēelíbēecaa baa ña' buwaa. 14 Yéesu wo''aba an:

- Íisat tu'oomaatii ta hay garoo, kaa hoono-hatba ndaga Nguurii yii ga d'ookda wuu buwii man nabaða.

¹⁵ Waa ennda ða ya tíkkaba yahcaagari, læehí'ta ya kolkohha daama ya yaa yah.

Oomaa-fiilaa yilëeki'-alalyaa

(Marka 10: 17-31; Lúkkaa 18: 18-30)

¹⁶ Laakka bo' yaa deey ga Yéesu meekissari an:

- Jëgírohii, mi mín ya kitum yijófi' bi mi laas ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁷ Yéesu taassari an:

- Iníi tah yah fu meekissoo ga loo yijófi'yaa fu mín kitumda? Bo' yíinoo doŋ yëri jof. Fu waa' ki'aas ga kipeskaa leehoo taa'danaa, tumaa iñcii Waasii Móyíis nakoh kitumda.

¹⁸ Baa meekissa Yéesu an:

- Iníi ciida nakohu kitum?

Yéesu taassa an:

- Kaa laŋ kumuun bo'; kaa d'úk betifu wala yaalfu, fu faanuk na bo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh. ¹⁹ Kelohdaa paamfu na eefu; fu waa' mooroomfu fodaada fu waa' haffuda.

²⁰ Oomaa-fiilaa wo''a Yéesu an:

- Mi tumin iñcuma toohca, iníi yiida tessoo kitum?

²¹ Yéesu wo''ari an:

- Fu waa' kimétíraa, kara, fu toon iñaa fu laakda tooh, fu waroh koparaama nduulcii, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga d'ook, læhíraa fu hay, fu taabukkoo.

²² Daa oomaa-fiilaa kelohee wo'eenaama, keeñci leehha tak, ya yaa yah, ndaga ya enee baa yewinin alal.

23 Yéesu dalla kiwo' tēelíbéecaa an:

- Mi wo'úuka ee kayoh; ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii yii ga dookda daal yooɓpii. 24 Mi wo'issúu ban an, geeleem paaf ga noŋ kúuc kērí wēñ kiyooɓ daa ha'-alal aasan ga Nguurii Kooh.

25 Daa tēelíbéecaa kelohee wo'eenaama, ba waaru'a lool, ba wo'a an:

- Kon baanaa, bii mín kimúc ba?

26 Yéesu malakkaba, wo'aba an:

- Iñaama wooñ bo' wayee wooñjii Kooh.

27 Waa ennda da, Pee' dallari kiwo' an:

- Malkaa, dí, dí foñin tooh, dí taabukinndaa, kon dí yah ya kilaak?

28 Yéesu taassa an:

- Mi wo'úuka ee kayoh; bērínaa Kooh tuukiran ēldúna wiliis wi'as bi Kowukii bii yuŋ kinguuruk ga ndamaagarinaa, d'ú bii d'ú bidaaŋkaah na kanakbii taabukkooda, d'ú hay kiyuŋ ban ga baŋ-buu', d'ú atti' nílcaa Is- arayeel cidaaŋkaah na kanakcaa. 29 Ee béeɓ buwaa foñ kaanba, na biyaakba biyaal na bibeti, paamba, eewba, towutaagaba wala yooncaagaba ndaga teekiigoonaa, ba hay ki-laasis iña wēñda waas citéemée' ee ba hay kilaak kipeskaa leehoo taa'da. 30 Biyewin ga buwii deɓ watida bērí mēeñjohan ee biyewin ga buwii mēeñjohda bērí dewan.

20

Liiwukaa wo' ga loo lēgēyohcaa bokussii wahtu kibewuda

Yéesu liiwukissa an:

1 - Nguurii ga dookda nak mēdírohu anee: Enee ha'-kaan, ya koluka ga kímāa teel, ya beḅneera ḅibo', ḅaa lēgēydanndi ga yoon-biiñaagari. 2 Ya júwohha naba ga ki'e'ḅa iñaā faysi ga noh-noh wínooda. Lēehí'ta ya ebillaba yonaagari. 3 Ya meyissa ga ḅak wahtu yoo'-yoo', ya hotta ḅibo' ḅiliis, ḅaa yugu ga paanaa dēkaa, tumussii dara. 4 Ya wo''aba an: «dú ḅan, karat, dú lēgēynee ga yoon-biiñaagoo. Mi hayyúu kifay iñaā wa'.» 5 Baama karussa. Ha'-yoonaa meysissa ga ḅak wahtu cuunoh na ḅan ga wahtu kigoonaluk, ya tumissa fodaama. 6 Ya meysissa lak nohaa waa soos, ya hotta ḅibo' ḅiliis daama, ga paanaa, ya meekissaba an: «Dú yugoh ya dii noh-noh, dú tummbii dara?» 7 Ba taassari an: «Ken beḅpiiríi kilēgēy hen.» Ya wo''aba an: «Kon dú ḅan, karat, dú lēgēynee ga yonaagoo.»

8 Ga wahtu kiyút, ha'-yoonaa wo''a ḅaa tuukuk lēgēyaada an: «Bayaa lēgēyohcum, fu fayḅa. Dalohaa ga ḅuwum mi mēeñjoh kibebda, fu lēehíroh ga ḅuwum mi deḅ kibebda.»

9 Waa ennda da, lēgēyohcaa beḅsee lak nohaa soosinda, hayussa. Ba fayussa yaa en béeb noh-nohaagari wínoowaa. 10 Lēgēyohcaa deḅsee kibewuda nak, daa ḅa hayee kifayuk, ḅa foonnga an ḅa hay kilaas iñaā wēñ. Wayee ḅa ḅan, ḅa fayussa yaa en béeb noh-nohaagari. 11 Daa ḅa laasee ga, ḅa aawwa kiña' iñaama ga fíkíi ha'-yoonaa, 12 ḅa wo''ari an: «Buwii bii mēeñjoh kibewuda lēgēyu wahtu wínoo doḅ ee fu hídí'ḅa naríi,

dí bii dí kooruk coonufii lĕgĕyii na taangaayii noh-nohda!»¹³ Wayee ha'-yoonaa taassa yíinoo gaba an: «Yaal, mi tooñjiiraa kat. Man dŭ júwohee ga cadam noh-noh wíinoo?»¹⁴ Kon bewaa íñii fu laakda, fu yee. Mi waa' ki'e' bii yii mĕeñjoh kibewuda ya hídí' naraa.

¹⁵ Mi laak alaliigoo, mi mínoo ga kitum íña neŭpoone? Wala ati keeñfu mesik ga dii mi jofda hen?»

¹⁶ Waa ennda da, Yéesu tíkka ga an:

- Fodaama, buwii mĕeñjohda bĕrí dewan, buwii debda bĕrí mĕeñjohan.

Waas wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimílískaagari (Marka 10: 32-34; Lúkkaa 18: 31-34)

¹⁷ Waa ennda da, Yéesu enee ga waas Yéerúsaleem, ya na tĕelíbĕecaagari bidaaŋkaah na banakbaa, ya bayyaba haŋ, wo''aba an:

¹⁸ - Súkúrukat, dŭ bii yah Yéerúsaleem ee Kowukii bii hay kitíku ga yah sarahohcaa biyaakbaa, na jĕgíroh-waascaa, ee ba hayyi ki'atti' kikaan, ¹⁹ ba tíkki ga yah yiifa'caa*, baama ñaawalsohi, ba típpi laawoo, lĕehíraa ba daayci ga kuraa. Ee ga besaa wukaahaywaa tíkan gađa, ya hay kimílís.

Íña eew towutaa Sebedee kíim Yéesuda (Marka 10: 35-45; Lúkkaa 22: 24-30)

* **20:19** 20: 19 Yiifa'cii wo'u diida, bu-Room bĕrí.

²⁰ Waa ennda dā, towutaa Sebedee tanaktaa, eewba hayya ga Yéesu, ya taam na oomaacaa-gari, ya yí'a ga fíkíici kíkíimmbi yen.

²¹ Yéesu meekissari an:

- Fu waa' ya?

Ya taassa an:

- Dígaaroo an binaa fu yuŋ ga Nguuraa-garaanaa, oomaciigoo bii, yii yugan ga yahfu ñaam, yiinoo ga yahfu seŋ.

²² Yéesu taassaba an:

- Dú ínohoo íñii d'ú kíimda. Dú mínin ki'an kaas-coonii mi yah ki'andane?

Ba taassari an:

- Dí mínin.

²³ Ya wo''aba an:

- En ki'ena, d'ú hay ki'an ga kaasii mi yah ki'anda, wayee en íña aaw ga kiyuŋ ga yahhoo ñaam wala ga yahhoo segaa, enndii mi jomka kiwo'. Buwaa Paammboo waayuki' bakcaamada b'eri yahca ki'eru.

²⁴ Daa tēelíbéecaa bidaaŋkaahbaa tesda kelohee íñaama, ba aylukka tēelíbéecaa banakbaa bokohda. ²⁵ Waa ennda dā, Yéesu bayyaba, wo''aba an:

- Dú ínohin an buwii en ha'-kúl ga öldúnada, ba teewi buwii an ba hanoh béeβ dook ee ha'-doolicii tumlukohi buwii ga íña nebba.

²⁶ Íña manda yahhiida kilaak ga duuycúu. Wayee laak baa waa' ki'en bo' yiyaak ga duuycúunaa, ya joman ki'en s'úrgarúu, ²⁷ ee baa waa' garúu kikuliyukaa, ya joman ki'en ñaambúu. ²⁸ Fodaama, kiheel s'úrga tahhii Kowukii bii kihay, wayee ka hay ki'en s'úrga

buwii na ki'eroh kumuunci doo ya laas tumuun bo' biyewin.

Yéesu wékí'ta búumí' banak ga teeraa Yérikóo

(Marka 10: 46-52; Lúkkaa 18: 35-43)

²⁹ Daa Yéesu na tēelíbéecaa meysee teeraa Yérikóo, mbooloo wiyaak taabukkari. ³⁰ Lak laakin búumí' banak baa yuŋ ga yahaa waasaa, baa sarahtuk. Daa ba kelohee an Yéesu yéri en na kipaaf, ba aawwa kifip an:

- Ha'mudii, kucaasamunkii Dēwít yērē-maarii!

³¹ Buwaa baa ña'ba doo ba d'ekoh, wayee ba baa wēñ kifip an:

- Ha'mudii, kucaasamunkii Dēwít yērē-maarii!

³² Yéesu tuukka, bayyaba, wo''aba an:

- 'Dú waa' ya mi tumi'túu?

³³ Ba taassari an:

- Ha'mudii, tumdaarii bi dí mín kihotsis.

³⁴ Yéesu laakka yērmaandi wiyaak ga'ba, le''a ga tuhastaagaba. Ga saasi ba malakka, ba baa taabukki.

21

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaak

¹ Yéesu na tēelíbéecaagari hayussa bi ba deeyca teeraa Yéerúsaleem, ga yahaa dēkaa Betfasee en ga bak tēgēlaa Ólíwiyéecaada. Daama Yéesu wossa ga tēelíbéecaagari banak,

² ya wo''aba an:

- Karat dĕk-kawum en ga fĭkĭirúuda. Binaa dŭ le' danaa, dŭ hay kihot baam yileᅇ yaa pokuunun, taam na cúmbú', pĕkísatba, dŭ haydohi'tooba. ³ Ee binaa bo' wo' yen ganaa, taasatti an: «*Ha'mudii laak sooli ga». Ee ga saasi ya hayyúu ki'ís dŭ haydohba.

⁴ Iñaama laakka doonaa iña sĕldíiga-Koohaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:

⁵ «Wo'at bu-teeraa Síyoŋ an:

- Malkat, buuriigarúu yeema hayi garúu.

Ya, ya tíitarukkii ee ya lap ga baam yileᅇ,
na ga dook cúmbú', kowu baam.»

⁶ Tĕelíbĕecaa banakbaa karussa, ba tummba fodaa daa Yĕesu nakeebakada. ⁷ Ba haydohha baamaa yilebyaa na cúmbúraa. Ba la'ta paltucaagaba ga dook baamcaa, Yĕesu lappa ga dookгаа. ⁸ Bo' biyewin ga mbooloomaa larussa paltucaagaba ga waasaa. Buwaa bíinoo baa gú' toytaa tediktaa, baa bool tuu'taa, baa la'ta ga waasaa.

⁹ Buwaa hanohee Yĕesu fĭkĭi na buwaa taamsee ga fenocida, béebba baa wo' didóolĭ' an:

- Óosaanaa!

Ndam aawat ga kucaasamunkii Dĕwít!

Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiida!

Óosaanaa aaw ga dookaa-dook.

¹⁰ Daa Yĕesu aasee Yĕerúsaleem, tooh dĕkaa yĕngĕlukka, buwaa baa meekisoh an:

- Bii yii, ya ba?

¹¹ Mbooloomaa taassa an:

- Sĕldíiga-Kooh Yĕesu yĕrĭ, yii meyoŋ Nasa-reet ga gohaa Gĕlĭléeda.

Yéesu kaalla toonohcaa ga d'uuy Kaanfaa Kooh

(Marka 11: 15-19; Lúkkaa 19: 45-48; Lúkkaa 20: 1-8)

¹² Yéesu aassa Kaanfaa Kooh, ya kaalla bééß buwaa enee na kitoon na buwaa enee na kilom daamaða. Ya yaa búuk taabulcaa weci'oh-kopa'caa na yugaahcaa toonohho'caa*. ¹³ Lēehí'ta, ya wo''aba an:

- Bíduunun ga Kēyítfaa an: «Kaanndoo yah ki'en kaanfaa kímohohsan Kooh», wayee dú, dú tumfa d'aakkaa' lok*.

¹⁴ Laakka búumí', na béedúki'caa hay ga Yéesu ga Kaanfaa Kooh, ya wēki'taba.

¹⁵ Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa aylukussa ga waa ba hot enaamacaa cidóoyí'-waa'caa ya tumða, ee ba hotta ban oomaaciaa baa fiip ga Kaanfaa Kooh an: «Ndam aawat ga kucaasamunkii Dēwít!»

¹⁶ Ba dalla Yéesu kiwo' an:

- Fu kelohin inii oomaacii wo'dfane?

Yéesu taassaba an:

- Ee mi keloh ga. Hanaa dú mosoo kijañ inii bídu yii an: «Ga túuwtii oomaacii na tii lii'cii, fu meydohdin haffu ga yeek-kañ?»

¹⁷ Lēehí'ta Yéesu foñjaba daama, ya meycateeraa, yaa yah Bétaní, ya neehneera daama bi Kooh wíissa.

---

* **21:12** 21: 12 Weci'oh-kopa'caa waama, yaawúu'caa meyoħ ín haysee Yéerúsaleemða weci'see kopa'caagaba ga buwaama, doonaa ba mín kilom júu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooh na kifay lempaa Kaanfaa Kooh. * **21:13** 21: 13 Malkat Ísayii 56: 7; Yéremii 7: 11.

*Yéesu coñja kedikkaa
(Marka 11: 12-14,20-24)*

¹⁸ Ga kooh-wíisfaa, Yéesu enee na kiboyuk teeraa ee lak ya yaawin. ¹⁹ Ya hotta bos een ga yahaa waasaa, ya ka'ta bi ga bosaa, ee ya hottii dara ga, enndii tuu'taanaa. Waa ennda ða, ya wo''a kedikkaa an:

- Fu límsisoo kowu bi taa'!
Ga saasi, eenaa súþa kaw.

²⁰ Daa tëelíbéecaa hotee iñaama, ða jaahli''a lool, ða meekissa Yéesu an:

- Tum na kedikkii súþ ga saasi?

²¹ Yéesu taassaba an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; binaa d'ú laak ngëm ee d'ú laakkii hel kanak ganaa, d'ú eemoo ga kitum iñii dal kedikkii kiíða doŋ, wayee d'ú wo' sah janjagii wii an: «Kolkaa dii fu jafsunee ga giiyaa!» Iñaama laak. ²² Binaa d'ú kíim Kooh ee taam na ngëmaa, béeb iñaana d'ú meekisohaa, d'ú laakki.

Yéesu meekisohussa ðaa onndi doolaa ya bayða

(Marka 11: 27-33; Lúikkaa 20: 1-8)

²³ Yéesu aassa Kaanfaa Kooh, ya yaa jëgíroh. Sarahohcaa ðiyaakþaa na yaakcaa ðëkaa hayussa, ða meekissari an:

- Iñcii fu tumða, fu ayka gada? Bii onndaaca kitumba?

²⁴ Yéesu taassaba an:

- Mi ðan, mi yahhúu kimeekis enaama yíinoo doŋ, binaa d'ú taassoo ganaa, mi wo''úu ðan iñcii mi tumða ati mi ayka gada? ²⁵ Saŋ-Bëtís,

bii yiida woseeri kibētísi' fuwaa? Kooh wala bo'-súusúus?

Ba baa wo' ga díkaantiba an: «Binaa du wo' an Kooh yērí woseerinaa, ya hayyuu kilof an: inii tah ya dú gēmmbii ga Saṅ? ²⁶ Ee du wo' an buwii bērí woseerinaa, du jomin kiniik mbooloomii ga iñaama ndaga ba tookin an Saṅ seldiiga-Kooh.»

²⁷ Ba dalla kitaas Yéesu an:

- Dí ínohoo!

Yéesu loffaba an:

- Kon baanaa mi ban, mi wo'anndiirúu incii mi tumida ati mi ayka gada.

Liiwukaa wo' ga loo towutaa tanaktaada

Yéesu tíkka ga an:

²⁸ - Dú ínoh ya ga inii yii? Enee bo', ya laakee towu tanak. Ya hayya ga yíinooyaa wo''ari an: «Kowuroo, wati, leenaa kara, fu lēgēynee ga yoon-biiñaagaruu.» ²⁹ Kowukaa taassari an: «Mi yahhii». Wayee ennda kiis, ya récukka, ya ka'ta yoon. ³⁰ Paamudaa hayya ga yukanakyaa ban, wo''ari iña ya nakee yudewaayaada. Kowukaa kukanakkaa wo''a paamudaa an: «Ee, mi yii yah buba!» Wayee ya ka'tii.

³¹ Yéesu meekissaba an:

- Yiida ga towutaa tanaktaa tum iña paamci waa'da?

Ba taassa an:

- Yaa ya dewohda yērí.

Yéesu dallaaba kiwo' an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; juuticii na faankoh-pakaycii bērí dewanndúu ki'aas ga Nguuraa Kooh. ³² En ki'ena, Saṅ hayin garúu. Ya

teebparúu waasii wijúwí' wii ee d'ú gëmbii i'naa ya wo'da. Wayee juuticii na faankoh-pakaycii gëmissari. Ee ga i'naa d'ú hot yaama tóoh, tahhii bi d'ú récukka, d'ú gëmba i'naa ya wo'da.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biiñcaa bisóotí'baa

(Marka 12: 1-12; Lúkkaa 20: 9-18)

Yéesu wo''a buwaa an:

³³ - Súkúrukát, mi wo''úu liiwuk wiliis: Enee ha'-yoon, ya yíppa tedik-reseŋ ga yoonci. Ya díŋnga yoonaa, ya acca noŋ ga yoonaa daa towu-resenŋta seesohsan. Ya tawahha daa bo' mínan kituukoh, tíim yoonaa malaki ga. Lëehí'ta ya sassa bilégëyoh ga yoonaa, ya yaa yah kibaab. ³⁴ Ga waa wahtu kibeen yoonaa le'da, ya wossa s'úrgacaagari ga lëgëyohcaa ga yoonada, ba e'ti i'naa ya laak ga i'naa yoonaa meydohda. ³⁵ Wayee lëgëyohcaa abussa s'úrgacaa, ba feekka yii, ba appa yí-nooyaa. Yaa tesda, ba tapisohhari na atoh bi kaannda. ³⁶ Ha'-yoonaa wosissa s'úrga biliis, baa wëñ kiyewin baa ya dewee kiwosda. Wayee lëgëyohcaa tumussa buwaama fodaa bu-dewaabaa. ³⁷ Ha'-yoonaa méeñjohha kiwos kowukaagari ga lëgëyohcaa. Ya abee ga helci an: «Hanaa ba hay ki'on kowukiigoo céé'.» ³⁸ Wayee lëgëyohcaa, daa ba hotee kowukaa ha'-kaadaa, ba wo''a ga díkaantiba an: «Yii yah kilamda yeema, d'ú apatti, d'ú beβ i'ni ya jomee kilamda.» ³⁹ Ba dallari ki'am, ba fassari bi meyca yoonaa, ba appari daama.

⁴⁰ Yéesu meekissa buwaa an:

- Binaa ha'-yoonaa hayaa, ya yah lĕgĕy-ohcaama na kitum?

⁴¹ Ba taassari an:

- Ha'-yoonaa hayaa, hay ki'ap lĕgĕyohcaa bisóotí'baa baama, ap wibóní'. Lĕehíraa ya beβ yoonaa, ya e'wa bilĕgĕyoh biliis, baa, binaa kibeen le'aa, ba e'ti iñaa yoonaa mey-dohanda.

⁴² Yéesu wo''aba an:

- Hanaa dú mosoo kijaŋ iñaa bídu ga Kĕyítfaa an:

«Atohaa tawahohcaa jafeeda, atohaama enin atoh-koñ. Iñama yĕrí Ha'mudii tum, ee enin kintaan ga hasciiruu.»

⁴³ Yéesu tíkka ga an:

- Kĕrí tah mi wo''úu man: Nguurii Kooh hay kite'u ga yahhúu, wa tíku ga yah heet wiliis, waa yahwa kilĕgĕy, meydoh jeriñ ga. ⁴⁴ [Baa keen ga dook atohaamanaa hay kiweelsukoh ee baa wa keen ga dookcinaa, wa hayyi kina-pañsoh].

⁴⁵ Daa Sarahohcaa biyaakbaa na Fĕrísiiy-eeŋcaa kelohsee liiwukcaa Yéesu caama, ba ínohha an Yéesu wo' naba. ⁴⁶ Ba baa heel ki'amluk Yéesu, wayee ba niikka mbooloomaa ndaga béeb buwaa tookin an Yéesu sĕldiiga-Kooh.

22

*Liiwukaa wo' ga loo buwaa baysee kiñamda
(Lúkkaa 14: 15-24)*

¹ Waa ennda da, Yéesu liiwukissa buwaa an:

2 - Nguurii ga dookda mēdírohu anee: Enee buu', ya tikluka cuunoh ga sēycaa kowukaa-gari. 3 Ya wossa sūrgacaagari kibaynee buwaa ya nakee sēgílookfaada. Wayee baama waarussii kihay. 4 Buuraa wosissa sūruga biliis ga buwaa ya nakee sēgílookfaada an: «Wo'at buwaa an: ñamahii tíkuunun, mi apin naalciigoo na júu' bidúufí'. Tóoh sekba, ba hayat, ba ñam!» 5 Wayee buwaa naksee baama abussii faali ga bēytohaa. Yaa en bēeb yaa yah soolici: yii ga yoonci, yii ga toonaagari. 6 Baa tesda abussa sūrgacaa buuraa, tóróhírussaaba, apussaba. 7 Buuraa kelohhaka, dalla ki'ayluk. Ya ebilla soldaa'-caagari ba apnee lagoh-kumuuncaa baama, ba tēki' teeraa ba dēkohda. 8 Lēehí'ta ya wo''a sūrgacaagari an: «ñamahii sēgílookfii pari'in, wayee fa joobeera buwaa nakseefada. 9 Kon nak karat ga mbedicii ga dēkiida, ee baa dú hot bēeb, nakatti ya hay ga sēgílookfii.» 10 Sūrgacaa karussa ga mbedicaa. Baa ba hotin bēeb, ennda yijófi' ennda yibóní', ba wo''ari. Ba nēgírohhaaba, bi túuyaa ñamahaa tofohuda líiffa muut na fiibo'.

11 Buuraa aassa túuyaa kihēebdúk buwaa en na kiñamda. Ya hotta daama bo', yaa bayyii kúltí feet. 12 Ya meekissari an: «Yaal, tum na fu aassa dii ee fu bayyii kúltí hew?» Wayee baa laakkii iñaa ya wo'an. 13 Waa ennda da, buuraa wo''a sūrgacaagari an: «Baa yay, bagat yahcaagari na kotcaa, dú jaffi ga ñúusaa ga foohda: daama kikodukoh na ki'úñoh síis yah

da kilaak✧.»

¹⁴ Yéesu tíkka ga an:

- En ki'ena, buwii bayuda yewinin, wayee buwii tanufa caakkii.

Kifay lempu

(Marka 12: 13-17; Lúkkaa 20: 20-26)

¹⁵ Waa ennda da, Fērísíyeençaa karussa kihotoh ga d'uuyba, kimalak daa ba tuman bi ba fi' Yéesu ga d'uuy wo'een. ¹⁶ Lēehí'ta, ba wossa bifo' ga tēelíbéecaagaba, ba taamba na bifo' ban ga buwaa fa' na buu' Erootda, kimeekis Yéesu an:

- Jégírohii, dí ínohin an fu wo'i kayoh: fu jégíroh ínaa Kooh nakoh kayoh-kayohda. Fu niikkii ken, ee fu malkirii bo' ga daa ya man ga hascii buwiida. ¹⁷ Kērí tah, wo'aarii halaatfu ga ínii yii: Waasii onohin kifay lempaa Sesaa', buuraa yiyaakyaa ga Roomdanoo, onohhii ka?

¹⁸ Wayee Yéesu ínohha nof-moroona ba na'da, ya wo''aba an:

- Dú bii d'ú jófjófduki ga fíkíi buwiida! Ínii tah ya d'ú heelloo kifí'? ¹⁹ Teewattoo hanja' wínoo ga koparum fayohsi lempuda.

Ba haydohi'tari hanja' wínoo.

²⁰ Yéesu nak meekissaba an:

- Nataalii wii wuu ba na teekii en gada?

²¹ Ba taassa an:

- Cuu Sesaa', buuraa yiyaakyaa.

Daama Yéesu wo''aba an:

- Kon erat Sesaa' ínaa en yuu Sesaa' ee erat Kooh ínaa en yuu Kooh.

✧ 22:13 22: 13 Malkat Měccěe 8: 12; 25: 30; Lúkkaa 13: 28.

²² Daa ƒa kelohee ińaa Yéesu loƒba yaama, ƒa waaru" a lool, ƒa fońjari da, ƒa ƒaa yah.

Yéesu meekisohussa ga loo kimílískaa buwaa kaaninda

(Marka 12: 18-27; Lúkkaa 20: 27-40)

²³ Ga besaa bėrii, laakka Saduseyeenċaa hayu ga Yéesu. ƒa nak, ƒa ġem an kimílís laakoo. ²⁴ ƒa meekissa Yéesu an:

- Jėġirohii, Móyíis wo' an: «Binaa ƒo' kaan ee laakkii kowu na ƒeticinaa, kėmėenġkici jomin kilam ƒetifaama, ya laaki' yaakci kowu ga»[☆].

²⁵ Waama, laakee dii ġarii yaal ƒiyitnabanak ƒaa bok paamun na eemun. Yaakkaa pańja ƒeti, ya kaannda ee laakkii kowu. Ee fodaama kėmėenġkimunaa lammba ƒetifaa. ²⁶ Ennda ƒa ga yukanakyaa, na yukaahayyaa bi ga yuyitnakanakyaa. ²⁷ Ga waa ƒa kaannda ƒėebba, ƒetifaa ƒan tíkka ga. ²⁸ Diimada wo'aarii bėriinaa ƒuwii mílisan ga kikaanda, ƒetifaama yah ki'en yuuba ga ƒiyitnabanakbaa? Ndaga yaa en ƒėeb ga ƒiyitnabanakbaa beweerari ƒeti!

²⁹ Yéesu taassaba an:

- Dú wo'in kimúuycúu, ndaga dú ínohoo ińaa bídu ga Kėyítfaada ee dú ínohoo daa doolaa Kooh hín kiyakda. ³⁰ Binaa buwaa kaanda mílísunaa, yaal pajoo ee ƒeti pajukoo, wayee ƒa pesan madu na malaakacii Kooh enu ga dookda. ³¹ En ińaa aaw ga kimílískaa buwaa kaandanaa, hanaa dú mosoo kijań ga Kėyítfaa

[☆] **22:24** 22: 24 Malkat Dėteronom 25: 5-6.

ińaa Kooh wo'eerúu an: ³² «Mi yěri en Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak, Koohyii Yakoop»✧.

Yéesu tíkka ga an:

- Kooh yuu buwaa en na kipesda, enndii yuu buwaa kaanda.

³³Béeb buwaa kelohsee ińcaa ya wo' caama, waaru'ussa ga jégírohaagari.

*Ińii wěń kiyak ga ińcii Kooh nakohda
(Marka 12: 24-34; Lúkkaa 10: 25-28)*

³⁴ Daa Fěrisiyeencaa yéegee an Yéesu búlin Saduseyeencaa, ba dalla kihídoh ga dekataama. ³⁵ Laakka jégíroh-waasaa bok gaba, ya waaree kimalaksukoh Yéesu, ya meekissari an:

³⁶ - Jégírohii, ińii yiida kuliyuk ga ińcii Waasii Móyiis nakohda?

³⁷ Yéesu taassari an:

- «Fu waaran Ha'mudii, Koohyiigaraa na keeńaagaraa tooh, na kipeskaagaraa tooh, na helaagaraa toohwa.» ³⁸ Wuma wěri wěń kiyak ee wěri kuliyuk ga ińcii Kooh nakohda.

³⁹ Ee wii wěri en wukanakwii man nawada: «Fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuda.» ⁴⁰ Béeb Waasaa Móyiis na béeb ińcaa seldíiga-Koohcaa jégírohda kú'uk ga ińcii kanakcii cii nakohuda.

*Ińaa Kiristaanii jom ga buu' Dėwítfa
(Marka 12: 35-37; Lúkkaa 20: 41-44)*

⁴¹ Wiima lak Fěrisiyeencaa hídírukohuunun daama, Yéesu meekissaba an:

✧ 22:32 22: 32 Malkat Eksoot 3: 6,15.

- Dú ínoh ya ga Kiristaanii? Ya kucaasamun ba?

⁴² Ba taassa an:

- Ya kucaasamun buu' Dēwít!

⁴³ Yéesu wo''aba an:

- Kon tum na Dēwít, ga waa ya líif na Helaa yisela'í'yaada, bayyari "Ha'mudii"? En ki'ena, Dēwít ga kihafci wo'in an: ⁴⁴ «Kooh, Ha'mudii wo''a Ha'mudiigoo an: "Yugohaaroo yah-ñaam bi ga daa mi tuman buwii saɗngaada ditogaa' kotfu[☆]".» ⁴⁵ Waa Dēwít bay Kiristaanii "Ha'mudii", kon tum na bi Kiristaanii mín ki'en kucaasamun Dēwít?

⁴⁶ Laakkii gaba yínoo yaa mínndi kitaas wo'een wínoo sah. Ee aboh ga besaa bērí, ken kaañissiiri kimeekisohis yen.

23

Yéesu nakoh kiwatuk jégíroh-waascaa na Fērísíyeencaa

(Marka 12: 38-39; Lúkkaa 11: 43,46; 20: 45-46)

¹ Waa ennda da, Yéesu wo''a mbooloomaa na tēelíbéeaagari an:

² - Jégíroh-waascii na Fērísíyeenccii bērí tuuk ga kotcaa Móyíis, kijégíroh na kiteewoh íinii nakohu kitumda. ³ Kon nak, béeɓ ínaa ba wo''úunaa, tumatti, dú taabukki. Wayee kaa éldúkohatba ga íncii ba tumida. En ki'ena, ba wo'i hen ee ba tumoo. ⁴ Ba poki dof cibítí' [caa ken hatinoo]*, ba sēfca ga yúukcii buwii

☆ **22:44** 22: 44 Kañcaa 110: 1. * **23:4** 23: 4 Bíncii ga hēlí-júbciida hotukkii ga Kēyítcaa cínoo dēɓ kibíduda.

ee ba ga kihaffba, ba tookoo jokonba yĕngĕluk ga ki'amdohbaca. ⁵ Iña ba tum tóoh ba heeli buwii hotba. Fodaama, d'aakaa'-kĕyítcaa† pokkusi, kiteewoh an ba abin Koohda, ba tumica ca en ciyaak. Ee símba'caa ga kúltí-caagabada, ba tumica ca en cihoo'ta. ⁶ En ga hewaa, ba waari kihanoh fíkíi, ee ga duuy jaanguciiruu, ba heeli kiyuŋ ga fíkíi. ⁷ Ba en ga paancaanaa, ba waari kikēñdu yah kanak ee ba waari buwii bayiba «Jĕgírohii». ⁸ Wayee dú, kaa heelat kibayu «Jĕgírohii.» Dú laak jĕgíroh yíinoo doŋ ee béébpúu, dú bimbok. ⁹ Dii ga ěldúna, kaa bayat ken «Paamudii». Paamudiigarúu ya yíinoo doŋ ee yĕrí en yii ga dookda. ¹⁰ Ee ban kaa heelat kibayu «Ha'-kaadii». Dú laak ha'-kaan yíinoo doŋ ee yĕrí en Kiristaanii. ¹¹ Yaa wēñ garúu kiyakda, enat súrgarúu. ¹² Bééβ baa βĕwí' hafcinaa, hay kiyóoskídu, ee baa yóoskí' hafcinaa, hay kibĕwíru.

*Yéesu hassa jĕgíroh-waascaa na Fĕrísiiyeen-
caa*

*(Marka 12: 40; Lúkkaa 11: 39-42,44,52;
20: 47)*

¹³ Yéesu wo'a an:

- Massa, dú jĕgíroh-waascii na dú Fĕrísiiyeençii jófjófdukida! Dú bii laŋ halii Nguurii yii ga dookda, dú hoonoh buwii ki'as. Dú ga kihaffúu, dú aasanndii ee dú ísanndii buwii

† **23:5** 23: 5 Daakaa'-kĕyítcaama eni tijutuut. Ba bínnda wo'eencaa meyoŋ ga Kĕyítfaa Waasaa Móyíisaa, ba ekca ga yen, ba pokukca ga púk na ga yah-seŋ.

waa' ki'aasda ʃa aas. [¹⁴ Massa, dŭ jĕgíroh-waascii na dŭ Fĕrísiiyeenĕcii jófjófdukida! Dŭ te'in ińaa laak ga kaan beticaa yaalcaagaba lísussiiɗa ee dŭ taabi ga na kikiim-Koohkaa ínohoo kileeh, an doonaa dŭ tíku ʃibo' ʃijófi'. Kĕrí tah atti'aa Kooh yahhúu ki'atti'da wĕrí wĕńan kimesik].

¹⁵ Massa, dŭ jĕgíroh-waascii na dŭ Fĕrísiiyeenĕcii jófjófdukida. Dŭ ʃii wíil daa en tóoh ga dook kakay na dŭuy giyy, kiheel kilaak luu enee tĕelíbee yíinoo, yaa gĕm fodii garúu. Ee dŭ laassi kilaakaa, dŭ tummbi ʃo' safara yaa wĕńnjúu kibon waas kanak.

¹⁶ Massa dŭ ʃii dŭ waa' kikuliyyuk ee dŭ búuminɗa! Dŭ wo' an «Binaa ʃo' waat ga Kaanfaa Koohaa, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga wúrúusaa en ga Kaanfaa Koohɗanaa, wa taabukki.» ¹⁷ Dŭ dofin, dŭ búumin. Inii wĕń kilaak solu ya? Wúrúusaa en ga Kaanfaa Koohɗanoo Kaanfaa Kooh tah wúrúusaa kisela'da? ¹⁸ Ee ʃan, dŭ wo' an: «Binaa ʃo' waat ga loteelaa ga dŭuy Kaanfaa Koohɗanaa, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga sarahcaa ga loteelaa ga Kaanfaa Koohɗanaa, wa taabukki.» ¹⁹ Búumí'cii! Inii wĕń kilaak solu ya: Sarahcaanoo loteelaa tah sarahaa kisela'da? ²⁰ Baa waat ga teekaa loteelaanaa, ya waatin ga loteelaa ee ya waatin ʃan ga tóoh sarahcaa en ga dookgaada. ²¹ Baa waat ga teekaa Kaanfaa Koohaa, ya waatin ga Kaanfaa Kooh ee ya waatin ʃan ga Kooh yaa dĕk dada. ²² Baa waat ga teekii asamaaniinaa, ya waatin ga

baŋ-buuraa Kooh ee ya waatin ban ga Kooh yaa yuŋ gaɗa.

²³ Massa dú, Jëgíroh-waascii na dú, Fërísiy-eençii jófjóɗɗukida. Dú meydohɗi Kooh sarah bi ga sah bakaa wudaan̄kaahwaa ga iñcii línsi fodii naanaa, basaaɓ na saabsaaɓ[☆], wayee dú saganohin iñcii jëgírohu ee cëri wëñ kilaak solu ga Waasii Móyíisɗa: ennda kijúb, kiyewin yërmaandi na kitaabuk Kooh. Iñcaama cëri dú jomee kitum ee iñcaa cínoo hanat kisaganohu. ²⁴Dú bii dú waa' kikuliyuk ee dú búuminda, dú síri capalay ee dú oni geeleem.

²⁵ Massa dú, Jëgíroh-waascii na dú, Fërísiy-eençii jófjóɗɗukida! Dú tísi bi ga bíiŋcii kaascii na cii tanutii wayee ga d'uuygii dú líiff'ca na halaat kilok na halaatciigarúu cibóní'cii. ²⁶Dú Fërísiyeençii bíbúumí'bii! Dewat kitís d'uuygii kaascii ee fodaama bíiŋcaa hay kiset ban.

²⁷ Massa dú, Jëgíroh-waascii na dú, Fërísiy-eençii jófjóɗɗukida. Dú man na loycaa yaanaawɗu hen. Ca morin ga fooh ee lakanaa d'uuygaanaa líif na yoh bo' bikëení' na nopi-laas. ²⁸Fodaama buwii hoti garúu bíbo' bíjúwí' ee lakanaa ga d'uuy keeñciigarúu, dú líif na kijóɗɗuk na kibon.

²⁹ Massa dú, Jëgíroh-waascii na dú, Fërísiy-eençii jófjóɗɗukida. Dú hayyanaa, dú tawahi loycii seldíga-Koohcii, dú móri' loycii buwii bíjúwí'bii, ³⁰ ee dú wo'i an: «Dí maasoh-ee jamaanaa bícaasammbíinaa, dí taaboo

☆ **23:23** 23: 23 Malkat Léwítík 27: 30; Dëteronom 14: 22.

naba ga daa ba ap seldiiga-Koohcaada.»
³¹ Dú wo' iñaamanaa, kon dú tookin an dú bēri en tucaasamuntii buwaa apsee seldiiga-Koohcaada. ³² Kon nak iñcaa bicaasammbúu daleeda, diidohatca bi mat. ³³ Goŋcii! Heet goŋ-saamaancii! Tum na dú halaat kirēc ga safara? ³⁴ Kēri tah, sūkúrukat, mi hay garúu kiwosoh biseldiiga-Kooh, biha'-hamham na buwaa ínohuunun Kēyítfi. Dú hay ki'ap bii, dú daay bíinoo ga kuraa, dú típ bíinoobaa laawoo ga jaangu-yaawúu'caagarúu, dú sodaliiba teeru bi ga teeru. ³⁵ Fodaama ñifaa buwaa bijúwí'baa apseedfa hay kikipuk ga dookkúu, aboh ga ñifaa Abeel yijúwí'yaa bi ga ñifaa Sakarí kowukaa Barakíi, kaa dú apee ga díkaanti dekataa wisela'í'waa na daa sarahcaa tēkí'sida✧. ³⁶ Mi wo''úuka ee kayoh; iñaa laakee yaama hay kikipuk ga hafcii buwii jamaanii wati.

*Yéesu hasa Yéerúsaleem
 (Marka 13: 34-35)*

³⁷ - Éey, dú bu-Yéerúsaleem, dú bii dú lagi tumuuntii seldiiga-Koohcii, ee dú tapisohi na atoh bi dú ap buwii Kooh wos garúuda! Waas cera cēri mi heellúu kinēgíroh fodaa daa pabu nēgírohi towutaagari ga fíldoo paŋcaagarida, ee dú tookkiika? ³⁸ Kon nak, kaanfiagarúu hay da kifoñu dúŋ. ³⁹ En ki'ena, mi wo''úu man aboh ga diima dú hotsisanndiiroo bi ga daa dú

✧ **23:35** 23: 35 Malkat Sēnees 4: 8; 2 Koroník 24: 20-22.

wo'an an: «KooH barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiida!»

24

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa KooH hay kibúru

(Marka 13: 1-12; Lúkkaa 21: 5-6)

¹ Yéesu meycá Kaanfaa KooH, ee ga daa ya enee na kiyahda, tēelíbēecaagari deeyussa gari kiteebpi tawahcaa Kaanfaa KooH ga daa ca hín kimo'da. ² Yéesu wo'aba an:

- Man dŭ hotin ga iñciima tóohca! Mi wo'úuka ee kayoh; tesandii dii sah atoh wiinoo waa tíkiskohan na mooroomwa, tóoh hay kibú'.

Iñcii yah kilaak balaa ēldúna túki'aa

(Marka 13: 3-13; Lúkkaa 21: 7-19)

³ Wiima lak Yéesu yugin ga dook tēgēlaa Ólíwiyéecaa, tēelíbēecaagari hayussa gari ba haŋba, meekisohussari an:

- Wo'aarí, iñcuma yah kilaak kera, ee mandargii wiida yah kiteewoh kihayiskaagaraa na kitúkí'kaa ēldúna?

⁴ Yéesu taassaba an:

- Watukat, ken hanattúu kidúk. ⁵ En ki'ena, bo' biyewin hay kihayohu teekiigoo, ba wo'i an: «Mi yēri en Kiristaanii», ee ba hay kidúk bo' biyewin. ⁶ Dú hay kikeloh yēngēl heñ, wala an heñ laakin ga dēkat. Leenaa kaa títat ndaga iñcaama jomin kilaak, wayee enndii an ēldúna le'in kitúkí'. ⁷ En ki'ena, kúl hay kibewuk, keen ga dook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk, keen ga dook nguu'

mooroomci; a' hay kilaak ee kakayfii hay kiyĕngĕluk ga đekat ciyewin. ⁸ Ińcaama tóoh yah kiman na dalaaraa mesiklaatcaa ga ki-matuk betiđa.

⁹ Fodaama fiibo' hayyúu kitík ga yah buu', doonaa d'ú sodalu ga kipessúu, ee d'ú hay ki'apu. Heetcii ga ěldúnada tóohca hayyúu kisagu ndaga teekiigoo. ¹⁰ Ga jamaanaama, bo' fiyewin hay kifońu ngĕmaagaba, ba toonohi ga díkaantiba ee ba sagohi. ¹¹ Hay kilaak bo' fiyewin baa tíkan hafba bisĕldiiga-Kooh ee lak saboh. Ba hay, ba d'úk bo' fiyewin. ¹² Yibóní' hay kiwĕń kisiw tah bi kiwaaroh nĕewísuk ga keeń bo' fiyewin. ¹³ Wayee baa fu guu'guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc. ¹⁴ Hewhewii winéwí'wii wii wo' ga Nguurii Koohđa hay kiyéegalohu ga ěldúna tóoh doonaa heetcii béeb laasu ga. Lĕehíraa ěldúna han kitúkí'.

Coonucaa ciyaakcaa yah kilaakđa

(Marka 13: 14-23; Lúkkaa 21: 20-24)

Yéesu tíkka ga an:

¹⁵ - Binaa d'ú hot baa Dańeel, sĕldiiga-Koohaa yéegalohĕe ee wo'u «yi'araamí'yaa pooki kúlđa»*, ya tuuk ga đekataa wisela'í'waa ga Kaanfaa Koohđa -- ee baa fu jań ińii yi-inaa, inohaaka ga!-- ¹⁶ buwaa ińaama laakan gohaa Yúudéeda, ba núpat, ba yee dook jańjańcaa. ¹⁷ Baa ińaama laakanndi yugin

* **24:15** 24: 15 Malkat Dańeel 9: 27; 11: 31; 12: 11. Kaanfaa Kooh te'see hen (Kíis 70), lĕehí'ta bu-Room na heetcaa aamuksi ga tuu'caagabađa tumussa ga đekataama ińaa nebba.

ki'íkaruk ga dook taahaagarída, hanat kisek kiyosuk kibeb yen ga duuy túuyci. ¹⁸ Ee baa iñaama laakanndi yoncaada, hanat kiboyuk kaan kibebnee kúltífaagari. ¹⁹ Massa beticaa, bescaama laakanba na look, na baa ensan na kibepí'da. ²⁰ Kíimat Kooh, ati iñcaama hídhoo ga wahtu ñiin wiméeski'† wala ga bes Sabat; ²¹ ndaga meskilaatcaa dalan buwaada hay kiyak yakaa wée'taa ga wii, mossii kilaak iña manda aboh ga waa Kooh sak éldúnada bi wati. Ee iña madan da laaksisanndii bi taa'. ²² Ee binaa newéerii Kooh ya nēewís bescaa caamanaa, enaa ken múcoo. Wayee buwii ya tanukda tah bi ya hayca kinēewis.

²³ Kon binaa bo' wo''úu an: «Malkat, Kiristaanii yii dii!» wala «Malkat ya yaa daa!» Kaa gēmat. ²⁴ En ki'ena, bibo' hay kikoluk, ba tík hafba Kiristaa na bisēldíiga-Kooh ee lak saboh. 'Ba tumi kintaan na enaama cidóoyí'-waa' kidúk sah, enee an mínukinaa, buwaa Kooh tanukda. ²⁵ Mi yéegallúu diimada balaa dara hewanaa.

²⁶ Kon binaa bo' wo''úu an: «Malaknat, Kiristaanaa yaa ga égi'-dúndagaa!» Kaa karat da. Wala «Malkat yeema daakukka!» Kaa gēmat. ²⁷ En ki'ena, fodaa melic eni mareet aboh meyaa'-noh bi ga aasaa'-nohda, fodaama kihaykii Kowukii bii yahda kiman. ²⁸ Daa mídi enoh, suulcaa hídhosan da.

*Kowukii bii hay kihayis
(Marka 13: 24-27; Lúkkaa 21: 25-28)*

---

† **24:20** 24: 20 Ñiin wiméeski' ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo'wa "ñiin soosos".

29 - Coonucaa ga bescaamada paafaa, no-hii dal kiñúusí', ñiidii íis kilee', ee olcii hay kidĕegískoh d'ook-Kooh ca keen ee iñcaa en ga asamaanda tooh hícukoh. ³⁰ Fodaama, mandargaa Kowukii bii hay kihotuk ga asamaan, ee béeb heetcii ga ěldúnada kodukohi; ba hay kihot Kowukii bii ga duuy yaayeelcii, ka yoosuki, taam na dooli na ndam wiyaak. ³¹ Mbiwaa wiyaakwa hay kitípu, Kowukii bii wos malaakacaagari ba hídíroh buwaagari ya tanuk ee enu ga topaa'cii ěldúna cinikiisciida.

Jagaa tediktaa teewohda

(Marka 13: 28-31; Lúkkaa 21: 29-33)

³² - Malkat inii een jĕgítúu ga iñamada. Binaa toyttaa kedikkaa ne' kine' bi, ee tu-utaa dal kitapisaa, d'ú ínoh an lah deeyin. ³³ Fodaama ban, binaa d'ú hot iñcaama toohaa, ínohat an Kowukii bii deeyin, ya le'in halii. ³⁴ Mi wo''úuka ee kayoh; bi buwii wati kaanu béebbanaa, iñcaama tooh hay kilaak. ³⁵ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo múk.

Paamudii doᅇ ínoh besaa ěldúna leehanda

³⁶ - En loo iñaa aaw ga besaa wala wahtaa iñcaama laakohanda, ken ínohooa. Enndii malaakacaa ga asamaanda, ee enndii sah Kowukii. Paamudii doᅇ ínohwa. ³⁷ Iñaa laakee ga jamaanaa Noweeda hay kilaakis fodaama ga hayii Kowukii bii. ³⁸ Ndaga balaa músúmaa miyewinmaa Kooh towee, ma úulla buwaa ga jamaanaa Noweeda, buwaa enee ga kiñam na ki'an, ba pajohi, ba onohi towutaagaba kipañ

bi ga besaa Nowee aas gaalaa wiyaakwaada. ³⁹Buwaa, helba mossii ga kika' bi ga daa Kooh towoh mŭsŭmaa miyewinmaa ũulee buwaada, ma bayyaba bĕebba. Fodaama ban hayii Kowukii bii yahda kiman. ⁴⁰Le' bĕriinaa, yaal banak baa enu ga yooncaa, yĭinoo hay kibewu, yĭinooyaa foŋu.

⁴¹Beti banak baa en na ki'o' ga oraaraa, yĭinoo hay kibewu, yĭinooyaa foŋu.

⁴²Kon kaa neehat, ndaga dŭ inohoo besaa Ha'mudiigarŭu yah kihayda. ⁴³Inohat inii yii bi jof: binaa Ha'-kaan inohee wahtaa lok yah kihay kaanci ga wekdanaa, eneenaa ya neehoo, ya ũis kaanci fa pooku. ⁴⁴Kĕri tah, dŭ ban, waayukat, ndaga Kowukii bii hayan ga wahtaa dŭ fooganndii.

*Liiwukaa wo' ga loo sŭrgacaa banakbaada
(Lŭkkaa 12: 41-48)*

Yĕesu tĭkka ga an:

⁴⁵ - Kon bii yiida en sŭrgaa tookdin ha'-kaanci ee ya űnaaűin? Yĕri en yaa ha'-kaanci tĭkan ga fikii sŭrgacaagari, doo ya e'ba yaa en bĕeb inaa ya jom kiűamda binaa wahtaa le'aa. ⁴⁶Ya yewinin mŭu', sŭrgaama, binaa ha'-kaadaagari boyuk, laakki ga lĕgĕyaamanaa. ⁴⁷Mi wo''ŭuka ee kayoh; ha'-kaanci hayyi kitik ga dook incaa ya laakda tooh. ⁴⁸Wayee binaa sŭrgaa yibűni'yaama wo' ga helaagari an: «Ha'-kaanndoo kolukkii kihay», ⁴⁹bi tah, ya en ga kifeek bimooroomci sŭrga, ya en ga kiűam na kilaal rek na anoh-anohcaanaa, ⁵⁰ha'-kaadaa sŭrgaama hay kihay ga besaa ya

fooganndii na wahtaa ya ínohanndii. ⁵¹ Ha'-kaadaa hayyi kifeek doo' ciméeskí', ya wa'ti ińaa sek buwaa jófjófdukíða, daa kikodukoh na ki'úńoh síš yah kilaakða.

25

*Liiwukaa wo' ga loo oomaa-jowucaaa bi-
daańkaahbaada*

Yéesu liiwukissa buwaa an:

¹ - Kon Nguurii Kooħ ga dookða yah kimédírohu anee: enee oomaa-jowu bidaańkaah, ba bebpa lampucaagaba, ba ka'ta kitėebíluknee ha'-kílookkaa. ² Ga oomaa-jowucaama, biyėtúusbaa enussa bibo' bilóhóyí'-hel, biyėtúusbaa tesða enussa bilėekí'-hel. ³ Baa lohoyin helda bewussa lampucaagaba ee ba halaattii kibaydoh dúuleen*. ⁴ Wayee baa laakin helda sorussa dúuleen ga biteel, ba baydohha na lampucaagaba. ⁵ Ha'-kílookkaa hėewí'ta kihay, faf bėebba ba pėní'ukka, ba aawwa kineeh.

⁶ Ga leeloo wek, laakka koonakaa kelohuk didóolí' an: «Ha'-kílookkii hayin, meyat dı́ tėebílukki!» ⁷ Bėeb oomaa-jowucaama dalla kiyúuduku, ba baa waayuk lampucaagaba. ⁸ Oomaa-jowucaaa bilóhóyí'-helbaa wo'ussa bilėekí'-helbaa an: «Lampuciigarı́i cii yım, onattı́ ga dúuleeniigarúu.» ⁹ Bilėekí'-helbaa taasusaba an: «Ó'óo, mínukoo; ińii dı́ bayða dooyoorı́i narúu. Namat kika' ga toonohaa,

* **25:3** 25: 3 Waama, buwaa soree dúuleen ga lampucaagaba, kitaaluk.

dú lomi'nee haffúu.» ¹⁰ Baama nak karussa kilomnee dúuleen, ha'-kílookkaa hayohhaba fenoo. Oomaa-jowucaa pari'eeda taabussa na ha'-kílookkaa, ba aassa túuyaa cuuniin sėgílookfaa tofohudá, halaa lagussa. ¹¹ Ennda kiis, oomaa-jowucaa bíinoobaa le'ussa, ba baa bëytoh an: «Kiyaakii, kiyaakii, lėgísdaarii!» ¹² Wayee ha'-kílookkaa taassaba an: «Mi wo''úuka ee kayoh; mi ínohoorúu!»

¹³ Yéesu tíkka ga an:

- Kon kaa neehat, ndaga dú ínohoo besaa ee dú ínohoo wahtaa Kowukii bii hayanda.

Liiwukaa wo' ga loo súrɡacaa baahaybaa foñdusee kopa'da

Yéesu liiwukissa an:

¹⁴ - Ee ban Nguurii Kooh yah kimėdírohu na bo', yaa enee na kiyah kibaab. Ya bayya súr-gacaagari, ya dínkaandaba alalaagari, ¹⁵ yaa en béeb ínaa ya hatinda: yíinoo ya e'tari hanja'-wúrúus ciyétúus; yaa tík gada, kanak; yukaahayyaa, wíinoo. Ya yaa yah kibaab.

¹⁶ Yaa e'see hanja'-wúrúuscaa ciyétúus-caada dalla kika', lėgėyya ga koparaa bi ya laakka hanja'-wúrúus ciyétúus ciliis. ¹⁷ Yaa e'see kanakcaada, ka'ta, tummba fodaama ya laakka kanak ciliis. ¹⁸ Wayee yaa e'see hanja' wíinoo donda, ka'ta acca non ga kakay daakka koparaa ha'-kaanci ga. ¹⁹ Tíkka ga ínaa maañ, ha'-kaadaa súrɡacaa meyooha kibaab. Ya baylukkaba ki'ínoh yaa en béeb ínaa ya tum ga koparaada. ²⁰ Súrɡaa e'see hanja'-wúrúuscaa ciyétúuscaada hayya,

deeyca, meydohha hanja'-wúruus ciyétúus ciliis, wo''a an: «Kiyaakii, fu ereeroo hanja'-wúruus ciyétúus. Mi lĕgĕyya ga. Uuna, ciyétúus ciliis cee.» ²¹ Ha'-kaadaagari wo''ari an: «Waw guureway, fu súrğa yijófi' ee fu go'. Fu enin go' ga ińaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kinebluk na ha'-kaanfu.» ²² Súrğaa e'see hanja'-wúruus kanakda hayya, deeyca meydohha kanak ciliis, wo''a an: «Kiyaakii, fu ereeroo hanja'-wúruus kanak. Mi lĕgĕyya ga. Uuna, kanak ciliis cee.» ²³ Ha'-kaadaagari wo''ari an: «Waw guureway fu súrğa yijófi' ee fu go'. Fu enin go' ga ińaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kinebluk na ha'-kaanfu.» ²⁴ Lĕehi'ta súrğaa e'see hanja'-wúruus wiinoo dońda hayya, deeyca wo''a an: «Kiyaakii, mi inoheera an fu bo' yisúwi' ga keeń: fu píiki daa fu sokkii ee fu nĕgírohi daa fu faa'tii. ²⁵ Mi niikee hen, kĕri tah mi acca ga kakay mi daakka kopariigaraa ga. Uuna, fu laasin yenfu.» ²⁶ Ha'-kaanci taassari an: «Fu súrğa yibóni' ee fu sagoh-coonu. Fu inoheera an mi píiki daa mi sokkii ee mi nĕgírohi daa mi faa'tii. ²⁷ Fu jomee kiwútiroh hĕelisiigoo hen. Eneenaa mi hayaa, mi laaswa na ińaa wa límfa.» ²⁸ Ha'-kaadaa wo''a súrğacaagari an: «Diima, te'at hanja'-wúruusumgari dú e'wa yum bay cidaankaahda. ²⁹ En ki'ena, baa laakin hay kibaatdu bi ya dóoyi' sĕk, wayee baa laakoo, ki'ińkaa ya bayda sah hay kite'u. ³⁰ Súrğuma laakoo jerińda jafatti ga fooh, ga

ñúusaa, daa kikodukoh na ki'úñoh síš yah kilaakda.»

Atti'aa mēēñjohda

Yéesu tíkka ga an:

³¹ - Bērínaa Kowukii bii taaban na malaaka-caagari béebba, ya hay ga d'uuy ndamaagari-naa, ya hay kiyuŋ ga baŋ-buuraagari. ³² Béeb heetcii hay kihídírukohu ga fíkíici. Lēehíraa, ya hēgísoh buwii kom kanak fodaa daa níroh hēgísohi baal na pe'da. ³³ Buwii júwinda, ya hanohi'ba yah-ñaabaagari ee bii júwussiida ya hanohi'ba yah-segaagari. ³⁴ Fodaama, Buuraa hay kiwo' buwaa hanohhi yah-ñaamda an: «Dú bii Paammboo barkeelinda, hayat dú beš inii dú jom kilam ga nguurii waayukduseerúu ga inaa öldúna saksee bi watida. ³⁵ Mi yaaweera, dú onndaroo mi ñammba. Mi píleera, dú onndaroo mi annda. Mi eneera sagac, dú dapparoo. ³⁶ Mi teseeda dúŋ, dú ekkaroo kúltí. Mi dúukooleera, dú hayyaroo kihaltuk. Mi lanseera ga kasu, dú hayyaroo kiwaak.» ³⁷ Fodaama buwaa bijúwí'baa hayyi kitaas an: «*Ha'mudii, dí hoteeraa kera lak fu yaawin, dí onndaraa fu ñam? Dí hoteeraa kera lak fu pílin, dí onndaraa fu an? ³⁸ Dí hoteeraa kera lak fu sagac, dí dapparaa? Dí hoteeraa kera lak fu tesin dúŋ, dí ekkaraa kúltí? ³⁹ Dí hoteeraa kera lak fu dúukoolin wala fu laguunun ga kasu, dí hayyaraa kiwaak?» ⁴⁰ Buuraa hayba kitaas an: «Mi wo''úuka ee kayoh; kotaa en béeb, waa dú moseera kidímal yíinoo

ga buwiigoo bii wěñ kijutuutda, mi yěrí dŭ tumdeeka.»

⁴¹ Lēehíraa Buuraa hay kiwo' buwaa hanohhi yah-seŋda an: «Úsaayatoo, dŭ bii KooH cojinda. Aawat kiwiikaa yímoo taa' fetdusee Seytaani ya na malaakacaagarida!

⁴² Mi yaaweera ee dŭ onndiiroo mi ñam. Mi píleera ee dŭ onndiiroo mi an. ⁴³ Mi eneera sagac ee dŭ dappiiroo. Mi teseeda dúŋ ee dŭ ekkiiroo kŭltí. Mi dŭukooleera, mi lanseera

ga kasu ee dŭ haltukkiiroo.» ⁴⁴ Baama ban, hayyi kitaas an: «Ha'mudii, dí hoteera kera lak fu yaawin wala lak fu pílin, wala lak fu sagac, wala lak fu tesda dúŋ, wala lak fu dŭukoolin, wala lak fu laguunun ga kasu ee dí dímalliiraa?»

⁴⁵ Buuraa hayba kitaas an: «Mi wo''úuka ee kayoh; kotaa en béeb, waa dŭ sageera kidímal yíinoo ga buwii bii wěñ kijutuutda, mi yěrí dŭ sandeeka kitumi' ban.»

⁴⁶ Fodaama, buwaa baama hay kibayu ga ngee'caa leehoo taa'da, ee buwaa júwinda bayu ga kipeskaa leehoo taa'da.

26

Sarahohcaa na jégíroh-waascaa pokohussa Yéesu nof

(Marka 14: 1-2; Lúkkaa 22: 1-2; Saŋ 11: 45-53)

¹ Ga waa Yéesu lēehí'ta kiwo' iñcaa ya waa-ree buwaa kelohda, ya wo''a tēelíbéecaagari an:

2 -Dú ínohin an tes ga bes kanak feetii Paakii le', ee Kowukii bii hay kitíku ga yah buwii sagoh naríða, ka daayu ga kuraa.

3 Wiima lak Sarahohcaa biyaakbaa na yaak-
caa yaawú'caa hídírukohuunun ga kaan
Kayíf, ha'-kaadaa sarahohcaa biyaakbaa, 4 ba
júwohha ga ki'am Yéesu ndaŋ, ee ken yéegoo,
ba aplukki. 5 Ba wo''a nak an:

- Du hanatka kitum ga besaa feetaa, enndi-
ikanaa iñaama hay kihaydoh coow wiyaak ga
duuy buwii.

*Laakka betifaa íf la'koleñ ga hafaa Yéesu
(Marka 14: 3-9; Saŋ 12: 1-8)*

6 Daa Yéesu enee ga dēkaa Bétaní ga kaan
Simon yaa gaana'eeda, 7 laakka betifaa hay
gari, bay kujúlúnkaa hēwrohu atohaa wo'u Al-
bataa* ee ja líifin na la'koleñ wiséerí'. Betifaa
íiffa la'koleña ga hafaa Yéesu, lak yaama yaa
ñam. 8 Daa tēlibéecaa hotee iñaama, ba
aylukka, ba baa wo' an:

- Kiyasohkuma jeriñ ya? 9 Bo' míneerawa
moos kitoon kopa' wiyewin, wa dímalohu ndu-
ulcii!

10 Yéesu ínohha iña ba wo'da, ya wo''aba
an:

- Dú sodaloh betifii ya? Iñii ya tumi'tooda
jekin. 11 Nduulcii, d'ú bii naba besaa en béeb☆,
wayee mi, mi yahhii narúu ki'en dii besaa en
béeb. 12 Betifii leef la'koleñ ga faanfigoonaa,

* 26:7 26: 7 Albataa' atoh wiséerí' waa buwaa bewee
kihēwíroh kaas, tataa na ciliis. Wa newin kilēgēyoh.

☆ 26:11 26: 11 Malkat Dēteronom 15: 11.

ya tumka kiwaayuk loyaagoo†. ¹³ Mi wo''úuka ee kayoh; ga daa Hewhewii winéwí'wii wii mín kiyéegalohu ga öldúna tóoh, inii betifii fii tumda hay kibéestíru, ee buwaa hayyika kiníindísukoh.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

¹⁴ Waa ennda da, yíinoo ga bidaaŋkaah na banakbaa, ee ya teeku Yúdaa Iskariyot, ka'ta ga sarahohcaa biyaakbaa, ¹⁵ ya wo''aba an:

- Mi tík Yéesu ga yahhúunaa d'ú fayanndoo hín na? Sarahohcaa biyaakbaa kídussa hanja'-hëelís cidaaŋkaah-kaahay‡, ba e'tari. ¹⁶ Inaa aboh ga wahtaama, Yúdaa yaa heel besaa ya jekelukan bi ya mín kitík Yéesu ga yahba.

Yéesu ñammba cuuniínfaa Paakaa na tēelíbéecaagari

(Marka 14: 12-21; Lúkkaa 22: 7-14,21-23; Saŋ 13: 21-30)

¹⁷ Ga besaa deß ga feetaa ñamsi mbúurúcaa laakoo lëwíi'da, tēelíbéecaa Yéesu hayussa, ba meekissari an:

- Fu waa' gada dí waayukdineeraa ñamahii Paakii?

¹⁸ Yéesu taassaba an:

- Karat teeraa ga díw, d'ú wo''i an: «Jëgírohii wo' an: "Wahtiigoo le'in ee mi yah

† **26:12** 26: 12 Waama yaawú'caa baahkohseera kileef faraafcaa buwaa kaaninda na enaama ci'eeñlaat doo ca mín kimaañ ga daa ca acuda ee ca yasukohoo. ‡ **26:15** 26: 15 Hanja'-hëelís cidaaŋkaah-kaahay fërí en cadamfaa Yúdaa toonee Yéesuda ee enin koparaa yewinndii dara. Ñaamcaa waama faysee inaa hinda ga ñiin.

kipaakoh§ kaanfu, mi na tēelíbēeciigoo”.»
 19 Tēelíbēecaa tumussa iñaa Yéesu nakeebada,
 ba waayukka Paakaa. 20 Ga noh-soosaa, Yéesu
 yuṅga kiñam na tēelíbēecaagari bidaaṅkaah
 na banakbaa. 21 Lak ba baa ñam, ya wo''aba
 an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; yíinoo garúu hayyoo
 kitoon☆.

22 Tēelíbēecaa, keeñba leehha ga tak, ba baa
 meekissi yíinoo yíinoo an:

- Ha'mudii, mi yēríne?

23 Yéesu taassa an:

- Yii bok naroo ki'ek yah ga kankiida, yērí
 yahhoo kitoon. 24 Kowukii bii kii ga waas
 kikaan fodaa daa Kēyítfaa wo'ka garida, wayee
 massa baa yaama yah kitoon Kowukii biida.
 Baama límséeríinaa, iñaama gēnee gari.

25 Yúdaa, yii toon Yéesuda meekissari an:

- Jégírohii, mi yēríne?

Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka!

*Cuunínfaa fisela'ífaa Yéesu ñam na
 apotaa'caagarida*

*(Marka 14: 22-26; Lúkkaa 22: 15-20; 1
 Korenti 11: 23-25)*

26 Yéesu beḅpa mbúurú lak ba baa ñam, ya
 gērēmmba Kooh, lēehí'ta ya weellawa, e'tawa
 tēelíbēecaa, wo''aba an:

- Bewat dú ñam, iñii yii faanfigoo fērí!

§ **26:18** 26: 18 Paakaama wērí en feetaa yaawúu'caa
 tumee ga waama mandarga meyaagaba ga kúlkaa Esíptida.

☆ **26:21** 26: 21 Malkat Kañcaa 41: 10.

27 Lēehí'ta ya beɓpa kaas-biiñ, ya gërēmmba Kooh, lēehí'ta ya e'tawa tēelíbēecaa, wo''aba an:

- Anat ga dú béebpúu, 28 ndaga iñii yii ñífiigoo wërí, ñífi pok kifiliimunkiigarúu na Koohda☆, ee wa aamdu bo' biyewin doonaa ba bayalu baakaa'caagaba.

29 Mi wo''úuka, aboh ga wati, mi ansisoo anahii wii meyoh ga kedik-biiñda bi ga besaa mi anan narúu biiñaa wi'aswaa ga Nguuraa Paammbooda.

30 Waa ennda da, ba yeekka yeek-Kañcaa*, lēehí'ta ba ka'ta tēgēlaa Ólíwíyéecaa.

*Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk
(Marka 14: 27-31; Lúkkaa 22: 31-34; Saŋ
13: 36-38)*

31 Waa ennda da, Yéesu wo''a tēelíbēecaa-gari an:

- Ga wekii wati, béebpúu dú hay kinúp dú foñjoo. En ki'ena, bíduunun ga Kēyítfaa an: «Mi hay ki'ap níirohaa, ee baalcaa yopaa hay kitasaarukohu.»

32 Yéesu tíkka ga an:

- Wayee binaa mi mílísaa, mi hayyúu kidēwíruk Gēlílée.

33 Pee' dallari kiwo' an:

- Luu enee an buwii tesda tooh hay kinúpu foñussa, mi, mi núpoo mi foñjaa.

34 Yéesu taassari an:

☆ **26:28** 26: 28 Malkat Eksoot 24: 8; Yéremíi 31: 31-34.

* **26:30** 26: 30 Kañcaa 115-118 cērí daanee kiyeeku binaa cuuníinfaa tumsi ga Paakda leeh kiñamunaa.

- Mi wo''aaka ee kayoh, ga wekii wati don sah, bi siik-pabu kodaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

³⁵ Wayee Pee' wo''ari an:

- Mi taasukoora múk, luu enee an mi joman kikaan naraa.

Tēelíbēecaa béebba dalla kiwo' fodaama.

*Yéesu kíimmba Paamci ga Getsemanee
(Marka 14: 32-42; Lúkkaa 22: 39-46)*

³⁶ Wa ennda da, Yéesu na tēelíbēecaagari karussa dekataa wo'u Getsemanee†, ya wo''a tēelíbēecaagari an:

- Yugat dii, mi paaf fíkí kíkíim Kooh.

³⁷ Ya bayya Pee' na towutaa Sebedee tanaktaa, ba taam nari. Keeñci dalla kileeh, ya yēcírukka fíw. ³⁸ Ya dalla ba kiwo' an:

- Keeñjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii naroo ee kaa neehat.

³⁹ Ya ka'ta bi ga fíkí, ya yí'a, yíppa púk kakay, yaa kíim Kooh an: «Buba, en lak mínukinaa, úsaaydaa kaas-coonii wii garoo. Wayee hanat ki'en fodaa daa mi waa'da wayee enat fodaa daa fu waa'da.»

⁴⁰ Ya sooffa ga tēelíbēecaa baahaybaa, ya laakka ba baa neeh, ya wo''a Pee' an:

- Kon dú mínndii kiwíisoh luu enee sah wahtu wíinoo, waa dú yugan narooone? ⁴¹ Kaa neehat ee kíimat Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa Seytaani. 'Bo' daal, keeñaa waarin wayee faanfaa tookkii.

---

† **26:36** 26: 36 Getsemanee waa' kiwo' ga ki'Arameyee «dipooyaa' dúuleen».

⁴² Ya úsaaysissaba kotaa kukanakkaa, ya yaa kíim Koooh anee: «Buba, en lak kaas-coonii wii mínoo kipaaf, ee an mi jomwa ki'an henaar, kon ińaa fu waa'da laakat.»

⁴³ Ya soofissa gaba, ya laakkaba baa neeh ndaga lak hascaagaba abin pėnı. ⁴⁴ Ya fońis-saba daama, ya úsaayissa daa karam, ee kotaa kukaahaykaama, ya yaa kíim na wo'eencaa caca. ⁴⁵ Waa ennda da, ya soofissa ga tēelı́bée-
caa, ya wo'aba an:

- Dú bii lıs kineeh na ki'ıkaruke? Wahtii le'in kimma, Kowukii bii kii yah kitıku ga yah tumoh-baakaa'cii. ⁴⁶ Kolkat, du yee! Malkat yii yahhoo kitoonda yii deey.

Yéesu abussa

(Marka 14: 43-50; Lúkkaa 22: 47-53; Sań 18: 3-12)

⁴⁷ Lak Yéesu yaa lıs kiwo', Yúdaa Iskariyot yaa bok ga tēelı́bée-
caa bidaańkaah na banakbaada dalla kile'. Laakka bo' biyewin baa taam nari, bayuunun kalaş, na doo'. Sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa bėrı woseeba.

⁴⁸ Yii on Yéesu bııńda eree buwaa lėdı' an: «Baa mi yah kifuunda yėrı ya, abatti.» ⁴⁹ Daa Yúdaa le'ee, ya dalla kideey ga Yéesu wo'ari an:

- Hóowıra Ha'mudii! Ya dalla kifuun Yéesu.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Fiilii! İńii haydohhaada tumaari.

Waa ennda da, buwaa taam na Yúdaada deeyussa, tıkussa yah ga Yéesu, abussari.

51 Ga dĕkataama, ga buwaa taabee na Yĕe-suda, yĭnoo dalla kidol kalabfaagari, tĭppafa sŭrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa biyaakbaa, baydohha nofaa. 52 Wayee Yĕesu wo''ari an:

- İkaa kalabfiigaraa ga huuwii, ndaga baa fu dĕk ga kibewi' bo' kalab bĕeb kalab apanndaa. 53 Hanaa fu inohoo an mi minin kikiim Paamm-boo dimal ee ga saasi ya wosohhoo malaakacaa weñ bijŭnni-daanĕkaah-kanak (20.000)‡, ba heñohi'toone? 54 Wayee baanaa inaa bĭdu ga Kĕyıtfaada tuman na bi wa mat? En ki'ena, fa wo'in an tóoh jomda kilaakoh.

55 Waa ennda da, Yĕesu wo''a mbooloomaa an:

- Mateera ga dú hayyoo ki'am, dú taam na kalabĕii na doo'cii, man na buwaa dawuk tumoh-kofeele? Mi enee ga Kaanfaa Kooh besaa en bĕeb, mi jĕgırohi ee dú mossiiroo ki'am. 56 Wayee inii yii bĕeb laakin doonaa inaa sĕldiiga-Koohcaa wo'ee, bĭdussa ga Kĕyıtfaada, mat.

Waa ennda da, tĕelĭbĕecaa bĕebba foñussari baa nŭp.

Yĕesu bayussa ga fĭkii atti'ohaa

(Marka 14: 53-65; Lúkkaa 22: 66-71; Saŕ 12: 13-14,19-24)

57 Buwaa abee Yĕesuda bayussari kaan Kayif, ha'-kaadaa sarahohcaa biyaakbaa, ga daa jĕgıroh-waascaa na yaakcaa hídırukohseeda. 58 Pee' yaa taabukki

‡ **26:53** 26: 53 Malaakacaa enee mbooloo malaaka cidaanĕkaah na kanak (12): mbooloomaa en bĕeb le'in bo' bijŭnni-wiinoo bi ga jŭnni-yitniinoo.

di'úsaayí' bi ga hĕtaa kaanfaa sarahohaa yiyaakyaa kuliyukda. Ya aassa bi ga dūuy, ya yuŋga na sŭrgacaa ki'ínoh daa iñaama mĕeñjohanda.

⁵⁹ Sarahohcaa biyaakbaa na béeb buwaa bok ga paanaa yaawú'caa wiyaakwaada, baa heel wo'eenaa ba pokdan Yéesu bi ba mínndi ki'apluk. ⁶⁰ Wayee ba hottii, hídaa daa bo' biyewin hayseera daama kipoki'ti kiwo'da. 'Bo' banak mĕeñjohha kihay, ⁶¹ wo'ussa an:

- 'Bii yii wo' an: «Mi mínin kipook Kaanfaa Kooh, mi tuukirisfa ga bes kaahay.»

⁶² Ha'-kaadaa sarahohcaa kolukka wo''a Yéesu an:

- Fu taasoo dara ga iñii buwii bii yamm-baadane?

⁶³ Wayee Yéesu taassii. Ha'-kaadaa sarahohcaa meekissari an:

- Ga Kooh yii laak kipesda, wo''aarii ati fu yĕri en Kiristaanii, Kowukii Kooh.

⁶⁴ Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka. Ee sah mi wo''úu an, iñaaboh diima, dú hay kihot Kowukii bii yuŋ, hanoh yah-ñaabaa Kooh yii wĕñ béeb doolida, ee dú hayyi kihot ga dūuy yaayeelcii asamaan, ya yoosuki[☆].

⁶⁵ Daama, Ha'-kaadaa sarahohcaa da'ta kúlticaagari ndaga ki'ayluk, ya wo''a an:

- 'Basin Kooh! Du enohis seedi ya? Béebpúu dú keloh ga, basin Kooh. ⁶⁶ Dú ínoh ya ga?

'Ba taassa an:

- Yii kay, jom ki'apu hen!

☆ 26:64 26: 64 Malkat Kañcaa 110: 1; Dañeel 7: 13.

⁶⁷ Waa ennda da, ba aawwari kitoos ga fíkíi, ba baa dúukisohhi, b́íinoo baa mútti pa'caa, ⁶⁸ ba baa wo''i an:

- Fu Kiristaanii, líiruka, wo'aaríi bii feekkaada?

Pee' taasukka Yéesu

(Marka 14: 66-72; Lúkkaa 22: 56-62; Saŋ 18: 15-18,25-27)

⁶⁹ Pee' nak, lak ya yuŋga ga fooh, ga h́etaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa, laakka śuruga yibeti yaa deey gari, wo''ari an:

- Fu ban fu enee na Yéesu, baama d́ek Ǵelíléeda!

⁷⁰ Wayee Pee' taasukka ga fíkíi b́éeb, wo''a an:

- Mi ínohoo íinii fu waa' kiwo'da!

⁷¹ Ĺeehí'ta, ya kolukka yaa yah bak hal-kaadaa. Laakka śuruga yiliis yibeti yaa hotti, wo''a buwaa enee daamada an:

- Bii yii enee na Yéesu Nasareet!

⁷² Pee' waatukka, taasukissa an:

- Mi ínohoo baa yaama!

⁷³ Ennda kiis, buwaa enee daamada deeyussa gari, wo''ussari an:

- Fu ban, fu joman kibok gaba, ndaga dii fu wo'ida teewohin ga dii fu meyohda.

⁷⁴ Daama, Pee' ennda ga kicojuk na ki-waatuk, ya taasuka an:

- Mi ínohoo baa yaama!

Ga saasi siik-pabaa konnda. ⁷⁵ Pee' níindí-sukka ínaa Yéesu wo'eeri an: «Bi siik-pabu kooda, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» Pee' dalla kimey yaa koduk mooncaa leehoo.

27

Yéesu bayussa ga fíkí Pílaat

(Marka 15: 1; Lúkkaa 23: 1-2; Saŋ 18: 28-32)

¹ Ga kímaa cuut, sarahohcaa biyaakɓaa na yaakcaa yaawú'caa, béebɓa hídohusa ki-malak daa ɓa tuman bi ɓa apluk Yéesu. ² Ba ɓaŋlukkari, ɓa bayyari, ɓa tíkkari ga yah Pílaat gúwernëeraa.

Kikaankaa Yúdaa
(Tumeen 1: 18-19)

³ Ga waa Yúdaa, yaa toonee Yéesuda, ínohha an Yéesu tíkuunun kikaan, ya récukka íña ya tumeeda, ya ka'ta ga sarahohcaa biyaakɓaa na yaakcaa dëkaa ki'íkɓa hanja' hēelíscaa cidaaŋkaah-kaahaycaa ɓa fayeerida. ⁴ Ya wo''aɓa an:

- Mi tumin baakaa' ndaga mi erohin ɓaa tummbii dara, ya apunee.

Ba taassari an:

- Waassíi wíinoo gaa ga! Fu yëri ínoh!

⁵ Yúdaa jaffa koparaa ga duuy Kaanfaa Kooh, ya meyca, ya ka'ta kipokuk ní' ga koonakaa ya harukka. ⁶ Sarahohcaa biyaakɓaa balawussa koparaa, ɓa wo''a an:

- Koparii wii jomoo ki'atukohu na wii Kaanfii Kooh ndaga wa lomohsee níif bo'.

⁷ Ba hídohha, ɓa júwohha ga kibeɓ koparaa, ɓa lomohwa yoonaa «hēwíroh-kataanaa.» Ga yoonama, ɓa enohwa kimín ki'ac buwaa en sagac ga dëkaada, binaa bo' kaan gabanaa. ⁸ Këri tah bi ga wati

yoonaama baysi “yoonaa ñífaa”. ⁹ Fodaama iñaa Yéremíi, seldíiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an: «Ba bebpa hanja'-hēelíscaa cidaaṅkaah-kaahaycaa, ee wērí en cadamfaa bu-Isarayeel tookee kifay garida, ¹⁰ ba ekkaca ga kilom yoonaa “hēwíroh-kataanaa” fodaada Ha'mudii nakeerookaḍa.»

Yéesu bayussa ga Pílaat, gúwernēeraa

(Marka 15: 2-5; Lúkkaa 23: 3-5; Saṅ 18: 33-38)

¹¹ Waa ennda ḍa, Yéesu bayussa ga fíkíi gúwernēeraa, yaama meekissari an:

- Fu yērí en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo'ka.

¹² Wayee ya taassii dara ga iñcaa sarahohcaa biyaakḍaa na yaakcaa yaawúu'caa yabeerida.

¹³ Pílaat wo''ari an:

- Iñcii fu yabu béebcaḍa, fu kelohincane?

¹⁴ Wayee Yéesu taassiiri ga wínoo gaca. Iñaama jaahalla gúwernēeraa lool.

Yéesu tíkussa kikaan

(Marka 15: 6-15; Lúkkaa 23: 13-25; Saṅ 18: 39-19: 16)

¹⁵ Ga feet Paakaa en béeb gúwernēeraa méyí'ba ḍo' yínoo ga ḍuwaa abu ga kasuḍa, yaa mbooloomaa waa'ḍa. ¹⁶ Waama lak laakin ḍaa abu ga kasu, ya teeku Barabaas ee béeb ínohinndi. ¹⁷ Pílaat meekissa mbooloomaa hídirukohee daamaḍa an:

- 'Dú waa' mi méyí'túu Barabaasoo Yéesu yii teeku Kiristaaniida?

¹⁸ En ki'ena, Pílaat ínoheera an ki'iñaan tah ba haydohha Yéesu gari.

¹⁹ Betici wosohha gari, wiima lak ya yii yuŋga ga daa atti'ohsida, kiwo''i an: «Watukaa ki'ek haffu ga loo buyum yi-jófi'yuma, ndaga wekama mi heeyin gari ee mi sodeera lool ga heeyaa.»

²⁰ Sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa sorussa buwaa nof, ba meekis Pílaat ya meydohi'ba Barabaas ee ya apluk Yéesu. ²¹ Wayee Pílaat meekissa mbooloomaa an:

- Yiida ga buwii banakbii bii yëri dú waa' mi méyítúu?

Ba taassa an:

- Barabaas!

²² Pílaat meekissaba an:

- Kon Yéesu yii teeku Kiristaaniida mi tuman-ndi na?

Béebba taassa an:

- Daayaari ga kuraa!

²³ Wayee Pílaat meekisissaba an:

- Ya tum ya yibóní'?

Wayee ba baa wěñ kifip didóolí' an:

- Daayaari ga kuraa!

²⁴ Ga waa Pílaat ínoh an ya mínoo dara ga, ndaga coowaa waa wěñ kibaatuk, ya heella músú, buuñukka ga fikíi mbooloomaa, ya wo''a an:

- Duuroo wínoo gaa ga ñífii bii yii; dú bëri ínoh.

²⁵ Béeb mbooloomaa taassa an:

- Ee laa wa kípukat ga haffii na d'ook towuti-igaríi.

²⁶ Waa ennda ɗa, Pílaat méyí'taba Barabaas, lēehí'ta ya ríplukka Yéesu, ya erohhari ki-daayunee ga kuraa.

Soldaa'caa baa ñaawal Yéesu
(*Marka 15: 16-20; Saŋ 19: 2-3*)

²⁷ Waa ennda ɗa soldaa'caa gúwernëeraa paafdohha Yéesu ɗuuy kaanfaa gúwernëeraa, ɓa nēgírohha soldaa'caa fodaa gabaɗa béebɓa, ɓa wíllari. ²⁸ Ba ɗolla kúltícaagari, ɓa ekkari kúltí filiis fiyo'oh cor*. ²⁹ Ba te'ta iñaa man na baanu-buu' ee teru na lúp, ɓa ekkariwa ga hafa. Ba e'tari doo'-barah ya ammba ga yahaa ñaabaa, lēehí'ta ɓa yí'a ga fíkíci, ɓa ñaawalsohi:

- Pesa buurii yaawú'cii!

³⁰ Ba ɓa toossi, ɓa te''a doo'-barahaa, ɓa ɓa feekkiwa ga haf. ³¹ Ga waa ɓa lēehí'tari kiñaawalsoh, ɓa ɗolla kúltífaa fiyo'ohfaa, ɓa ekissari kúltícaagari, lēehí'ta ɓa ɓayyari ki-daayunee ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa
(*Marka 15: 21-32; Lúkkaa 22: 26-43; Saŋ 19: 17-27*)

³² Ga waa ɓa en na kiyahɗa, ɓa hídukohha na ɓo' yiyaal yaa ɗēk teeraa Síreen ee teeku Simoŋ. Ba gítínndari kiníkuk kuraanaa Yéesu yah kidaayohuda. ³³ Ba ka'ta bi ga ɗekataa wo'u Golgotaa, wērí en «loon-haf». ³⁴ Ba e'ta Yéesu biiñaa atukohu na enaama yi'ëeyí' en

---

* **27:28** 27: 28 Kúltí fiyo'oh cor Iñaa man ɗa kiyo'oh teewoh mandarga buu' na ndamaagari.

fan gít. Daa ya yoohee biiñaa, ya saŋgawa ki'an. ³⁵ Ba daaycari ga kuraa, ba yíphaha tidoo' kiwaroh kúltícaagari. ³⁶ Lēehí'ta ba yuŋga daama, ba baa watukki. ³⁷ Ba daayca kuhaanga tíimmba hafa Yéesu kiteewoh iñaa tah ya apuɗa. Ba bínnda ga an: «Bii yii yērí en Yéesu buurii yaawúu'cii.» ³⁸ Ba daayca ban ga yahaaci tumoh-kofeel banak: yii hanohhari yah-ñaam, yíinoo ga yah-seŋ.

³⁹ Buwaa kooree daama baa paafɗa, baa kékít haf, ⁴⁰ ba baa bassi an:

- Aca! Fu yii fu wo' an fu yah kipook Kaanfaa Kooh ee fu tawahisfa ga bes kaahayɗa, somaa haffu. En lak fu en Kowukii Koohaa, yoosukaa ga kuraanii!

⁴¹ Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa na yaakcaa yaawúu'caa ban, baa ñaawalsohhi, baa wo' an:

⁴² - Ya somin buwaa bíinoo ee ya mínoo hafci kisom. An yērí en buurii bu-Isarayeele? Kon ya yoosukat diima-diima ga kuraanii dí hot, dí gēm gari. ⁴³ Ya tíkee yaakaa'ci ga Kooh. En lak Kooh keeñukinndinaa, ya músalatti diima ndaga yērí wo' an ya Kowu Kooh.

⁴⁴ Bi ga tumoh-kofeelcaa banakbaa daaysee ga kuraanaa foda garida baa bassi fodaama ban.

Kaanaa Yéesu

(Marka 15: 33-41; Lúkkaa 23: 44-49; Saŋ 19: 28-30)

⁴⁵ Ga wahtaa nohaa tuuk ga dookɗa, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh ñúussa kērúus ga

kúlkaa tóoh. ⁴⁶ Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa kiyaak an:

- Élí, Élí, lema sabaktani? (Wèrí en an: «Koohyiigoo, Koohyiigoo, iñii tah ya fu foñ-joo?»)

⁴⁷ Ga buwaa enee daamada, laakka buwaa daa ba keloheeri, ba dalla kiwo' an:

- Ya yii bay Ili!

⁴⁸ Yíinoo gaba dalla kifool, bebpa epos, pokkawa ga siñdaa doo', ñoonndawa ga bini-iga', e'ta Yéesu ya duuywa. ⁴⁹ Buwaa bíinoo nak baa wo' an:

- Íisat rek du malak ati Ili hayyi kihay kisom ati na!

⁵⁰ Wayee Yéesu lesissa koonaa kiyaak, ya lëehdukka.

⁵¹ Ga wahtaama, rídóonaa wiyaakwaa pok-see ga Kaanfaa Kooh, kún ðekataa wëñ kisel-la'da dalla kida' kom kanak, aboh dook bi ga kakay. Kakayfaa faa yëngëluk, atohcaa caa bëlgískoh. ⁵² Loy ciyewin lëgísukka, faraaf bo'-Kooh ciyewin mílissa ga buwaa kaaninda. ⁵³ Ba tessa da bi ga daa Yéesu mílisohta, ba baa han ki'aas Yéerúsaleem, teeraa wisela'í'waa, ba feeñukka ga bo' biyewin.

⁵⁴ Soldaaraa kuliyuk ga bo' bitéemée' ga heñda, na buwaa taabee nari kiwatuk Yéesuda hotussa daa kakayfaa yëngëluda na iñcaa laak caama, ba tíitta lool, ba baa wo' an: «Kayoh-kayohda, bii yii enee Kowu Kooh!»

⁵⁵⁻⁵⁶ Beti biyewin enee daama, ceelussa palah baa malak. Mèrí-Malleen, Mèrí eew Saak na Yoseef na eew towutaa Sebedee. Beticaama

bĕrĭ meyohee na Yĕesu gohaa Gĕlĭlee ee ba toputu'iri.

Yĕesu bayussa loycaa

(Marka 15: 42-47; Lúkkaa 23: 50-56; Saŋ 19: 38-42)

⁵⁷ Ga noh-soosaa bo' yilĕeki'-alal, yaa dĕk Arimatee ee teeku Yoseef, hayya. Ya bokee ga tĕelĭbĕecaa Yĕesu ban. ⁵⁸ Ya ka'ta ga Pĭlaat, ya meekissari faraaffaa Yĕesu. Pĭlaat nakohha ya erufa. ⁵⁹ Yoseef bebpa faraaffaa, múullafa ga pĭis perkaal wi'as mac. ⁶⁰ Ya faanneerafa ga loy wi'as waa ya yotdee hafci ga atoh, ya pĭrgĭnnda atoh wiyaak ga kúuwkaa loyaa, ya yaa yah. ⁶¹ Mĕrĭ-Malleen na Mĕrĭ yaa yĭinooyaa lak ba yugin, jaanohuunun na loyaa.

Baa watukee loyaa Yĕesuda

⁶² Ga kooh-wiisfaa tĭk ga besaa waayukaa Sabatda, sarahohcaa biyaakbaa na Fĕrĭsiyeenĕcaa hayussa ga Pĭlaat. ⁶³ Ba wo''ari an:

- Kiyaakii, dí níindísukin an baa yaama wo'oo kayohda, wo'eera lak ya yaa lĭs kipes an: «Tĭk ga bes kaahayaa mi hay kimĭlĭs», ⁶⁴ kon ebilaa bibo' ba watuk loyaa dii bi ga bes kaahay. Enndiikanaa tĕelĭbĕecaagari mínin kĭkaru ba lok faraaffaa, ba wo' buwii an: «Ya mĭlĭsin ga buwaa kaaninda.» Ee baanaa sabohfii tĭkan gada weňan fidewaafaa kiyak.

⁶⁵ Pĭlaat taassaba an:

- Soldaa'cum booma, bayatba, dú watuki' haffúu loyaa daa dú waa'.

⁶⁶ Ba ka'ta kimalak ga daa loyaa manda, ba tummba lĕdí' ga atohaa lanwada doonaa baa

le' ga tóoh bo' ínoh. 'Ba foñnja soldaa'caa daama, ßaa watukwa.

28

Yéesu mílissa ga kikaankaa

(Marka 16: 1-10; Lúkkaa 24: 1-12; Saŋ 20: 1-10)

¹ Teel ga kímáa dímaasaa, lak besaa Sabat paafin, Mërí yaa dëk Makdalaada na Mërí yaa yíinooyaa, karussa kimalaknee loyaa Yéesu.

² Kakayfaa dalla kiyëngëluk didóolí', laakka malaakaa Kooh yoosukoh asamaan, ya pírgín-nda atohaa wiyaakwaa lagohsee loyaada, ya yuŋga ga dook gaa.

³ Ya mannda na melic kilee', kúltífaagari yaanaawwa ðer fan perkaal. ⁴ Buwaa watukee loyaada, tíitussa bi ßaa kaanan. ⁵ Wayee malaakaa wo''a beticaa an:

- Kaa tíitat, mi ínohin an dú raas Yéesu yaa daaysee ga kuraanaada. ⁶ Ya enissii dii. Ya mílisiin fodaa ya wo'eekada. Hayat gii, dú malak dii ya faanseedá. ⁷ Gaawat kika', dú wo'nee tēelíbéecaagari an: Yéesu mílisiin ga buwaa kaaninda. Ya ðewírukinndúu Gélílee, dú hotohnanndi daama. Kon iñuma yērí mi yaheerúu kiwo'.

⁸ Beticaa gaawussa kimey loyaa. 'Ba tíiteera wayee keeñba sooseera lool ßan. 'Ba ßaa fool kiyéegal tēelíbéecaa Yéesu iñaa hewda.

⁹ Bala ßa le'anaa, Yéesu hídohha naba, wo''aba an:

- Mi yii keñí'túu.

Beticaa deeyussa gari, ḡuluucukussa ga kot-
caa, ḡaa jaamukki. ¹⁰ Waa ennda ḡa Yéesu
wo''aba an:

- Kaa tíitat! Karat, ḡú wo'nee tēelíbēecaa-
goo an ḡa karat Gēlílée: ḡa hotohnanndoo
daama.

Béestíraa soldaa'caa

¹¹ Ga wii beticaa en na kiyahufa, ga soldaa'-
caa naksee kiwatuk loyaa Yéesu acohseeda,
laakka ḡaba ḡaa ḡoyuk teeraa, ḡa béestí'ta
sarahohcaa ḡiyaakḡaa tóoh iñcaa laakeeda.

¹² Sarahohcaa ḡiyaakḡaa dalla kihídírukohu
na yaakcaa yaawú'caa, ḡa júwohha ga ki'e'
soldaa'caama hēelís wiyewin, ¹³ ḡa wo''aba an:

- Dú karaa, wo'at an tēelíbēecaa ḡaa yaama
ḡērí hay ga wek, ḡa lokka faraaffaagari lak ḡí
ḡaa neeh. ¹⁴ En ḡanaa ḡúwernēerii yēenkanaa
ḡí hay nari kimín kiwo' bi dara hokoóruu ga.

¹⁵ Soldaa'caa ḡewussa koparaa, ḡa
tummba fodaa daa ḡa wo'seeda. Fodaama,
béestíraama síwwa ga ḡuuy yaawú'caa ee bi
wati ka kii lís kiwo'u.

*Yéesu wossa tēelíbēecaagari ga heetcii ga
ēldúnada tóoh*

*(Marka 16: 14-18; Lúkkaa 24: 36-49; Saḡ
20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)*

¹⁶ Waa ennda ḡa, tēelíbēecaa Yéesu ḡi-
daaḡkaahḡaa na yínooyaa karussa Gēlílée, ga
janjagaa Yéesu ebileeḡada. ¹⁷ Daa ḡa hotee
Yéesu, ḡa yí'a, ḡa ḡaa jaamukki. Wayee laakka
ḡaba ḡuwaa laak hel kanak ga iñaa ḡa hotḡa.

¹⁸ Yéesu deeyca ḡaba, wo''aba an:

- Ga dook na dii ga kakay, Paammboo erin-
ndoo dooli ga tóoh. ¹⁹ Kon karat ga béeb
heetcii ga ëldúnaɗa, ɗú tumba bitëelíbéeroo.
Bëtísi'atba ga teekii Paamudii, wii Kowukii na
wii Helii yisela'í'yii. ²⁰ Yëedíratba kitaabuk
béeb iñcii mi nakkúu kitumɗa. Ee mi, mi yii
narúu besaa en béeb, bi ga daa ëldúna túki'an.

**Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii
ki'askii**

**Noon: Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii
ki'askii New Testament**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Noon)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Sep 2022 from source
files dated 2 Jun 2022

7c1cfb93-c4c9-5127-ac22-ecb23adca870